

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK ve FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

YETİŞKİN ÇEVRE GÖNÜLLÜLERİNİN ÇOCUKLUK
DÖNEMLERİNDEKİ DOĞA DENEYİMLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek ZUBARİ

Malatya-2019

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK ve FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

YETİŞKİN ÇEVRE GÖNÜLLÜLERİNİN ÇOCUKLUK
DÖNEMLERİNDEKİ DOĞA DENEYİMLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek ZUBARİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU

ONAY SAYFASI

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

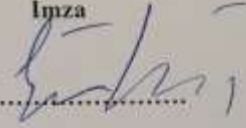
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı

Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı

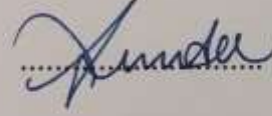
Dilek ZUBARİ tarafından hazırlanan "YETİŞKİN ÇEVRE GÖNÜLLÜLERİN ÇOCUKLUK DÖNEMLERİNDEKİ DOĞA DENEYİMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA" başlıklı bu çalışma, 26 TEMMUZ 2019 tarihinde yapılan sınav sonucunda Oybirligi ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU

Üye : Doç. Dr. Funda OKUŞLUK

Üye : Doç. Dr. Gonca KEÇECİ

O N A Y

...../...../2019

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Yetişkin Çevre Gönüllülerinin Çocukluk Dönemlerindeki Doğa Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Dilek ZUBARİ

ÖN SÖZ

Bu çalışmada yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluk dönemlerindeki doğa deneyimleri ve konu ile ilgili görüşleri incelenmiş, çocukluk yaşantılarının bugünkü yaşantılarına etkisi araştırılmıştır.

Tez çalışmamda bütün bu süreç boyunca, çalışmanın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve her adımın incelenmesinde beni her anlamda destekleyen, engin bilgi, birikim ve deneyimleri ile bana yol gösteren, bu çalışmanın tamamlanmasında beni cesaretlendiren, çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans tezimin, tüm oluşum sürecinde, aynı zamanda araştırma ve veri toplama sürecinde benden desteklerini esirgemeyen tüm hocalarım, arkadaşlarım ve çevre gönüllülerine katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Beni daima destekleyen, bana duydukları güveni ne olursa olsun hiç kaybetmeyen annem, babam ve kardeşlerime teşekkür ederim. Son olarak, bu çalışmanın başlangıcı ve sonu, onun varlığı ile şekillenen, her zaman bana güç veren, esin kaynağım Canım Oğlum Çınar'ıma sonsuz teşekkürler...

Dilek ZUBARİ

ÖZET

YETİŞKİN ÇEVRE GÖNÜLLÜLERİNİN ÇOCUKLUK DÖNEMLERİNDEKİ DOĞA DENEYİMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ZUBARİ, Dilek

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU
Temmuz-2019, XIV+137 sayfa

Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarına üye bireylerin, yetişkin çevre gönüllülerinin ve doğaseverlerin çocukluk dönemlerinde doğayla etkileşimlerin nasıl olduğu ve bu etkileşimin, bireyin sonraki yaşamında çevreye yaklaşımını, doğaya karşı duyarlılık, ilgi göstermeleri üzerine etkisi ve doğa yoksunluğunun nedenleri ve sonuçları üzerine görüşleri araştırılmıştır.

Araştırma, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan, uygun/kazara örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen, 265 yetişkin çevre gönüllüsünün katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, veri toplama yöntemi olarak, nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma türü olan, keşfedici korelasyon tekniği kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen bir dizi soru ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan ölçeklerden oluşan “Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu”ndan elde edilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler, SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilerek tartışılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında, doğa ile doğrudan etkileşimleri ve açık alanda geçirdikleri zaman daha fazla iken, günümüz çocuklarında ise kapalı mekânlarda geçirilen süre artmış, dolayısıyla doğa ile etkileşim azalmıştır. Katılımcılar, doğayla bağının kopmasının nedenleri başında, teknolojik araçlara ilginin artması ve bozulmuş çevrenin yer aldığı görüşünü paylaşmaktadırlar. Bu durumun yol açtığı temel sorunlar olarak ta teknolojik araçlara bağımlılığın artmasını ve doğa koruma bilincinin azalması olarak görmektedirler. Ayrıca, çevre gönüllülerinin, 'doğadan keyif alma' ve 'doğanın kişisel gelişime katkıları' üzerine ölçek puanları arasında, orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki belirlenmiştir. Başka bir ifade ile katılımcıların doğadan keyif alma algıları arttıkça doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin kaygıları da artmaktadır.

Sonuçta, Louv'un da belirttiği gibi, “Doğayı, yarınlarımızı kurtarmak istiyorsak, önce nesli tükenmekte olan bir türü kurtarmalıyız: DOĞADAKİ ÇOCUK”

Anahtar Sözcükler: Çocuk ve Doğa, Çocukluk Dönemi Doğa Deneyimleri, Çevre İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Doğa Yoksunluğu Sendromu, Doğadan Keyif Alma Ölçeği, Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği

ABSTRACT

EXAMINATION OF NATURE EXPERIENCES OF ADULT ENVIRONMENTAL VOLUNTEERS IN CHILDHOOD PERIODS

ZUBARİ, Dilek

M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences
Department of Science Education

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Emine KAÇMAZOĞLU

July, 2019, XIV+137 pages

In this study, in Turkey, adult volunteers of the environment, the nature lovers and some members of civil society organizations dealing with the environment; how the interaction with nature in childhood and how this interaction affects the individual's approach to the environment in the next life, whether it makes his/him sensitive to nature and interest. In this study, the opinions of these individuals about the causes and consequences of the nature deficit disorder are also examined.

The study was conducted with 265 adult environmental volunteers who were selected by using appropriate / accidental sampling method which is one of the non-random sampling methods. In this study, exploratory correlation technique, which is one of the quantitative research methods, is used as data collection method. The data were obtained by a questionnaire which was developed by the researcher and the validity and reliability study was conducted. The data obtained at the end of the study were analyzed using SPSS 25.0 package program and discussed and interpreted. As a result of the analyzes, while the direct interaction of nature volunteers and their time spent in the open space was more in their childhood, in today's children the time spent in closed spaces increased and thus the interaction with nature decreased. Participants share the view that there is an increased interest in technological tools and a degraded environment as the main reasons for the disconnection with nature. As the main problems caused by this situation, they see an increase in dependence on technological tools and a decrease in the awareness of nature protection. Additionally, it was determined that there was a moderate positive relationship between environmental volunteers' views on 'enjoyment of nature' and 'contribution of nature to personal development'.

After all, as Richard Louv says, "If we want to save nature, our tomorrows, we must first save an endangered species: THE CHILD IN NATURE".

Key Words: Child and Nature, Childhood Nature Experiences, Non-Governmental Organizations Related to Environment, Nature Deficit Disorder, Enjoyment of Nature Scale, Contribution of Nature to Personal Development Scale

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
ONUR SÖZÜ	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	5
1.2. Amaç.....	10
1.3. Problemler.....	10
1.4. Önem.....	11
1.5. Sınırlılıklar.....	13
1.6. Sayıtlılar.....	13
1.7. Tanımlar.....	13
BÖLÜM II	16
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	16
2.1. Doğa Yoksunluğunun Sonuçları	21
2.1.1. Ekran Bağımlılığı.....	21
2.1.2. Obezite	22
2.1.3. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB).....	22
2.1.4. Depresyon ve Stres	23
2.2. Doğanın Sağaltıcı Gücü: Çocuk Sağlığı ve Doğa.....	23
2.2.1. Sağlığımıza Yararları	24
2.2.2. Eğitimsel Yararları.....	25
2.2.3. Toplumsal Yararları.....	26
2.3. Çocuk, Doğa ve Oyun.....	26
2.4. Doğayla Çocukları Buluşturacak Etkili Yaklaşımlar.....	28
2.5. İlgili Araştırmalar	29

2.5.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	29
2.5.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	35
Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	35
BÖLÜM III.....	38
3. YÖNTEM	38
3.1. Araştırmanın Modeli.....	38
3.2. Evren ve Örneklem	38
3.3. Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi.....	39
3.3.1. Problemin Tanımlanması	39
3.3.2. Madde Havuzunun Oluşturulması	39
3.3.3 Uzman Görüşüne Başvurma	39
3.3.4. Pilot Uygulama Yapılması.....	40
3.3.5. Pilot Uygulama Verilerinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizleri.....	40
3.3.5.1. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması	42
3.3.5.2. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi	45
3.3.5.3. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması	48
.....	48
3.3.5.4. Çocuklukta Açık Ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi	51
3.3.5.5. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizleri	54
3.4. Verilerin Toplanması	58
3.5. Verilerin Analizi	59
BÖLÜM IV	61
4. BULGULAR ve YORUMLAR	61
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	61
4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	64
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	71
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	73
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	76
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	78

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	80
4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	81
4.10.1 Cinsiyet Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular	81
4.10.2. Yaş Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular	82
4.10.3. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular	84
4.10.4. Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular	85
4.10.5. STK Üyeliği Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular	86
4.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	87
4.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	89
4.12.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	89
4.12.2. Yaş Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	90
4.12.3. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	91
4.12.4. Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	93
4.12.5. STK Üyeliği Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	94
4.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	94
4.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	96
BÖLÜM V	99
5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	99
5.1. Çalışmanın Özeti.....	99
5.2. Çalışmanın Temel Bulguları	99
5.3. Tartışma	102
5.4. Sonuçlar	106
5.5. Öneriler	107
5.5.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler	107
5.5.2. Araştırmacılar İçin Öneriler	108
KAYNAKÇA.....	110

EKLER	126
EK-1. GÖRÜŞ FORMU	126
EK-2. DOĞADAN KEYİF ALMA ÖLÇEĞİ	133
EK-3. DOĞANIN KİŞİSEL GELİŞİME KATKILARI ÖLÇEĞİ	134
EK-4. KURULUŞ ÇALIŞMALARINDAKİ AKTİFLİK ÖLÇEĞİ.....	135
EK-5. ÇOCUKLUKTA AÇIK VE KAPALI ALANLARDA OYUN OYNAMA SIKLIĞI ÖLÇEĞİ	136
EK-6. GÜNÜMÜZ ÇOCUKLARININ OYUN MEKÂNLARI VE ÇEŞİTLERİ ÖLÇEĞİ.....	137

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Doğadan Keyif Alma Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri.....	42
Tablo 2. Doğadan Keyif Alma Ölçeğinin Açıkladığı Varyans Oranları.....	43
Tablo 3. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği Rotasyon Matrisi.....	44
Tablo 4. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	45
Tablo 5. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri.....	45
Tablo 6. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeğinin Açıkladığı Varyans Oranları...	46
Tablo 7. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Rotasyon Matrisi.....	47
Tablo 8. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	48
Tablo 9. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri.....	49
Tablo 10. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Faktörler Tarafından Açıklanan Varyans Oranları.....	49
Tablo 11. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Bileşen Matrisi.....	50
Tablo 12. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	51
Tablo 13. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri.....	51
Tablo 14. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Açıklanan Varyans Oranları.....	52
Tablo 15. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Rotasyon Matrisi.....	53
Tablo 16. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	53
Tablo 17. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri.....	54
Tablo 18. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Açıklanan Varyans Oranları.....	54
Tablo 19. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Rotasyon Matrisi.....	56
Tablo 20. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	56

Tablo 21. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Rotasyon Matrisi.....	57
Tablo 22. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri.....	57
Tablo 23. Ölçeklerin Puan Sınırları.....	60
Tablo 24. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	61
Tablo 25. Katılımcıların Mesleklerine İlişkin Bulgular.....	63
Tablo 26. Katılımcıların Anne ve Babalarının Mesleklerine İlişkin Bulgular.....	63
Tablo 27. Katılımcıların STK Üyeliklerine İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 28. Katılımcıların Üye Oldukları Kuruluşların Etkinliklerine Katılım Şekline İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 29. Katılımcılara Göre Doğa ve Çevrenin Korunması İçin Sahip Oldukları Tutum ve Davranışlarının Arkasında Yatan Nedenler.....	68
Tablo 30. Katılımcıların Çocukların Doğa İle Temasını Engelleyen Olası Nedenlere İlişkin Görüşleri.....	69
Tablo 31. Katılımcıların Doğa Yoksunluğunun Yol Açtığı Sorunlara İlişkin Görüşleri.....	70
Tablo 32. Katılımcıların Çocukluklarının (0-14 Yaş) Geçtiği Yaşam Alanları.....	71
Tablo 33. Katılımcıların Çocukluklarında Oturdıkları Konut Tipi.....	72
Tablo 34. Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Dışarda Oyun Oynarken Kullandıkları Alanlar İlişkin Düşünceleri.....	72
Tablo 35. Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Doğada Vakit Geçirdikleri Kişilere İlişkin Düşünceleri.....	74
Tablo 36. Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Yaptığı Etkinliklere İlişkin Düşünceleri.....	76
Tablo 37. Katılımcıların Doğaya İlgili Duymalarına Etki Eden Etmenler.....	77
Tablo 38. Katılımcıların Doğada Serbestçe Oynamaya İlişkin Görüşleri.....	78
Tablo 39. Şimdiki Çocukların ve Katılımcıların Çocukluklarında Hangi Oyunları, Ne Sıklıkta Oynadığına İlişkin Bulgular.....	80
Tablo 40. Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	82
Tablo 41. Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	83
Tablo 42. Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	84

Tablo 43. Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	86
Tablo 44. Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının STK Üyeliği Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	87
Tablo 45. Doğadan Keyif Almaya İlişkin Bulgular.....	88
Tablo 46. Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	90
Tablo 47. Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	91
Tablo 48. Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	92
Tablo 49. Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	93
Tablo 50. Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının STK Üyeliği Değişkenine Göre t-Testi Analizi.....	94
Tablo 51. Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Bulgular.....	95
Tablo 52. Katılımcıların Doğadan Keyif Alma İle Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları.....	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği.....	43
Şekil 2. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği	46
Şekil 3. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği	50
Şekil 4. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği	52
Şekil 5. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları Ve Çeşitleri Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği.....	55
Şekil 6. Katılımcıların Üye Oldukları STK'lara İlişkin Bulgular.....	65
Şekil 7. Katılımcıların Üye Oldukları Kuruluşların Çalışma Alanları	66
Şekil 8. Katılımcıların Doğanın Korunmasındaki Öncelikli Amaca İlişkin Düşünceleri	68
Şekil 9. Katılımcıların Doğayla Etkileşimlerine İlişkin Algıları	79
Şekil 10. Katılımcıların Çevrelerindeki Çocukların Doğayla Etkileşimlerine İlişkin Algıları.....	79

KISALTMALAR LİSTESİ

BBOM	: Başka Bir Okul Mümkün
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nations=UN)
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
DEHB	: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation=WHO)
FSA	: Forest School Association (Orman Okulları Birliği)
GREENPEACE	: Yeşil Barış Örgütü
IUCN	: International Union for Conservation of Nature (Uluslararası Doğa Koruma Birliği)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
STK/Ö	: Sivil Toplum Kuruluşları/Örgütleri
RSPB	: Royal Society for the Protection of Birds (Kraliyet Kuşları Koruma Derneği)
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRÇEK	: Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu
UNEP	: United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WWF	: World Wildlife Fund (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsan (*Homo sapiens*), yeryüzünde yaşayan milyonlarca canlı türünden biridir. Ama insanı diğer canlı türlerinden ayrıcalıklı kılan, onun fiziksel çevresinin, doğal ve yapay çevre olmak üzere ikiye ayrılmasıdır. Karşılıklı etkileşim içerisinde olan bu iki çevre arasındaki denge, insanın biyolojik yetersizlikleri ama sosyokültürel üstünlükleri sayesinde doğal çevre aleyhine bozulmuştur. *Homo sapiens*'e giden soy hattındaki en önemli evrimsel gelişim, insanın “iki ayak üzerine dik durabilmesidir”. Ellerin özgür kalmasını sağlayan bu biyolojik gelişme, insana başlangıçta onu taklit etme, sonrasında beyin hacmindeki gelişmeye koşturarak, doğadaki yaşamını kolaylaştıracak, biyolojik yetersizliklerini giderecek, doğayı ve doğa güçlerini bir parça da olsa kontrolü altına almasını ve yönlendirmesini sağlayacak olan yeni aletler üretmesini sağlamıştır. Teknoloji olarak adlandırdığımız bu kültürel gelişim süreci sayesinde insanoğlu, doğal çevresinde bulunan madde ve enerjiyi kullanarak doğada olmayan yeni şeyler üretmiş ve böylece yapay çevresini oluşturmaya başlamıştır. Ne yazık ki yapay çevresi geliştikçe, var olma ve varlığını sürdürme kaynağı olan doğal çevreden uzaklaşmış, onu göz ardı etmiştir. Bu süreç, doğa üzerine olan baskının giderek artmasına, bozulmasına hatta yok olmasına neden olmuştur.

Doğa, sözcüğüne genelde iki anlam yükleriz: Birincisi; köken, kişilik, yapı, ikincisi ise; insan eli değmemiş, kendiliğinden olan, yabancı anlamına gelir (Louv, 2010). Türk Dil Kurumu (TDK), doğa kavramını kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen canlı ve cansız varlıkların tümü veya insan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevre olarak tanımlamaktadır (TDK, 2015). Doğa, temel biyolojik gereksinimlerimizi karşıladığımız, var olmamızı ve varlığımızı sürdürmemizin kaynağını, bereketini oluşturur. Onsuz var olmamız mümkün değildir. Kendimizi çoğu zaman doğadan ayrı olarak görsek de, diğer canlı türleri gibi aslında onun bir parçasıyız.

Çocuk, insanın doğal, ilksel halinin aynasıdır. İnsan neslinin devamlılığını sağlayan, geleceğe, yarınlara uzattığı bir köprüdür. Ailenin gözbebeği, geleceği, umududur. Sadece ailenin mi? Aynı zamanda yeryüzünün de geleceğidir. Bugünün çocukları, yarınların karar vericileri, seçmenleri, yöneticileri ve hepsinden önemlisi de yeryüzünün koruyucuları olacaktır.

Çocuklar doğdukları andan itibaren çevrelerini keşfetmeye başlamaktadırlar. İnsanın doğasında olan bu keşfetme isteği her geçen gün daha da artacak şekilde yaşadığı odadan eve, evden dış çevreye doğru yönelim göstermektedir. Çocukların gelişimi için, daha doğrusu insanın doğasında var olan ihtiyacı karşılayabilmek için, doğal çevrenin önemi azımsanamayacak kadar büyüktür.

Çocukların giderek doğal dünyadan koparıldığına dair deliller vardır. Araştırma sonuçları, doğayla direk temas olmaksızın, çocukların uzun dönemli çevre sorumluluğunu geliştirmenin mümkün olamayacağını, sağlıklı ve iyi olma fırsatlarını kaçırdıklarını gösteriyor. Son yıllarda bir sorun ve çalışma alanı olarak görülen, çocukların doğayla ilişkilerinin giderek azalmasının neden ve sonuçları ve hatta önlem alınmazsa bugünün çocuklarının yarının yetişkinleri olacağı gerçeğiyle bizi yüz yüze bırakıp, içinde bulunduğumuz durumu gözler önüne sermektedir (Çukur ve Özgüner, 2008; Özdemir, 2010; Tungaç, Yaman ve İncebacak, 2017).

Çocuklarımıza etnik aidiyeti, dinsel aidiyeti, cumhuriyet aidiyetini yüklemeyi başardık ama Dünya-Vatan aidiyeti yüklemeyi başaramadık. Anne sevgisi ile doğa sevgisinin eş anlamlı olduğunu kavratamadık. Dünyanın ve doğal kaynakların sonsuz olmadığını bu gezegenin ortak evimiz olduğunu öğretilmedi. Tüm dinlerin, tüm ırkların, tüm ülkelerin, tüm milletlerin aynı geminin yolcuları olduklarını, aynı doğa anaya bağımlı olduklarını anlatamadık çocuklarımıza. Eşit dünya vatandaşlığı ile gezegen aidiyeti bilincini benimsetemedik torunlarımıza... (Atasoy, 2015: 16).

Varlığımız ve gelecekte de var olabilmemiz, yaşam enerjimizin iki boyutunu oluşturan “Doğa ve Çocuk” bağının kurulabilmesine bağlıdır. Bu bağın sağlıklı bir şekilde kurulabilmesinde, ilk yaşantılar, deneyimlerin rolü büyüktür. Gülay’a (2011) göre, yaşamın ilk yıllarında çevre ile etkileşime giren, çevreyi tanıyan ve çevreye karşı duyarlılık geliştiren çocuklar, ileride bilinçli bir nesil oluşturacaktır.

Türkiye’de doğa eğitimini temel alan çalışmalar genellikle, 1999 yılında TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) tarafından başlatılan, “Milli Parklarda Bilimsel Çevre Eğitimi” projeleri çerçevesinde, başta Kaçkar, Kaz Dağları, Kapadokya gibi Milli Parklar ve yakın çevresinde gerçekleştirilen uygulamalar ve sonuçlarını kapsamaktadır (Güler, 2009). Bugün bu çalışmalar içerisine, “Başka Bir Okul Mümkün (BBOM)”, “Orman Okulları”, “TEMA Vakfı Çocuk ve Gençlik Eğitimleri” gibi doğa eğitimi üzerine çalışma yürüten daha birçok çevre ve doğa eğitimi projesi eklenmiştir.

Çevresel sorumluluğun temelini oluşturmak adına farklı çevresel eğitim programları (saha gezileri, yürüyüş, kamp, doğa aktiviteleri), kişisel olarak tecrübe etme

yoluyla, sosyal ilişkilerine ilaveten çocukların çevresel duyarlılığına, doğal çevreye ve dışarı davranışlarına olan duyarlılığına katkı sağlamakta ve doğal ortamlarla olan iletişimini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Doğa deneyimleri, öğrencilerin öz güvenlerini ve güvende hissetme duygularını ve akâbinde bu durum öğrencilerin gelecekteki dış aktivitelere katılımındaki istekliliklerini arttırmakta ve böylece doğa kişisel düzeyde onlar için yeni bir anlam kazanmış olmaktadır. Dış aktivitelere katılan öğrencilerle katılmayanlar karşılaştırıldığında görülmüştür ki, katılanlar doğa ile güçlü ve net bir şekilde gözlemlenebilen empatik ilişkiler geliştirip, aynı zamanda daha iyi bir sosyal davranış ve daha yüksek ahlaki değerlendirmeler sergilemiştir (Palmberg ve Kuru, 2000).

Özdemir (2010), doğa deneyimine dayalı çevre eğitimi programlarının, çocukların çevre algılarına ve çevreye yönelik davranışlarına olumlu etkilerinin gözlemlendiğini, doğa deneyimi uygulamalarının yarattığı motivasyonun etkisiyle öğrencilerin çevrelerine karşı sorumlu davranış sergilediklerini belirtmektedir. Doğanın hızlı tahribatı sonucunda, insanların daha duyarlı olması gerektiği fikri ön plana çıkmış; Birleşmiş Milletler tarafından Tiflis Konferansı ile her yaşta insanın doğaya duyarlı olmaları için eğitilmesi gerektiği ifade edilmiştir (United Nations Environment Programme (UNEP), 1977).

Erten (2015), okullarda erken yaşta öğrencilere bitki yetiştirme fırsatının verilmesi ile canlılara ve doğaya karşı sevgi oluşumunun güçlenmesiyle birlikte, çevreye karşı duyulan sorumluluğun artacağını ve yetişkinlik döneminde de bu durumun etkilerinin bireylerde gözlenebileceğini belirtmektedir.

Erdoğan (2011), Erten (2015) ile Karataş ve Aslan (2012) çalışmalarında, doğa eğitiminin, bireylerin doğaya ve doğa sorunlarına karşı farkındalık, bilgi, anlayış ve davranış geliştirmelerini sağlamakta ve çevresel değerlere yönelik tutum geliştirmelerine katkı yaptığı vurgulanmaktadır. Yani doğa eğitiminin, doğayı ve doğal kaynakları tanıma ve korumayı amaçladığını belirtmektedirler.

Kement ve Güçer (2015), çevreye yönelik gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerden olan kamping faaliyetinin, doğada kamp yapan bireylerin ekolojik tutumlarına ve çevre dostu davranışlarına etki ettiğini göstermişlerdir.

Gillette (2014), 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çocukluğun doğasında büyük değişiklikler gözlemlendiğini ve artık içerisinde doğanın çok az yer aldığını belirtmiştir. Çevre eğitimi, çevre psikolojisi ve koruma psikolojisi üzerine yapılan sayısız çalışma (Altın ve Oruç, 2008; Kansu, 2008; Louv, 2010; MEB., 2013), çocuğun

dışarıda geçirdiği zamanın sağlıklı fiziksel gelişimini teşvik ettiğini, yaratıcılığı ve hayal gücünü arttırdığını ve sınıf içi performansını geliştirdiğini göstermektedir. İlave çalışmalar göstermiştir ki, insanların çocukken ve yetişkinen dâhil oldukları dış aktiviteler çevreye karşı daha pozitif tutumlar ve davranışlar sergilenmesini sağlamaktadır (Bogner, 1998; Bögeholz, 2006; Cheng ve Monroe, 2012; Gülay, 2011; Güler, 2009; Palmberg ve Kuru, 2000; The Department for Children, Schools and Families (DCSF), 2010;). Geleceğe baktığımızda, insan ve onun çevresi arasındaki ilişkinin daha kapsamlı anlaşılmasını sağlayacak sorular sormaya, bu konuya dikkat çekmeye devam edilmeli ve çocuklara dışarıyı araştırmaları, doğayı hissetmeleri ve dünyayı anlamalarına izin verilmelidir şeklinde ifade edilmiştir.

Çukur ve Özgüner (2008)'e göre doğa bilinci, çocukluk döneminde, çocuğun yaşam çevresinde doğal öge ve doğal mekân kullanımıyla kazandırılmalıdır. Doğa eğitimine mümkün olan en erken dönemde başlanmalı ve doğayla iç içe ve doğrudan deneyimleri kapsayan bir süreçle verilmesi gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği ve örnekleri verildiği gibi Türkiye'de çevre ve doğa eğitimi ile ilgili çalışmalarda bilgi, tutum, değer belirlemeye yönelik çalışmalara sıkça yer verilirken, eylemle ilgili boyutu ihmal edilmiştir. Ayrıca bu çalışmaların çoğu formal eğitimi kapsamaktadır. Oysa Rio Zirvesinde de belirtildiği gibi sürdürülebilirlik için çevre eğitimi, formal ve informal olarak, okulöncesinden yetişkin bireylere kadar toplumun tüm kesimlerini kapsayacak ve herkesin çevre okuryazar birey olmasını sağlayacak şekilde verilmesi, 21. yüzyılın en temel gereksinimlerinden biridir. Çevre eğitiminin informal boyutunu, daha çok sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır.

Türkiye'deki çevre ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının temel amaçları, 'çevre' konusunda farkındalık yaratmak, koruma ve sürdürülebilirliği sağlayacak bilinci geliştirmek, eğitim vermek gibi etkinliklerden oluşmakla birlikte, onlar daha çok doğa ve canlıları göz ardı ederek gerçekleştirilmeye çalışılan, kamu ve özel sektör uygulamalarının karşısındaki eylemsel duruşları ile tanınmaktadırlar. Eyleme geçme, çevre eğitiminin ve çevre okuryazarlığının nihai amacı ve başarılması en zor boyutudur. Hem çocukların hem de yetişkinlerin kendi çevrelerini şekillendirme ve yönetiminde sorumluluk almaları, yani politik ve eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmelerini içerir. Sıkça yeni davranışları gerektiren, kompleks bir süreçtir. Eylemin gerçekleşebilmesi için çevresel farkındalığın, bilgi, anlayış, tutum ve değerlerin oluşması, problem çözme, eleştirel düşünme ve etik davranma becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir

(<http://www.fundee.org>; Huss, 2007). Tüm bunların kazanılabilmesi, doğayla doğrudan temas ve kendini doğanın bir parçası olarak görmeye mümkündür.

Tungaç, Yaman ve İncebacak (2017), Türkiye’ de yapılan çalışmalarda, çevre ile ilgili bazı sivil toplum kuruluşları ve vakıfların, doğa eğitim projelerinin yürütülmesinde öncülük etmesi sonucu çocukların orman ve doğaya karşı olumlu tavır ve tutum sergilediklerini göstermektedir.

Talas (2010), aynı zamanda sivil örgütlenmelerin, toplumu oluşturan bireyleri çevre ve doğaya karşı daha duyarlı hale getirdiği, çevre bilincini oluşturduğu vurgulamaktadır.

Çocuklarımızı gezegenimizin koruyucuları olarak eğitmemiz gerekmektedir. Bunu mümkün olduğunca erken yaşta başlatmalıyız. Sanal sporlar yerine, gerçek sporları yapmalarını, sanal dünyada vakit geçirmek yerine doğal alanlarda, açık havada vakit geçirmelerini sağlamalıyız.

1.1. Problem Durumu

“Bilmedikleri şeyi koruyamazlar, koruyamadıkları şeyi kaybederler”.

Charles Jordan (Akt. Zotti, 2013)

Çoğu çocuğun içerisinde yaşadığı doğadan uzaklaşması durumu, çevre krizinin en büyük sebeplerinden bir tanesi olarak görülmektedir (www.doc.govt.nz). “Doğa Yoksunluğu Sendromu” ifadesi ilk olarak 2005’te Amerikalı yazar Richard Louv’un “*Last Child In The Woods* (2010 yılında Türkçe’ye “Doğadaki Son Çocuk” olarak çevrilmiştir.)” adlı kitabında alan yazında yer almıştır. Louv (2010), doğaya yabancılaşmanın insana getirdiği maliyeti anlatan ve “*Doğa Yoksunluğu Sendromu*” olarak adlandırdığı bu durumun, çevresel, toplumsal, psikolojik ve manevi sonuçlarına dikkat çekmektedir. Doğa Yoksunluğu Sendromunu tıbbi bir tanımlamadan çok doğayla doğrudan temasın ve açık alanda yapılandırılmamış serbest oyunlardan yoksun kalmanın çocuklar ve doğa üzerindeki etkilerini belirtmek amacıyla kullanmaktadır (Driessnack, 2009; Louv, 2010: 43).

Doğa yoksunluğu, duyarların daha az kullanımını, dikkat eksikliği, obezite, stres gibi hem fiziksel hem de duygusal sorunların oranında artışa neden olurken, bundan korunmak için doğayla fiziksel bağın kurulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Cordell, Betz ve Green, 2008; Louv, 2010; Pergams ve Zaradic, 2006; Zaradic ve Pergams, 2007).

Evet, günümüzde çocukların doğayla doğrudan teması, doğal alanlarda özgürce gerçekleştirdikleri oyunlar gittikçe azalmıştır. Çocuklarımız, daha çok kapalı mekânlarda, elektronik araçlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Çocukların iç mekânlarda yetiştirilmesinin de ötesinde, Maryland Üniversitesi'nden Jane Clark'ın “kutulanmış çocuklar” olarak adlandırdığı gibi çocukların mama sandalyeleri, arabalardaki bebek koltukları, televizyon izlemek için yapılmış bebek oturakları gibi daha da dar alanlarda zaman geçirdikleri belirtmektedir (Akt. Louv, 2010: 42). Kısacası, doğal dünyanın yerini sanal dünya almış, akranlarımızı sevmekten ekranlarımızı sevmeye geçiş yapmış durumdayız (Louv, 2010: 180).

Şüphesiz görsel ve sosyal medya bugünün çocuk ve yetişkinlerin yaşamında önemli role sahiptir. TV, video gibi pek çok görsel araç yatak odalarına kadar girmiş bulunmaktadır. Roberts, Foehr ve Rideout (2005) yapmış oldukları çalışmada, 1950'lerin sonu kadar ABD'deki sekiz evin yedisi (%87) televizyon, kişisel bilgisayar video oyun konsolu ile henüz tanışmamışken, 20.yüzyılın sonuna doğru, M kuşağı adını verdikleri 2-18 yaş arası çocukların %99'u en az bir TV seti bulunan evlerde yaşadığı, %60'ının evinde üç ve daha fazla televizyon bulunduğu, %50'sinin yatak odalarında bir TV bulunduğunu, %70'inin video oyun konsoluna, %69'unun da kişisel bilgisayar bulunan evlerde yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2018) verilerine göre, Türkiye'de bilgisayar kullananların oranı 2004'te yüzde % 23.6 iken, 2018'de % 59.6'ya, internet kullananların oranı ise sırasıyla %18.8'den % 72, 9'a çıkmıştır. Her on hanenin sekizi internet erişimine sahiptir (% 83.8). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013) verilerine göre, 6-15 yaş arası çocukların %92.5'i hemen her gün televizyon izlemekte, %24.4'ü kendi kullanımına ait bir bilgisayara sahiptir. Bunların %83.2'si bilgisayarı oyun amaçlı kullanmaktadır. Yine aynı çalışmada 6- 15 yaş arası çocukların %50.8 'i internet kullanmakta, % 46.6'sı hemen her gün internet kullanmakta, % 79.5'i interneti oyun oynama amaçlı kullanmaktadır (TÜİK, 2013). Bir başka çalışmaya göre, çocukların %71'i her gün internete erişim sağlamak ve %18'i zamanının günde ortalama 4-6 saatini, % 14'ü ise, 6 saatten daha fazlasını internette geçirdikleri belirtilmiştir (Ulusoy ve Bostancı, 2014). OMO-UNILEVER'in on ülkede 5-12 yaş arası çocuğu bulunan 12.000 ebeveynin katılımı ile yaptığı çalışmaya göre, Türkiye'de çocukların %61'i 1 saat veya daha az, %14'ü ise ortalama bir günde hiç dışarı çıkmıyor. Bu süre kapalı ceza evinde kalan mahkûmların açık havada geçirdikleri sürenin de altındadır. Yine bu çalışmada, ebeveynlerin %90'ı çocuklarının gerçek hayatta spor yapmak yerine sanal

ortamda spor oyunları oynamalarını tercih ettiklerini, %50'si çocukları ile açık havada oyun oynamak için zamanlarının sınırlı olduğunu yani olmadığını belirtmişlerdir (<https://www.unilever.com.tr>). Driessnack (2009), Roberts, Foehr ve Rideout (2005)'ten aktardığına göre 8-18 yaş arası bireylerin bir günde ortalama 6.5 saatlerini elektronik medyada geçirdiklerini belirtmektedir.

Çocukların doğadan uzaklaşmalarının birçok sebebi vardır. Çocukların doğadan uzaklaşmasına ilişkin nedenler arasında, hızlı kentleşmeden dolayı doğal ve oyun alanı olarak ayrılan yerlerin hızla azalması, ticarileşme, ailenin korkuları, trafik gibi çocukların isteği ve kontrolü dışında olan nedenler ve televizyon, bilgisayar vb. elektronik araçlarla içeri aktivitelerine olan ilginin artması gibi çocukların isteği ve kontrolünde olan nedenler sayılabilir (Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016).

Bugün insanoğlu kendi eliyle oluşturduğu ve birçoğunun etkilerinin küresel olarak hissettiğimiz sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların nedeni nasıl ki insanın kendini doğadan soyutlaması, canlılar âleminin en üstün varlığı, diğer türleri de kendisi için yaratılmış birer araç olarak görmesiye, çözümde yine doğaya dönmekte, doğayla bütünleşmekle, doğayla uyumlu bir yaşam sürmekle mümkündür.

Doğayla temas daha önce belirttiğimiz gibi bireye birçok pozitif etkisi mevcuttur ama bu temasın şekli, yani çevreye yararlı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediği de önemlidir.

Doğadaki geleneksel etkinliklerin birçoğu yıkıcıdır. Bazıları için ormanda bir kale ya da bir ağaç ev yapmakla arazi araçlarını kum tepeleri arasında yarıştırmak arasında büyük bir fark yoktur. Söz konusu olan bir derece farkıdır: Doğadan keyif almanın bu iki yolundan birincisi duyuları canlandırırken ikincisi onları gürültüye ve dumana boğar ve binlerce yıl boyunca kaybolmayacak izler bırakır (Louv, 2010: 178).

Yani doğada olmak her zaman, doğaya karşı olumlu tutum ve davranışların gelişmesini sağlamaz, bazen de doğanın zararına durumların gelişmesine yol açar. O nedenle, doğayı koruma açısından, çocuğun doğadan kopması kadar, doğada iken gerçekleştirdiği etkinliklerinde önemi vardır. Sadece eğlence amacı taşıyan, doğayı hissetmeden yapılandırılmış, çocuğun özgürce oyun kurmasına fırsat tanımayan plastik oyun alanlarının çocuğun fazla enerjisini almanın ötesinde bir anlam ifade etmez.

Doğadan her geçen gün uzaklaşan ve kopan çocukların doğayı kavrama ve doğayı koruma bilincini zihinlerinde canlandırması ve anlamlandırması oldukça zordur. Her geçen gün eğitim ortamlarının modern teknolojilerle olan entegrasyonu artarken, bu ortamların doğa ile yeterince bütünleştirilememesi çocuklarda doğa kavramı ve doğa ile

ilgili sorunlarının farkına varılmasını daha da zorlaştırmaktadır (Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016).

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki; çocukluk döneminde doğayla temas halinde olan, yapılandırılmamış açık hava oyunları oynayan çocukların, doğaya ve doğal çevrelerine karşı ilgileri artmakta, çevrelerindeki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilmekte, diğer canlılara karşı empati geliştirmekte, doğayla bütünleşme doğaya karşı olumlu tutum ve çevresel sorumlu davranışlar geliştirmektedirler (Bogner, 1998; Bögeholz, 2006; Cheng ve Monroe, 2012; DCSF, 2010; Gülay, 2011; Güler, 2009; Palmberg ve Kuru, 2000). Yine çevreci önderlerle yapılan bir başka çalışmada da bu kişilerin doğaya bağlılıklarının kaynağını, çocukluk veya ergenlik dönemlerinde iken yabanıl doğada geçirilen uzun saatler ve doğaya saygıyı öğreten bir yetişkinin olmasını göstermektedirler (Chawla, 2007).

Doğa bilinci, çocukluk döneminde, çocuk yaşam çevresinde doğal öge ve doğal mekân kullanımıyla kazandırılmalıdır. Doğa eğitiminin okulda öğretilmesi düşüncesi uygulamayı içermediğinden (yaşamın içinde olmadığından) yetersiz kalmaktadır. Ayrıca ülkemizde doğa eğitimi kavramı okul döneminde ve hatta 10 yaşından itibaren verilmeye başlanmaktadır. Oysa verilecek doğa bilinci ve eğitimi 0-12 yaş aralığını ve özellikle ilk yaş dönemlerini kapsamalıdır (Çukur ve Özgüner, 2008). Pek çok hayvanda olduğu gibi insanında en temel özelliklerinden biri merak güdüsüdür. İnsanlar sürekli olarak bilmek, görmek veya deneyim kazanmak amacıyla çevresini araştırır. Yenidoğan bir bebek, bu güdü ile çevresini keşfeder, yaşadığı dünyayı tanır. Merak, araştırma, keşif ve girişimciliği beraberinde getirir (Cavojova ve Sollar, 2007; Litman, 2005). İnsanoğlu, bu güdü sayesinde bugünkü kültürel, bilimsel ve teknolojik seviyeye ulaşabilmiştir. O nedenle genelde eğitim, özelde ise fen eğitiminde araştıran, bilimsel ve yaratıcı düşünebilen, problem çözme becerileri gelişmiş bireyler yetiştirebilmek merak duygusunun sürekli motive edilmesi ile mümkündür (Kahraman, Ceylan ve Ülker, 2015; Sabo, 2010).

Özmen ve Yaşar (2013), Richard Louv'un 'Doğadaki Son Çocuk' kitabından esinlenerek "Doğal Ortamda Bütünsel Eğitim" projesini geliştirmişlerdir (www.beyaznokta.org.tr). Bu projenin amacı, doğal ortamdaki eğitimin günlük yaşamdaki önemini fark ettirerek çocukların ve halkın doğal çevreye olan ilgi, merak ve sevgisini arttırmak; öğrenmenin yaşam boyu sürdürülebilmesi için çocuktan hareketle; gençleri ve yetişkinleri doğa ile buluşturarak, sorgulama ve interaktif öğrenmeye dayalı,

eğitim -rekreasyon birlikteliğinde etkin bir sivil öğrenme ortamı yaratmak ve “çevre-insan” bütünlüğünü yaşama geçirmektir (Özmen ve Yaşar, 2013).

Her ne kadar kendini diğer canlılardan ayrı ve ‘en üstün varlık’ olarak, değerler sisteminin merkezine yerleştirmiş olsa da insan türü (*Homo sapiens*), yeryüzünde yaşayan milyonlarca canlı türünden biridir ve diğer türler gibi doğaya ve doğanın ilkelerine bağlıdır. Doğa, temel biyolojik gereksinimlerimizi karşıladığımız, var olmamızı ve varlığımızı sürdürmemizin kaynağını, bereketini oluşturur. Onsuz var olmamız mümkün değildir. İşte çevre eğitiminden farklı olarak doğa eğitimi; doğada, bizzat doğayla doğrudan etkileşimle gerçekleştirilen, doğayı ve doğada yaşayan tüm türleri tanımayı, doğanın ilkelerini anlamayı ve onunla uyumlu olarak yaşamayı içermektedir.

Doğada açık alanda gerçekleştirilen oyunlar, sağlıklı çocuk gelişiminin doğal ve kritik bir parçasıdır. Çocuklar, özgürce seçtikleri açık hava etkinlikleri sayesinde sosyal yeterlilikleri, problem çözme, yaratıcı düşünme ve güvenlik becerilerini de içeren yetişkin yaşamlarında gerekli olan becerileri öğrenirler. Ayrıca, çevrenin değerini anlama, yaratıcı oyunlara katılım, girişimcilik, nesnelerin özelliklerini inceleyerek temel akademik kavramları anlama ve bir görevi başarmak için basit araçlar kullanma gibi duyuşsal ve akademik olarak da gelişmelerini sağlar (Bogner, 1998; Cheng ve Monroe, 2012; DCSF, 2010; Erdoğan, 2011; Gülay, 2011; Güler 2009; Palmberg ve Kuru, 2000). Bu nedenle çocuklara doğal dünya ilk yıllarından başlayarak tanıtılmalıdır.

Şehir insanının doğaya yabancılaştığı oranda, ruhsal ve bedensel rahatsızlıkları artmaktadır. Bir sorun olarak doğa yoksunluğu sendromu, dikkat eksikliğine biyolojik yatkınlığı olsun olmasın bütün çocukları ve yetişkinleri etkiliyorsa, toplumsal ve bireysel düzeylerde uygulanacak doğa terapileri çok sayıda insana büyük yararlar sağlayacaktır (Louv, 2010: 133). İnsanlar tabiattan uzaklaştıkça günlük streslerini atıp rahatlayacakları bir yer bulamamakta ve bu durumu kendileri adına yeşil kuşak eksikliği olarak görmektedirler. Yeşil alanların giderek azalması insanların buna ihtiyacı olmadığı anlamını taşımamaktadır. Doğal alanların azalması ile birlikte hobi bahçelerine, yeşillendirilmiş yapay parklara ilgi artmaktadır. İnsan kendi eliyle doğayı yok etse bile doğanın insan ruhuna sunduğu içsel duygudan uzaklaşmamaktadır. Bu da gösteriyor ki doğa insan için bir ihtiyaç ve hatta günümüz koşullarında lükse giren bulunması zor bir ortam haline gelmektedir.

Doğanın başı belada! Ve çocukların doğayla olan bağlantısı da bununla yakından ilgilidir. Çocukların ve gençlerin doğaya ilgisi azalmaktadır. Milli parkları

ziyaret edenlerin, çevreci topluluklara katılanların yaş ortalaması giderek yükselmektedir. Çocukların biyoçeşitlilik hakkındaki bilgisi giderek azalmaktadır. Çünkü çocuklar doğal ortam yerine sanal ortama, 'biyoseverlikten' bilgisayar severliğe geçmiş bulunuyorlar (Pergamsa ve Zaradic, 2006; Pergamsa ve Zaradic, 2007). Elektronik oyunlardaki karakterleri, yaşadığı çevreyi paylaştığı canlılardan daha iyi tanınmaktadırlar. İngiltere'de sekiz yaş çocuklarla yapılan bir çalışmada, Japon ticari oyunu Pokemon'daki *Pikachu*, *Metapod* gibi karakterlerin yakın çevresindeki bitki ve hayvanlardan çok daha iyi tanındığını ve tanımlandığını belirtilmektedir (Driessnack, 2009; Louv, 2010: 40).

1.2. Amaç

Çalışmada, yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluk dönemlerinde doğada geçirdikleri doğrudan deneyimlerinin, etkileşimlerinin yetişkinlik dönemlerine nasıl yansıdığını ve bugünkü çocukların deneyimleri, etkileşimleri konusunda düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca, çevre gönüllülerinin "Doğadan Keyif Alma" ve "Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları" ölçek puanları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.3. Problemler

Araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Yetişkin çevre gönüllülerinin çevre ile ilgilenen Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK)'lara üyelik durumları, üyelik süreleri, üye oldukları kuruluşların çalışma alanları, kuruluştaki görev ve sorumlulukları, katılım şekli ve sıklığı nasıldır?
2. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğa ve çevrenin korunması için öncelikli amacın ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri ve gönüllülerin sahip oldukları tutum ve davranışların arkasında yatan nedenler nelerdir?
3. Yetişkin çevre gönüllülerinin, çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenlerin ne olduğu ve doğa yoksunluğunun yol açtığı sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluklarının geçtiği yaşam alanları, çocukluklarında oturdukları konut tipi, dışarda oyun oynarken kullandıkları alanlar, yakın çevrelerindeki çocukların şu an dışarda oyun oynarken kullandıkları alanlar nerelerdir?

5. Yetişkin çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında ve şu an çevrelerindeki çocukların doğada vakit geçirdikleri kişiler ve yaptıkları etkinlikler nelerdir?
6. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğaya ilgi duymalarına etki eden etmenler nelerdir?
7. Yetişkin çevre gönüllülerinin dışarıda, serbestçe oyun oynamaya ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Yetişkin çevre gönüllüleri, kendilerinin ve şu an çevrelerindeki çocukların doğal çevre ile olan etkileşimlerini nasıl algılamaktadırlar?
9. Yetişkin çevre gönüllülerine göre, kendi çocukluklarında ve şu an ki çocukların oynadığı oyunlar ve sıklığı nasıldır?
10. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, çocuk sahibi olma durumu ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif alma ölçeğine ilişkin ölçek puanları hangi düzeydedir?
12. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişim üzerine katkısına ilişkin ölçek puanları cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, çocuk sahibi olma durumu ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
13. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkıları ölçeğine ilişkin ölçek puanları hangi düzeydedir?
14. Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif alma ile doğanın kişisel gelişime katkılarına ilişkin ölçek puanları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

1.4. Önem

Yaşamın ilk yıllarında öğrenme yollarının başında yaparak yaşayarak öğrenme gelmektedir. Günümüzde artan iş gücü, teknolojik gelişmeler, kentleşme ve bunu takip eden zaman yetersizliği bireylerin doğada geçirdikleri zamanı giderek azaltmakta ve bu tür nedenlere bağlı olarak yetişkinler ile birlikte çocukların da doğada geçirdikleri zamanı giderek kısıtlı hale getirmektedir. Gün geçtikçe de, çocukların doğayla doğrudan teması, doğal alanlarda özgürce gerçekleştirdikleri oyunlar gittikçe azalmaktadır. Çocuklarımız, daha çok kapalı mekânlarda, elektronik araçlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Doğaya yabancılaşmanın maliyeti oldukça fazladır. Çocuklar ve gençlerin doğal yaşamdan uzaklaşması çevresel, toplumsal, fiziksel, fizyolojik,

psikolojik ve manevi pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu madalyonun bir yüzüdür.

Madalyonun diğer yüzünde ise, doğanın bize sunduğu, çeşitlilik, özgürlük, bolluk, sağlık ve huzur vardır. Doğal dünya, varlığımız için hayati olan hava, su, gıda gibi temel ve kültürel unsurları bize sağlar. Doğa, çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, ruhsal ve fiziksel gelişimlerini destekleyici etkiye sahiptir. Çocukların tıpkı iyi beslenme ve yeterli uykuya gereksinimleri olduğu gibi, doğayla temasa da gereksinimleri vardır. Sanal alternatifleri ile karşılaştırıldığında onların aksine, doğal ortamın en önemli özelliği, olası sonuçlar içeren bir takım, bir kullanım kılavuzu yerine, sonsuz olasılık sunmasıdır. Doğal mekânlar, bireysel olarak ilgi çekici, uyarıcı, yaşamı güçlendiren ortamlardır. Bu ortamlarda çocuklar, kendileri, yetenekleri ve çevrelerindeki dünyayla olan ilişkileri hakkında yeni derinliklere ulaşabilirler (Louv, 2010: 52; Moss, 2012).

Doğa ve çevre eğitiminin nihai amaçlarından ve 21. yüzyıl becerilerinden biri olan eylemsel düzeyde çevre okuryazar bireyler yetiştirebilmek için, doğa eğitiminin mümkün olduğunca erken çocukluk döneminde (okul öncesi) başlaması gerekmektedir. Çünkü kimlik gelişiminde yaşamın ilk yılları, yani erken çocukluk dönemi önemlidir. Özellikle 0-12 yaş döneminde geçirilen yaşantılar bilişsel, duyuşsal, beceri gelişimine katkı sağladığı gibi, yaşamın diğer dönemleri üzerinde de etkili olmaktadır (Çukur ve Özgüner, 2008). Dolayısıyla, çocukluk dönemi, yaşantılarının izlerini geleceğe taşıyan, nesiller boyunca aktarıldığı şekliyle yön bulan ve yetişkinlik döneminde yansımalarını içsel ve dışsal temalarla fark ettiren, insan yaşamının en önemli dönemi olarak görülmektedir.

Türkiye’de çevre üzerine yapılan çalışmalar daha çok örgün eğitimi kapsamakta, çoğunlukla da üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmek ve etkili doğa eğitimi yöntem ve tekniklerini belirleme, doğa eğitiminin çevreye yönelik tutumlara, çevresel bilgi, öğrencilerin çevre ile ilgili bilişsel yapıları ve sorumlu davranışlara etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Erdoğan, 2011; Erten, 2015; Geçgin, 2015; Karataş ve Aslan, 2012; Keser, 2008; Özdemir, 2010; Yalçın, 2009). Çocukluk dönemini ele alan çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Ayrıca ülkemizde, yetişkinlerin çocukluk deneyimlerinin yetişkinlik dönemine etkilerini inceleyen, yetişkin çevrecilerin doğaya ve çevreye olan duyarlılığının, geçirilen çocukluk dönemi doğa deneyimleri ile nasıl bir ilişkisi olduğunu araştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Yapılan bu araştırma, yetişkinlerin çevreye yönelik tutumlarının ve çevresel sorumlu davranışlarının nasıl bir süreçte oluştuğunu, doğa faaliyetlerinde etkin rol alma isteklerinin altında yatan çocukluk yaşantılarının yetişkin hayatına nasıl yön verdiğini ortaya koyarak, anne-baba ve eğitimcilerin bu konu ile ilgili farkındalık düzeylerini arttırmaya yardımcı olması beklenmektedir. Ayrıca elde edilen bulguların, günümüz çocuklarının doğadan uzak bir çocukluk dönemi geçirmelerini önlemeye yönelik gerekli tedbirlerin alınmasına ve bu konuda daha çok, yeni ve etkili projeler geliştirilmesine dair önemli katkılar sağlayacağı ön görülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma sürecinde belirlenen sınırlılıklar aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

1. Araştırmamız, anketimize internet üzerinden katılan çevre gönüllüleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen veriler, kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar

1. Çalışmaya katılan bireylerin soruları samimi, içten, inandırıcı ve tutarlı bir şekilde cevapladıkları,
2. Araştırmada belirlenen örneklemin, evreni temsil ettiği,
3. Araştırmaya katılan bireylerin form ve ölçeklerde yer alan maddelere verdikleri cevapların gerçeği yansıttığı kabul edilmiştir.

1.7. Tanımlar

Doğa Eğitimi: Genel anlamda doğanın bir bütün olarak anlamlandırılması, bireylerin doğayı çeşitli ilişkilendirmeler yaparak anlaması ve farkına varması olarak da tanımlanabilir. Doğa eğitimi, bireylerin doğaya ve doğa sorunlarına karşı farkındalık, bilgi, anlayış ve davranış geliştirmelerini sağlamakta ve çevresel değerlere yönelik tutum geliştirmelerine katkı yapmaktadır. Yani doğa eğitimi, doğayı ve doğal kaynakları tanıma ve korumayı amaçlamaktadır (Erdoğan, 2011; Karataş ve Aslan, 2012).

Doğa Bilinci: Doğa bilinci, çocuklara bebeklik, ilk ve erken çocukluk dönemlerinde kazandırılması gereken, yaşadığı doğal ortamla içsel bütünleşmeyi sağlayan bir olgudur. Doğa bilincinin oluşması, çocuğun toplumsallaşma sürecinde verilecek doğa eğitimiyle

yakından ilişkilidir (Çukur ve Özgüner, 2008). Doğadan her geçen gün uzaklaşan ve kopan çocukların doğayı kavrama ve doğayı koruma bilincini zihinlerinde canlandırması ve anlamlandırması oldukça zordur. Her geçen gün eğitim ortamlarının modern teknolojilerle olan entegrasyonu artarken, bu ortamların doğa ile yeterince bütünleştirilememesi, çocuklarda doğa kavramı ve doğa ile ilgili sorunlarının farkına varılmasını daha da zorlaştırmaktadır (Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016).

Çevre Eğitimi: Çevre eğitimi çevre sorunlarının önüne geçilebilmesi için bir araçtır. Çevre eğitimi, bireylerde çevreye karşı olan duyarlılığın artmasını, çevre bilincinin oluşmasını sağlamaktadır. Çevre eğitimi, çevreye karşı olumlu tutum geliştirilmesini ve bunun bir yaşam şekli haline gelmesini sağlayan bir süreçtir. Çevre eğitimi bireylere ne kadar erken yaşta verilirse, o kadar erken çevre bilinci oluşmasına neden olur. Bu da doğanın ve dünyamızın geleceği açısından önemlidir (Erten, 2004).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK): Belli toplumsal, kültürel, sanatsal, bilimsel amaçlar çerçevesinde gönüllü olarak bir araya gelen, örgütlenen ve o amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunan kişilerin oluşturdukları tüzel kişiliği ve sürekliliği olan örgütsel yapılar olarak tanımlanabilecek sivil toplum kuruluşu kapsamına genellikle, dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları ve bunlara benzer yapılanmalar girmektedir (Akt: Şeşen, 2015: 424).

Çevre İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşları: “Çevre” konusunda farkındalık yaratmak, koruma ve sürdürülebilirliği sağlayacak bilinci geliştirmek, eğitim vermek gibi etkinliklerle ön plana çıkan çevre ile ilgilenen kuruluşlardır (Duru, 1995; Şeşen, 2015).

Bugün ülkemizde faaliyet gösteren çevre duyarlılığı arttırmak ve çevreyi korumak için mücadele öne çıkan bazı sivil toplum örgütleri şunlardır:

- TEMA Vakfı (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma Vakfı)
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)
- Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
- Kuzeydoğa Derneği
- Türkiye Çevre Koruma ve yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)
- Yeşil Barış Örgütü (Greenpeace)
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF)
- Türkiye ve Doğa Derneği
- Turmepa (Turkish Marine Environment Protection Association= Deniz Temiz Derneği)
- DOĞADER (Doğayı ve Çevreyi Koruma Derneği)
- Ekolojik Araştırmalar Derneği

Çevre Gönüllüsü: Gönüllülük, bir bireyin maddi karşılık beklemeden ya da başka bir çıkar beklentisi içinde olmadan, ailesi ya da yakın çevresi dışındaki bireylerin yaşam kalitesini artırmak ya da genel olarak toplumun yararına olduğu düşünülen bir hedefe ulaşmak için, yalnızca içinden gelerek ve doğru olduğuna inanarak, bir toplumsal girişime ya da bir sivil toplum kuruluşu (STK) bünyesindeki etkinliklere destek olması biçiminde tanımlanabilir. Gönüllüler; bilgi, deneyim, enerji, hoşgörü, paylaşımcılık, iyi beşerî ilişkiler, profesyonel yaklaşım, sorumluluk üstlenme gibi niteliklere sahip olabileceği gibi, bu nitelikleri taşımadığı halde toplum için bir şey yapmak isteyen bireyler de olabilir. Bir gönüllünün taşıması gereken ilk ve vazgeçilmez nitelik samimi olarak “gönüllü” olmasıdır (Güder ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği, 2006).

Doğa Yoksunluğu Sendromu: Doğaya yabancılaşmanın insana getirdiği maliyeti anlatan bir tanımlamadır. Doğa yoksunluğu, duyuların daha az kullanılması, dikkat sorunları ve hem fiziksel hem duygusal hastalıkların oranında artışa dikkat çeker. Bu sendrom bireylerde, ailelerde ve topluluklarda teşhis edilebilir (Louv, 2010: 43). Bu sendromun sonuçlarını ölçüp tartmakla, çocuklarımızın doğayla olumlu, fiziksel bağlar kurmalarının onlara biyolojik, bilişsel ve ruhsal yönden neler kazandırabileceği konusunda daha bilinçli hale gelebiliriz.

Çocukluk/Doğa Deneyimleri: Çocuklar 3-4 yaşından sonra çiçekleri, yaprakları ve çeşitli kabukları toplamaktan hoşlanırlar, yakın çevrelerindeki hayvanların hareketleri onların ilgisini çeker. Böylece bu dönemde çocuklar fen ve doğa etkinlikleriyle ilgili ilk deneyimlerini kazanmaya başlar. Özellikle çevrelerindeki gözlemleri sonucu suyun üstünde neler durur, neler batar, böcek zemin üzerinde nasıl yürür, herhangi bir yüzeye nasıl tırmanır? gibi sorulara cevap arar, tahminlerde bulunur ve araştırırlar. Küçük çocuklar çevrelerini araştırır, geçirdikleri bazı yaşantılar sonucu bilgiler edinir ve böylece yeni şeyleri öğrenmek için bir temel oluştururlar. Çevrelerini daha iyi tanımaya başladıkça da bazı kavramlar geliştirirler. Erken çocukluk eğitimi programında yer alan fen ve doğa etkinlikleri, çocukların doğal meraklarından yararlanılarak, onların çevrelerini ve doğayı gözlem yapma, araştırma ve tanımalarına, düşüncelerini açıklığa kavuşturmalarına, sorular sormalarına yardım eden çalışmalar olarak tanımlanabilir (MEB, 2013).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

*“... İlk çevresel kriz, doğal dünyanın potansiyel çöküşüdür.
... ikinci çevresel kriz, çocukların doğal dünyadan uzaklaştırılmasıdır”.*

George Monbiot (Akt. Zotti, 2013)

Disiplinler arası ve çok boyutlu bir konu olan çevre; 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren küresel çevre sorunlarının kapsam ve etkilerindeki artışa koşut olarak, ulusal ve uluslararası gündemdeki siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel, felsefi tartışmalarının odak noktasına yerleşmiştir (Atasoy, 2015). Çevre sorunları değince de aklımıza ilk olarak çevre kirliliği gelmektedir. Bugün başta atmosfer olmak üzere, yaşamı destekleyen tüm kürelerin (hidrosfer, litosfer ve hatta biyosfer) insan eliyle yapısı ve bileşimi bozulmuştur. Bu süreç insanoğlunu, türlerin yeryüzündeki dağılım ve sayılarının azalması, buna bağlı olarak biyoçeşitliliğin kaybı, küresel ısınma, iklim değişikliği gibi çoğu küresel düzeyde hissedilen katastrofik çevre sorunları ile karşı karşıya bırakmıştır. Yani, insanoğlu küresel ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuş ve ortaya çıkan sorunlar dünya ekosistemini tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Bunu en güzel şu alıntı ile özetleyebiliriz:

Çevre kirlenmesi deyince ilk akla gelen doğa kirlenmesi. Ama bundan daha kötüsü, denilebilir ki doğa kirlenmesinin de sorumlusu toplumsal, siyasal, kültürel, düşünsel, dilsel kirlenmeler. Doğa kirlenmesini önlemek için önce bu saydıklarımı, kirlenmeden arındırmak gerekir kanısındayım. Her şeyin başı insan. Doğanın bozulması da insan eliyle olduğuna göre önce insandan, insanımızdan başlamak gerekir... (Akarsu, 1994; Akt. Atasoy, 2015: 17)

Dolayısıyla, yaşamı tehdit eden bu gelişmelerin nedenlerini bilen ve bu nedenlere ilişkin çözüm üreten bireylere olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bireylerin ekoloji ve doğa hakkında temel bilgilere sahip olmaları, bu bilgileri yorumlayabilmeleri ve çevrelerinde mevcut ekolojik sorunlar hakkında eyleme geçmeleri, gezegenimizin geleceği açısından önemlidir.

Sanılanın aksine, biyolojik olarak pek çok açıdan noksanlıkları bulunan ve buna bağlı olarak evrimsel uyum yeteneği düşük olan insanoğlu, bu noksanlıklarını yaşadığı çevreyi gözlemleyip tanıyarak, çevresinde gözlemlediklerinden, elleri ve aklını kullanarak yeni teknolojiler üreterek gidermiş ve uyum yeteneğini artırmayı başarmıştır. Bu başarıda en önemli katkıyı ise, bir sosyalleşme süreci olan eğitimle başarmıştır.

Doğa eğitimi, genel anlamda doğanın bir bütün olarak anlamlandırılması, bireylerin doğayı çeşitli ilişkilendirmeler yaparak anlaması ve farkına varması olarak da tanımlanabilir. Doğa eğitimi, bireylerin doğaya ve doğa sorunlarına karşı farkındalık, bilgi, anlayış ve davranış geliştirmelerini sağlamakta ve çevresel değerlere yönelik tutum geliştirmelerine katkı yapmaktadır. Yani doğa eğitimi, doğayı ve doğal kaynakları tanıma ve korumayı amaçlamaktadır.

Çevre eğitimi ise, bir adım daha ileri giderek, olumlu tutum ve davranış geliştirmeye, sadece insanın değil insanın etkileşim içerisinde olduğu tüm varlıkların kaynağı olan doğanın gerçek değerinin kavranmasına, doğayı korumaya yönelik duyarlılığın geliştirilmesine ve düşünce, eylem ve etkinliklerimizle bunu doğrudan göstermemiz gerektiği hedeflerini içermektedir (Hungerford ve Volk, 1990). Yine sadece bugünün değil gelecek nesillerin de doğadan gereksinimlerini karşılayabilecek, devamlılığını sağlayacak sürdürülebilirliği esas almaktadır.

Sürdürülebilirliğin üç sacayağını kapsayan -canlı bir çevre, eşit bir toplum ve dinamik bir ekonomi- insanların günlük yaşamını ve bütün akademik disiplinleri ilgilendirdiği için, sistemler yaklaşımı içerisinde bütüncül olarak, bütün öğrencilere, eğitimcilere ve eğitim yöneticilerine verilmesi gerekmektedir (www.fundee.org). Öğrenmenin birbirinden ayrı düşünülemez hedefleri; doğru, güvenilir bilgiyi elde etme ve bu bilgiyi kullanarak problemlerini çözme, kendi bilgileri ile yeni elde ettiği bilgiyi yeniden yapılandırarak, sentezleyebilme, başkalarıyla paylaşma, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi yeterlilikleri kazandırmaktır.

Çevre eğitimi, dünyanın sonunu getirebilecek sorunların ortadan kaldırılması için vazgeçilmez bir araçtır. Çevre eğitimi; insan, yaşanılan kültür ve biyofiziksel çevre arasındaki etkileşim ve ilişki konularında kişinin algı, anlayış ve tutum geliştirmesine yardımcı olmaktadır (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 1972; Roth, 1992). Ama bu konuda başarılı olduğumuz kuşkuludur.

Bugün yedi buçuk milyarı geçmiş nüfusu ile insanoğlunun karşı karşıya olduğu sorunların başında, havanın, suyun, toprağın kirlenmiş olması, doğal ekosistemlerin bozulması ve yok olması, biyoçeşitliliğin, besin ve enerji kaynaklarının hızla azalması, küresel ısınma, iklim değişikliği ve benzeri ekolojik sorunlar yer almaktadır. Çevre sorunlarının temel nedenini ise, insan davranışları oluşturmaktadır. Pek çoğu gezegendeki yaşamı tehdit eden, küresel boyuta ulaşmış olan, çevre sorunlarının arkasında yatan sorunun kendi davranışlarından kaynaklı olduğu gerçeğinin farkına insanoğlu, ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra varabilmiştir. O vakte kadar

kendini “en yüce varlık” doğayı da kendine sonsuz kaynak sunan bir araç olarak gören insanoğlu, doğanın sınırları olduğu, kaynakların sınırsız olmadığı, doğanın özdenetimi olmakla birlikte, birçok yerde doğal alanların insan etkinlikleriyle geri dönüşümsüz olarak tahrip edildiğini fark etmiş ve bunun için çözümler aramaya başlamıştır. Bireylerin ekoloji ve doğa hakkında temel bilgilere sahip olmaları, bu bilgileri yorumlayabilmeleri ve çevrelerinde mevcut ekolojik sorunlar hakkında eyleme geçmeleri, gezegenimizin geleceği açısından önemlidir.

Bu amaçla bir taraftan uluslararası düzeyde ilke ve yasaların belirlendiği sözleşme, protokol ve deklarasyonlar hazırlanırken, diğer taraftan da Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD), Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarda çatıları altında çevre ile ilgilenen ayrı örgütler oluşturmuşlardır (Derilioğlu, 2007).

BM tarafından Haziran 1972’de Stockholm’de düzenlenen “İnsan Çevresi” konferansı uluslararası düzeyde gerçekleştirilen çevre ile ilgili ilk toplantıdır. Bu toplantıda çevrenin korunması adına Dünya Halklarına rehberlik edecek ortak ilkelerin belirlenmesi ve ortak bir bakış açısı getirilmesi kararlaştırılmıştır (unep.org). Çevre eğitimini küresel boyuta taşıyan konferans ise, 1977’de UNESCO ve UNEP işbirliği ile hükümetler arası düzeyde Tiflis’te gerçekleştirilen konferanstır. Bu konferans sonunda yayınlanan bildirme ve öneriler doğrultusunda hem yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutta gerçekleştirilecek çevre eğitimine rehber oluşturacak ölçütler belirlenmiş, hem de örgün eğitime katılan bütün yaş grupları için amaç, çıktı ve rehber ilkeler belirlenmiştir. Tiflis Bildirgesi’nde (1977), çevre eğitiminin pedagojik çıktıları; farkındalık, bilgi, tutum, beceri ve katılım olmak üzere 5 başlık altında toplanmıştır (Ünal ve Dımışkı, 1999; UNEP 1977). Tiflis Bildirgesinde yer alan amaçlar ve ilkeler, sonraki süreçte tüm dünyada çevre eğitimi ile ilgili çalışmalara yön vermiştir. Çevre eğitime yönelik en etkin girişim ve somut kararlar ise, 3-14 Haziran 1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen ve ‘Çevre ve Kalkınma’ konulu konferansında (Rio Zirvesi) alınmıştır ve çevre eğitime yeni bir boyut, ‘sürdürülebilir kalkınma’ boyutu eklenmiştir (Güler, 2009).

İnsan ile doğa arasındaki uyumun yeniden sağlanabilmesi ve küresel boyuttaki çevre sorunlarının çözümünde politik, ekonomik, teknolojik çözüm arayışlarının başarıya ulaşabilmesi için (Atasoy, 2015), öğrenme ve eğitilme becerisi yeryüzündeki diğer tüm canlı türlerinden yüksek olan insan türünün (*Homo sapiens*), en etkin bir

şekilde eğitilmesi ile mümkündür. Çevre eğitimi olarak adlandırılan bu süreç, mümkün olduğunca en erken çocukluk döneminden başlayarak, yaşam boyu sürdürülmesi gerekmektedir.

1975 yılında, UNEP tarafından Belgrad'ta düzenlenen Uluslararası Çevre Eğitimi Çalıştayı'nda küresel çevre eğitiminin rehber ilkeleri ve çerçevesi belirlenmiştir. Çalıştay sonucu yayınlanan "Belgrad Sözleşmesi: Çevre Eğitimi İçin Küresel Bir Çerçeve" adlı bildiri de çevre eğitiminin amacı aşağıdaki şekilde belirlenmiştir: "Çevre ve çevre sorunlarının farkında olan, bu sorunlarla ilgilenen, mevcut sorunların çözümü ve yenilerinin önlenmesine yönelik bireysel ve toplu olarak çalışmaya dair bilgi, beceri, tutum, motivasyon ve kararlılığa sahip dünya nüfusu oluşturmak." (UNESCO, 1975).

Yukarıdaki amaçtan da anlaşılacağı gibi, çevre eğitiminin asıl odak noktasını, insan ekolojisi ve insan eliyle oluşan sorunların çözümü oluşturmaktadır. Çünkü diğer canlı türlerinden farklı olarak insanın, doğal çevresine ek olarak, kendi eliyle oluşturduğu bir yapay çevresi ve bu çevre içerisindeki etkileşiminden oluşan bir de toplumsal çevresi mevcuttur. Diğer canlı türlerinin çevreleriyle etkileşimi tamamen doğanın ilkeleri dâhilinde gerçekleşirken, biyososyokültürel bir varlık olan insanın çevresi ile etkileşimi onun teknolojik ve kültürel gelişimine ve ruhsal boyutuna bağlı olarak değişmekte, doğa ve çevreyi de değiştirmektedir. Bu nedenle çevre ile ilgili her eğitim etkinliğini çevre eğitimi olarak düşünmemek gerekir. Çevre eğitimi, asıl olarak çevre hakkında öğretim değildir. Çevre eğitiminde odaklanılması gereken nokta, insanoğlunun doğal kaynakları kullanması ve aşırı kullanmadan dolayı karşılaştığı sorunların önlemesidir (Breiting ve Mogensen, 1999).

Günümüzde doğa, insanların varlığı ile sürekli ve artan bir hızla, gelişen teknoloji, kentsel yaşam, tüketici toplum anlayışı ile zarar görmektedir. İnsanoğlu doğa ile bütünleşmek yerine, doğayı yok edici yaşam şekline devam ettiği sürece doğanın kendini yenileyip iyileştirebilme şansı olmayacaktır. İnsan, içinde yaşadığı ortamı, doğayı bilinçsizce kendi çıkarları için kullanmaktadır. Bugün öyle bir noktaya gelmiştir ki, kalkınmayı sağlamak amacıyla kullanılan kaynakların bir kısmının yenilenemez özellikte olması ve bilinçsiz tüketim, insan-doğa dengesinin bozulmasına neden olmakta, yaşamın sürdürülebilirliği tehlikeye girmektedir (Baykal ve Baykal, 2008).

Çevre sorunlarının neredeyse tamamı insanların varlığı ve bunun uzantıları olarak, bir domino etkisiyle yabancı ortamlarda bile etkisini göstermektedir. Son yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde aşırı kuraklık veya yağışlar, şiddetli fırtınalar gibi doğal afetler görülmekte ve bu afetler sonucu çok sayıda mal ve can kaybı oluşmaktadır. Tüm bu yaşananların temel nedeni, insanoğlunun doğayı yağmalaması, doğayı kendi çıkarları doğrultusunda acımasızca kullanmasıdır. Sonuçta da hem bizim yaşamımız, hem de neslimizin geleceği ve aynı zamanda da diğer canlıların yaşamları tehlikeye girmektedir (Erten, 2004).

Tüm bu sorunların çözümü, dünya vatandaşı olduğu bilinci gelişmiş, çevre okuryazar bireylerle mümkündür. Çevre okuryazarlığı; bilimsel okuryazarlık, matematik okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı ve onlarca farklı boyutu bulunan okuryazarlık çeşitlerinden biridir.

Çevre okuryazarlığı kavramı ilk kez 1968 yılında Charles E. Roth tarafından kullanılmıştır (Kışoğlu, Gürbüz, Sülün, Alaş ve Erkol, 2010). Roth, çevre okuryazarlığını; “bireyin çevre ve çevre sorunları hakkında bilgi, tutum, beceri, çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapmak için motivasyon, yaşam ve çevrenin nitelikli dengesinin sağlanması için aktif çaba göstermesidir” şeklinde tanımlamaktadır (Roth, 1992).

Doğanın insanlar tarafından anlaşılması, doğa ile iletişim kurulması için çevre okuryazarı bireyler yetiştirmek çok önemlidir. Bunu başarabilmenin yolu ise, çevre eğitiminin doğayla birebir etkileşim içerisinde yöntemler kullanılarak mümkündür. Bireyleri doğadan uzak tutarak gerçekleştirilen doğa eğitimi amacına ulaşamaz. Doğal ortamlarda öğrenilen bilgiler, somut yaşantılar sunduğundan daha kalıcıdır. Bunun için yapmamız gereken gerekli araç-gereçleri alıp, en yakın çevremizden başlayarak doğayı duyumsayarak incelemektir (Kaya ve Kazancı, 2009).

Çocuğun doğal ortamda yaşadığı her deneyim çevresine karşı giderek artan bir merak duygusu uyandırmakta ve bu deneyimler fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Bunun için de yapılması gereken en önemli şey; çocukların keşfetme arzusuna paralel olarak bütün duyularına hitap edebilecek doğal ortamlar sunabilmek, bu deneyimlerle büyüme, yaşadığı çevreyi tanıma fırsatı verebilmektir. Pestalozzi'nin de belirttiği gibi; ancak zihin, beden ve kalp birlikte işlevde bulunursa, insan gelişebilir (www.montessori.org.tr).

Ama ne yazık ki günümüzde başta çocuklar olmak üzere, bireyler zamanlarının çoğunu kapalı mekânlarda ve özellikle de ekran karşısında geçirmektedirler. Doğayı da belgesellerden öğrenmeye-tanımaya çalışmaktadırlar. Haktanır (2010), çocukları etkileyen üç değişimden bahsetmektedir: İlki, sosyal medya aracılığı ile sürekli vurgulanan ‘tüketim eğilimi’, ikincisi, kentleşmeyle birlikte ‘çocukların sokak ilişkilerinin azalması’, üçüncüsü ise, önceki ikisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan, ‘genel çevresel problemlerdir.’ Çocuk gelişimi açısından, çocukların kapalı mekânlarda yaşamaları onların bazı tehlikelerden korunmalarını sağlayabilir, ama diğer riskleri de beraberinde getirmektedir. Bunlar arasında; fiziksel ve psikolojik sağlık riskleri, çocukların toplum kavramları ve algılarıyla ilgili riskler, özgüvenleriyle ve gerçek tehlikeyi sezme yetileriyle ilgili riskler vardır (Louv, 2010: 150).

2.1.Doğa Yoksunluğunun Sonuçları

Çocukların açık alanda gerçekleştirdiği aktivitelerin oranını azalırken, kapalı mekânlarda, elektronik araçlar karşısında geçirdikleri sürenin artması ile kendini gösteren hareketsiz yaşam, çocuk ve ergen sağlığı açısından bağımlılık, yalnızlık, obezite, stres, dikkat eksikliği, ailesi ve arkadaşlarıyla geçirdiği zamanın azalmasından dolayı sosyal izolasyonu içeren pek çok psikolojik ve fiziksel olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir (Allred, 2011; Haktanır ve diğerleri, 2012; Kandemir, 2011; Louv, 2010).

2.1.1. Ekran Bağımlılığı

Günümüz bilişim çağında, en önemli teknolojik gelişmelerin başında, bilgisayar ve bilgiye ulaşım kolaylığı sağlayan internet yer almaktadır. Bilgisayar ve internet kullananların oranı toplumda giderek yaygınlaşırken, bunları kullanma yaşları da düşmektedir (TÜİK, 2013, 2018). Yine bu aletlerin kullanımının artması, aile içi ilişkiler başta olmak üzere sosyal ilişkilerin ve yüz yüze etkileşimin azalmasına, dolayısıyla psikolojik refahın da düşmesine yol açmaktadır (Batıgün ve Hasta, 2010; Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay ve Scherlis, 1998; Shim, 2004, 2006).

Bugünün çocukları her gün 6 saatlerini bilgisayar ve TV karşısında geçirirken, sokak oyunlarına 4 dakikadan az zaman ayırmaktadırlar (www.fundee.org). Larson, Green ve Cordel’in (2011) yaptıkları araştırma göstermektedir ki; çocuklar, günlük olarak sadece iki saatlerini dışarıda geçirmektedir.

2.1.2. Obezite

Modern yaşam, bir taraftan şaşırtıcı teknolojik ilerlemelerle şekillenirken, diğer taraftan yaşam tarzı ve beslenme alışkanlıklarında da hızlı değişime yol açmıştır. Obezite, bugün bütün dünyada ve toplumlarda hem yetişkinlerde hem de çocukluk çağında görülebilen çağımızın epidemisi sayılan bir sağlık sorunudur. Basitçe, vücutta aşırı yağ birikimi olarak tanımlayabileceğimiz obezite, yaşam kalitesini ve süresini etkileyen bir sağlık sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), beden kitle indeksine [BKİ = Ağırlık (kg) / Boy (m²)] dayanarak; BKİ = 25.0-29.9 kg/m² olanları fazla kilolu ve BKİ ≥30 kg/m² olanları ise, obez olarak tanımlamaktadır (Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği, 2014).

Obezite, endokrinolojik, kardiyovasküler, nörolojik, psikolojik vb. pek çok sağlık sorununa yol açması yanında, sağlık harcamalarında da ilk sırada yer alan bir sorundur. Hareketsizlik tüm dünyada ölüm nedenlerinin %60'ını, hastalıklarında %47'sini oluşturmaktadır. İngiltere'de fiziksel aktivite eksikliğinin ekonomiye faturası yılda, 8.2 milyar dolardır (RSPB, 2010). Birçok endüstrileşmiş ülkelerde yetişkin nüfusunun %25'inden fazlası, çocuk ve adolesanların %20-27'sinin obez olduğu bildirilmiştir. ABD'de, 1991-1999 yılları arasında obezite prevalansı %50-70 oranında artmıştır. İngiltere'de 2-15 yaş arasındaki 10 çocuktan üçü aşırı kilolu veya obez grubuna girmektedir. 1995 ile 2008 yılları arasında obez olarak sınıflandırılanların oranı erkeklerde %11'den %17'ye, kızlarda %12'den %15'e yükselmiştir. Eğilim bu şekilde devam ederse, 2050'ye kadar yetişkinlerin yarıdan fazlası, çocuklarında ¼'ü obez olacaklardır (Moss, 2012). Avrupa'da aşırı kilolu ve obez çocuklar açısından Galler, en yüksek seviyeye sahipken, Kuzey Amerika ülkelerinde 15 yaş obez kız ve erkek çocuklar arasındaki oran sırasıyla %21 ve %18'dir (RSPB, 2010). Aile yaşantısı ve yemek tarzı çocukluk çağı obezitesinde etkin rol oynamakta ve çocukluk döneminde edinilmiş olan aktivite ve yeme alışkanlıkları erişkin dönemde de devam etmektedir (Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği, 2014; Babaoğlu ve Hatun, 2002; Gürel ve İnan, 2001).

2.1.3. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB); çocuklukta başlayıp, yetişkinlikte devam eden, dikkat, konsantrasyon, hareketlilik ve dürtü kontrolü alanlarındaki sorunlarla karakterize edilen, önemli akademik, sosyal ve psikiyatrik sorunlara yol açan bir hastalıktır. Okul çağı çocuklarında %3-7 aralığında ve kız

çocuklarına oranla erkek çocuklarda görülme olasılığı dört kat fazla olan bir sağlık sorunudur(Öner, Aysev ve Dikmeer (b.t.); Öner, Öner ve Aysev, 2003; Kayaalp 2008; Semerci ve Turgay, 2008). DEHB nedenleri arasında tek bir neden değil genetik, biyolojik ve çevresel faktörlerin birlikte etkili olduğu düşünülmektedir. Sürekli dört duvar arasında bulunan bir DEHB’li bireyin tedavi süreci kolay olmayabilir.

2.1.4. Depresyon ve Stres

Günümüzde ruhsal sorunlar, küresel bir sağlık sorununu oluşturmaktadır. Çocukluk çağı ruhsal hastalıklarda da büyük bir artış vardır. İskoçya’da 5-15 yaş çocuk ve gençlerin %8.3’ünde ruhsal bir hastalık görülmektedir. İngiltere’de ruhsal hastalıklara harcanan toplam para, 77 milyar dolar olarak hesaplanmıştır (RSPB, 2010). Stres, bireyin fiziksel ve sosyal çevresinden gelen baskılara gösterdiği tepkidir (Eryılmaz, 2009).Stresli yaşam, çocuklarda, ruhsal bozukluklara yol açmaktadır. Çocuk ve ergenlerde en çok görülen ruhsal bozukluklardan biri olan depresyon (çocuklarda %1-2, ergenlerde %3-8), psikososyal ve akademik işlevlerde bozukluklara yol açan, sık, tekrarlayıcı ve kronik seyir izleyen, gelişimsel sorunların aşılmasını engelleyen bir bozukluktur. Her beş ergenden birinin en az bir depresyon dönemi geçirdiği belirtilmiştir (Tutkunkardaş ve Kılınçaslan, 2011; Kaya, Genç, Kaya ve Pehlivan, 2007). Depresyon, ortalama ömrü erkeklerde %11, kadınlarda %7 oranında azaltmaktadır (Bragg ve Atkins, 2016). Son yıllarda çocuklara verilen antidepresan oranı artmıştır. 0-6 yaş grubunda 2012 ‘de10 bin 406, 2013’te 10 bin 636 çocuğun antidepresan kullanıldığına dikkat çekiliyor (Cumhuriyet Gazetesi, 2017).

2.2. Doğanın Sağaltıcı Gücü: Çocuk Sağlığı ve Doğa

Daha öncede bahsedildiği gibi madalyonun diğer yüzünde doğanın bize sunduğu, çeşitlilik, özgürlük, bolluk, sağlık ve huzur vardır. Doğal dünya, varlığımız için hayati olan hava, su, gıda gibi temel ve kültürel unsurları bize sağlar. Her ne kadar onları elde etmek için ücret ödemediğimizden kıymetini bilmesek de doğanın sağlığımız üzerinde iyileştirici etkisi de mevcuttur (Louv, 2010).

Doğa, çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, ruhsal ve fiziksel gelişimlerini destekleyici etkiye sahiptir. Çocukların tıpkı iyi beslenme ve yeterli uykuya gereksinimleri olduğu gibi, doğayla temasa da gereksinimleri vardır. Sanal alternatifleri ile karşılaştırıldığında onların aksine, doğal ortamın en önemli özelliği, olası sonuçlar içeren bir takım, bir kullanım kılavuzu yerine sonsuz olasılık sunmasıdır. Doğal

mekânlar, bireysel olarak ilgi çekici, uyarıcı, yaşamı güçlendiren ortamlardır. Bu ortamlarda çocuklar, kendileri, yetenekleri ve çevrelerindeki dünyayla olan ilişkileri hakkında yeni derinliklere ulaşabilirler (Louv, 2010: 52; Moss, 2012).

Doğayla doğrudan temasın sağlık, eğitim, sosyal ve çevresel yararları bulunmaktadır. İfade edilen yararlar hakkında aşağıda açıklamalar yapılmıştır.

2.2.1. Sağlığımıza Yararları

Birçok çalışma, çocuklarda bilişsel, duygusal ve fiziksel sağlık ile doğayla doğrudan yaşanan deneyimler arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir (Berezowitz, Bontrager Yoder ve Schoeller, 2015; Lester ve Maudsley, 2006; Lovell, Depledge ve Maxwell, 2018; Pretty ve diğerleri, 2009; Rohde ve Kendle, 1994). Doğanın sağlık üzerine etkisi, biri doğrudan ikisi ise dolaylı olmak üzere üç temel yolla gerçekleşmektedir: i) Doğrudan doğanın onarıcı etkisiyle, ii) olumlu sosyal temas için olanaklar sunması ve iii) fiziksel aktivite için olanaklar sunması (Thompson ve diğerleri, 2012).

Daha öncede belirtildiği gibi kapalı mekânda uzun, hareketsiz yaşam başta obezite olmak üzere birçok fiziksel sağlık üzerinde olumsuzluklara yol açmaktadır. Doğayla doğrudan temas ve açık alan etkinlikleri, kapalı mekânda düzenlenmiş fiziksel aktivitelere göre, çocuğa istediği gibi, özgürce hareket etmesini sağlamasından dolayı daha çok enerji harcatmaktadır. Eğer çocuklarımızın fiziksel formunu korumalarını ve çağın salgını olan obeziteden korumak istiyorsak yapabileceğimiz en önemli şey, onların dışarıda oynamalarını sağlamaktır. Dahası düzenli açık alan oyunlarının yararlarını çocuk sonraki yaşamında da devam etmektedir (Moss, 2012).

Fiziksel sorunlar hikâyenin sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Doğadan ve açık havadan uzak bir yaşam sürdürmek, bilişsel ve ruhsal sağlık üzerinde de olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu sorunların önlenmesi ve çözümü de yine doğayla doğrudan temas ile mümkündür.

Kentsel alanlardan uzaklaşıp, doğal alanlarla temas kurmak stresi yok etmektedir (Ulrich, Simons, Losito, Fiorito, Miles ve Zelson, 1991). Bireylerin, doğa ile doğrudan etkileşim içinde olmalarının (çiçek/fidan dikme, hayvan beslemek, çiçek yetiştirmek vb.) yanı sıra doğayı izlemekte kişileri rahatlatmakta, kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır (Ulrich, 1992). “Açık havada zaman geçirmenin çocuklara yararları” üzerine büyük bir araştırma başlatan Philadelphia Çocuk Hastanesi, Gastroenteroloji ve Beslenme Bölümü doktorlarından Dr. Burdette ve Whitaker, düzenli olarak açık havada

oynama şansı verilen çocukların sadece fiziksel açıdan gelişmediklerini aynı zamanda hayal güçleri daha kuvvetli, daha yaratıcı ve işbirliğine daha yatkın çocuklar olduklarını ifade edilmektedir (Kansu, 2008).

Çocuklar için doğanın birçok farklı yüzü vardır. Yeni doğmuş bir buzağı, yaşayıp bir gün ölen bir ev hayvanı, ağaçların arasında eski bir patika, ısırgan otlarına bürünmüş bir kale, boş bir arsanın nemli, gizemli bir köşesi. Doğa, hangi biçimde görünürse görünsün, bir çocuk anne ve babasının dünyasından farklı, daha yaşlı ve daha büyük bir dünya sunar. Televizyondan farklı olarak, zamanı çalmak şöyle dursun, onu genişletir (Louv, 2010: 9).

Allred (2011), çocukların doğada zaman geçirmelerinin önemiyle ilgili; doğal ortamların günlük stresle başa çıkmada yardım eden iyileştirici özelliklere sahip olduğu, çocuk gelişiminde adaptasyon sürecini geliştirdiği (fiziksel dayanıklılık, motor gelişimi ve özgüven gibi), öğrenmeyi ve eğitimi desteklediğine işaret etmektedir. Nihai olarak; çocuklar adına yeşil dış ortamda vakit geçirmenin daha geniş bir çevre ve doğayla ilgili ömür boyu sürecek bir tutumu desteklediği iddia edilmektedir. Yale Üniversitesi Doğa Bilimi Profesörlerinden Dr. Kellert konuyla ilgili yapılan araştırmaların açık havada, doğada düzenli olarak zaman geçiren çocukların stressiz ve dikkat süreleri daha uzun çocuklar olduğunu söylemektedir (Kansu, 2008).

Doğay dünyayla temas, DEHB semptomlarını 5 yaşına kadar ki çocuklarda önemli ölçüde azalttığı bulunmuştur. DEHB semptomları açısından karşılaştırıldığında, doğadaki açık alan etkinliklerine göre, şehirdeki açık alan etkinlikleri %30 ve iç mekân etkinliklerinde ise 3 kat bir artış söz konusudur (Kuo ve Taylor, 2004).

2.2.2. Eğitimsel Yararları

Çocuğun doğal ortamda yaşadığı her deneyim çevresine karşı giderek artan bir merak duygusu uyandırmakta ve bu deneyimler fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Bunun için de yapılması gereken en önemli şey; çocukların keşfetme arzusuna paralel olarak bütün duyularına hitap edebilecek doğal ortamlar sunabilmek, bu deneyimlerle büyüme, yaşadığı çevreyi tanıma fırsatı verebilmektir. Pestalozzi'nin de belirttiği gibi; ancak zihin, beden ve kalp birlikte işlevde bulunursa insan gelişebilir (www.montessori.org.tr).

Doğa, çocukların dört farklı boyutta gelişmelerini sağlar. Bunlar;

- Bilişsel Etkiler (bilgi ve anlamının artması)
- Duyuşsal Etkiler (tutum, değer, inanç ve benlik algıları)
- Kişilerarası ve Sosyal Etkiler (iletişim becerileri, liderlik ve ekip çalışması)

- Fiziksel ve Davranışsal Etkiler (uyum, kişisel davranışlar ve sosyal eylemler) (Moss, 2012).

Doğal dünya ile artan temas, çocuğun formal ve informal (okul dışı) öğrenmelerine katkıda bulunur. Açık alan öğrenimi, çocuğa konuyu doğrudan yaşayarak öğrenmesini sağladığından oldukça etkilidir. Ayrıca, eğitimcilerin çocuğun ‘iç, gizli, duygusal dünyası’ olarak adlandırdıkları dünyası ile dış dünya arasında bağlantıyı kurmalarını sağlar (Moss, 2012). Doğa, *duygusal karmaşıklığın* gelişmesine de olanaklar sunar. Basit bir yürüyüşte bile, -merak, neşe, korku, kaygı ve memnuniyet-hepsini yaşamak mümkündür (Allred, 2011).

Doğada bulunan, onunla doğrudan temas halinde olan çocukların akademik başarıları artmakta, farkındalıkları, akıl yürütme ve gözlem, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerileri gelişmekte, öz-disiplin sağlayabilmekte ve bir konuya daha kolay odaklanabilmekte ve işbirliği içerisinde çalışabilmektedirler. Yine, analiz, sentez gibi üst düzey becerilerine daha kolay ulaşabilmekte, bilgiyi daha kolay yapılandırabilmektedirler (Kellert, 2012; Louv, 2010; Mainella, Agate ve Clark, 2011; Moss, 2012; RSPB, 2010).

2.2.3. Toplumsal Yararları

Doğa, çocukların toplumsal rol ve sorumlulukların gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Açık havada gerçekleştirilen, özgür/yapılandırılmamış oyunlar çocuklarda öz-güven, liderlik, yaratıcılık, arkadaş edinme, işbirliği ve çatışma çözme gibi sosyal becerilerinin de gelişmesine katkıda bulunmaktadır (American Institutes for Research, 2005; Starling, 2011). Yeşil alanlar toplumsal etkileşimi artırmakta ve böylece toplumsal desteğin artmasını sağlamaktadır. Louv’un aktardığına göre, açık hava mekânlarına erişim olan yerlerde yaşayan çocuk ve anne babalarının, dışarıya erişimin kısıtlı olduğu yerlerde yaşayanlara göre, iki kat daha fazla arkadaşına sahip oldukları görülmektedir (Louv, 2010).

2.3. Çocuk, Doğa ve Oyun

Okul öncesi eğitimde etkili olan kuramcılardan biri olan Maria Montessori, kendi adını almış Montessori yaklaşımı ile çocukları kişisel gelişimleriyle birlikte; uyumlu sosyal ilişki, doğa ile uyum ve son olarak güzel bir yaşam için bütünsel olarak geliştirmeyi hedeflemektedir (Büyüktaşkapu, 2012). Montessori bu düşüncesini “Doğa hayatın öğretmenidir. Onun gittiği yolu izlemek gerekir.” sözüyle vurgulamaktadır.

Maria Montessori bilgi edinmenin önkoşulunun ancak ve ancak duyuların sayesinde oluşacağını belirtmektedir. Buna bağlı olarak, zihinsel gelişmenin ve mükemmelleşmenin de duyu algılamasına bağlı olduğunu belirtmiştir. Çocuk somut materyallerle somut aktiviteler sayesinde en kolay şekliyle öğrenebilir. “İnsan düşünüyorsa elleriyle düşünüyor ve faaliyette bulunuyor” denilebilir. Özellikle eller için geçerli olan duyular, genellikle motorik beceriler için de geçerlidir. Onlar aynı zamanda zekânın gelişmesinin temelidirler. Hareket araçları ve duyu algılamaları alıştırmaları ne kadar mükemmelleşir ve gelişirse, zekâ da o kadar çabuk algılayabilecek ve algıladıklarını gerçekleştirecektir. Montessori’ye göre eğitimin ilk amacı, çocuğun sahip olduğu merak duygusuyla çevresini kendisinin keşfetmesi ve kendini özgür hissedebilmesini sağlamak için bu amaçlara uygun çevreyi onlar için oluşturabilmektir. Çocuklarda doğaya karşı güveni ve sevgiyi geliştirmek için, doğada canlı varlıklarla da daha fazla temas halinde bulunmaları sağlanmalıdır (Büyüktaşkapu, 2012). Bu da ancak anne-babalar, öğretmenlerin, çocuğun gelişimi için elverişli bir çevre sağlamalarıyla mümkün olabilir. Çocuklara her şeyi hazır olarak sunmamaya dikkat edebilir ve kendi kendilerine araştırıp öğrenmelerini destekleyebilirler (Oğuz ve Akyol, 2006). Yavuzer (2003), toprak, kum ve su deneyimi, keşif ve yaratıcılık olanakları sağlamakta ayrıca su, dokunma duygusunu geliştirmekte olduğunu belirtmiştir. Çelik (2012), oyun alanlarında bitkilerin var olması fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlığın gelişimi, çocuğun doğayı kavraması bakımından önemini vurgulamıştır.

Dyment ve Bell’in (2008) çalışmaları, okul oyun sahalarının, azalan dışarı oyunlarının sonuçlarını öğrenme ve olumsuz sağlık sonuçlarına karşı hareket geliştirmek için kapsamlı bir planın parçası olarak okuldan eve evden okula yürümeyi ve bisikleti teşvik etmek, kafeteryada daha sağlıklı yiyecek seçenekleri sunma, verilen beden eğitiminin oranını arttırmak gibi çabalara ilaveten çevrenin yeşillendirilmesi gerektiğini de söylemektedirler.

Oyun, demokratik bir toplum için hayati olan merak, mantık, empati, paylaşım, işbirliği ve beceriklilik hissi, bireyin dünyada bir fark yaratabileceği inancı gibi nitelikleri geliştirmektedir. Oyun, çocuğun yaşamının önemli bir parçasıdır. Açık hava oyunları; yaratıcılık, hayal gücü, sosyal iletişim ve öğrenilmiş davranışları besleyen önemli bir fırsattır. Doğal ve doğal olmayan olmak üzere iki tür açık hava oyun alanı vardır. Doğal oyun alanları, alıcı uyarımı ve açık havada çocukluk deneyimleri için kritik olan fiziksel çeşitliliği sunar. Dikkatli bir planlamayla yapay açık hava oyun alanlarına doğal oyun alanı görünümünü vermek için yeşillendirilebilir. Yeşil alanlarda

açık hava oyunları çocuğun sosyal davranışlarına rehberlik eder. Yeşil alanlarda açık hava oyunları çocuğun sosyal, fiziksel, bilişsel, duygusal, dil gelişimi, dikkat ve aktivite gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Ve yine açık hava oyunları çocuğa ahlaki davranışlarını etkileyebilecek doğasal ortamı sunabilir (Fjørtoft, 2001; Lester ve Maudsley, 2006).

2.4. Doğayla Çocukları Buluşturacak Etkili Yaklaşımlar

Çocuklardan, doğayı akademik olarak öğrenip onu koruyan bireyler olmalarını istemeden önce, onlara kendi dünya sevgilerini geliştirmek için olanak sağlamalıyız. “Çocukların Şehri Üzerine” adlı kitapta yer alan bilgilere göre Türkiye, AB üye ülkeleri ile kıyaslandığında en büyük çocuk nüfusuna sahip ülke konumundadır. Türkiye’de kentleşme oranı son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Bu da çocuklarımızın çok büyük bir kısmının kentlerde yaşadığını göstermektedir. Çocuklarımıza yaşanabilir şehirler bırakmak, yerel yönetimler, akademisyenler ve uygulamacılar, kısacası yetişkinler olarak çocukların ihtiyaçlarını anlamak ve beklentilerini dinlemek ile mümkün olabilir. Çocuk ve şehir ilişkisine yönelik yapılan akademik toplantı ve etkinliklerle son 5-10 yılda artış göstermiştir. Kitap, çocukların şehir hayatında yaşadıkları engelleri keşfetmek ve bu engelleri aşmak üzere çözüm önerileri, projeler sunmayı amaçlamıştır (Özservet ve Küçük, 2015).

Yaratıcı problem çözümü, farklı düşünme ve kendini ayarlama kapasitesi, yaratıcı oyun sayesinde gelişir. Bu gerçekler ışığında atılan adımlardan biri olarak TEMA Vakfı, 2010 yılında başlattığı Minik TEMA oluşumu kapsamında, 5-6 yaş grubunda ana sınıflarına devam eden çocuklara çevreyi koruma, toprak, erozyon, ağaçlandırma vb. konularda bilinç kazandırmayı amaçlamaktadır. Ülke genelinde okul öncesi kurumlarında bir yıl süreyle uygulanacak projede fidan dikimi, alan gezisi, bitki yetiştirme, oyun ve deneyler, proje sergisi gibi etkinlikler yer almakta ve proje bitiminde bu aşamaları tamamlayan öğrencilere çeşitli ödüller verilmesi hedeflenmektedir.

Çocuklarımız artık ne kendi dolaysız deneyimlerinden Doğa'nın Büyük Kitabı'nı okumayı, ne de gezegenin mevsimsel dönüşümleriyle yaratıcı şekilde etkileşime girmeyi öğreniyorlar. Kullandıkları suyun nereden geldiğini ve nereye gittiğini pek azı biliyor. İnsani kutlamalarımız göklerin büyük ayiniyle uyumlu değil artık. *WENDELL BERRY* (Akt. Richard Louv, 2010: 137).

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Dilek (2019) “Orman Okulu Uygulamalarının Çocukların Gelişimine Yönelik Katkısının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada okul öncesi eğitimde uygulanan orman okullarının okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerine yönelik katkısını incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Elazığ’ın Kovancılar ilçesinde bulunan bir köy okulunun anasınıfına devam eden, 48-60 aylık 7 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmada 9 haftalık bir uygulama süreci gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, “Genel Bilgi Formu”, “Uygulama Öncesi Sorular”, “Faaliyet Değerlendirme Formu (Bireysel)”, “Faaliyet Değerlendirme Formu (Genel)” ve “Gelişim Gözlem Formu” olmak üzere 5 veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda orman okulu uygulamalarının çocukların bilişsel gelişimini, dil gelişimini, sosyal ve duygusal gelişimini, motor gelişimini ve öz bakım becerilerini bazı durumlarda olumlu etkilediği ve çocukların gelişimlerini desteklediği sonucuna varılmıştır.

Kahyaoglu ve Yetişir (2016) “Doğa Kavramı ve Çocukların Doğadan Uzaklaşmasına İlişkin Fenomenografik Bir Çalışma” adlı çalışmalarında, öğretmenlerin “doğa” kavramı ve “çocukların doğadan uzaklaşması” sorununu nasıl algıladıklarını araştırmışlardır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden, fenomenografik araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Diyarbakır il merkezinde yer alan okullarda görevli 20 sınıf öğretmeni ve 20 fen bilgisi öğretmeni olmak üzere, toplam 40 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin doğa kavramını, doğanın fiziksel/görünen özellikleri; doğanın bütünlüğü ve işlevi; doğanın insan sağlığı için önemi olmak üzere üç farklı kategoride anlamlandırdıkları belirlenmiştir. Sonuçta, eğitim programlarında, doğayı da kapsayan uygulamalı etkinliklerin yer alması ve doğadaki varlıkları içeren model, numune ve görsel araçların eğitim ortamlarında kullanılmasının, öğrencilerin doğayı kavramalarını kolaylaştıracağını belirtmişlerdir.

Erten (2015) “Üniversite Öğrencilerindeki Çevreyi Korumaya Yönelik İlgilerde Kimin Ve Neyin Etkisi Olmaktadır?” adlı çalışmada, Ankara’daki bir üniversitede öğrenim gören öğrencilerin, çevrenin korunmasına yönelik ilgilerinin nereden kaynaklandığı ve derecesi, ilgilerinin oluşmasında kimlerin, hangi derslerin ne kadar etkili olduğu ele alınmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak “Çevre İlgi Ölçeği” kullanılmıştır. Çevrenin korunmasına yönelik ilgilerin oluşmasında rolü olan uyarıcı etmenler belirlenmiş ve bu ilgilerin oluşmasındaki rolleri araştırılmıştır. Ölçek 870 öğrenciye uygulanmış, ama 120 tanesi eksik veya güvenilir bulunmadığı için analiz

edilmemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; “Doğanın veya çevrenin bozulmasının öğrencilere verdiği rahatsızlık, çevre sorunlarının yaşadığımız dünyayı çirkinleştirmesi ve çevreye karşı öğrencilerin duyduğu sorumluluk” ilk üç sırada yer almaktadır. Araştırma bulguları doğrultusunda, çevrenin korunması konusunda öğrencilerin ilgilerini artırmak için neler yapılması gerektiği ve ortaya çıkan bulguların okullara ve derslere transfer edilebilmesi ile ilgili somut öneriler geliştirilmiştir.

Geçgin (2015), “Ortaokul Öğrencilerinin Yaşadıkları Mekâna Göre Çevreye Yönelik Tutumları” adlı araştırmasında, ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik bakış açılarını saptamak için “Çevre Tutum Ölçeği” kullanarak öğrencilerin yaşadıkları mekânın çevreyi algılama düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Hazırlanan ölçek farklı mekânsal özellikleri olan yerlerdeki (köy, kasaba, kent) tesadüfi yöntemle seçilmiş 8.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Yaşanılan mekân kentsel ve kırsal açıdan ele alınarak bu alanların öğrencilerde yarattığı etki, doğayı algılama biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca yaşanılan alandaki fiziksel ve sosyal yapı da incelenerek bunların etki düzeyleri üzerinde de durulmuştur. Çocuklar öğrendiklerini yaşadıkları deneyimler sonucu kazanmışlar ve bu kazanımları onların çevreye olan pozitif tutumlarını geliştirmiştir. Bu tutumların geliştirilmesinde çocukların yaşadıkları çevrelerin farklı etkileri bulunmaktadır. Şehirseldaki yaşayan çocukların çevreye yönelik algıları, bakış açıları farklıyken kırsal alanda yaşayan çocukların çevreye yönelik algıları farklı olabilmektedir. Çünkü yaşanılan coğrafi mekândaki fiziksel ve sosyal öğeler farklılık arz etmektedir. Çocukların çevrelerindeki dağlar, ağaçlık alanlar onlarda farklı duygular oluştururken çevredeki yüksek binalar, yollar, köprüler vs. onlarda daha farklı duygular oluşturabilmektedir. Örneğin; şehirseldaki yaşayan bir çocuğa çevre kavramının ona neyi ifade ettiği sorulduğunda onun cevabı evler, yollar, köprüler, yüksek gökdelenler olmuştur. Fakat kırsal alanda yaşayan bir çocuktan bu cevabı vermesi beklenemez. Çünkü onun çevresinde yüksek binalar, yollar, köprüler yerine dağlar, ağaçlar, göller bulunmaktadır. Araştırma Ankara ilinin Çankaya, Sincan ve Polatlı ilçelerindeki toplam 285 8.sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Örneklem grubundaki bu öğrencilerin 95’i Çankaya İlçesi’nde bulunan Rauf Orbay Ortaokulu 8.sınıf öğrencisi, 95’i Sincan İlçesi Temelli Kasabası Türkoğlu Ortaokulu 8.sınıf öğrencisi ve 95’i ise Polatlı İlçesi Basri Köyü Basri Ortaokulu 8.sınıf öğrencisidir. Araştırmada öğrencilerin yaşadıkları mekâna göre çevreyi algılama biçimlerinin cinsiyet, anne ve baba öğrenim durumu, anne ve baba meslek, yaşanılan alan (köy, kasaba ve şehir) gibi faktörlere göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin yaşadıkları mekânın, cinsiyetin, anne ve baba öğrenim durumlarının, anne ve baba mesleklerinin çevreye yönelik tutumlarını etkilediği ve tutumlarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Ürey, Çepni ve Kaymakçı (2015) “Fen Temelli ve Disiplinlerarası Okul Bahçesi Programının Bazı Fen ve Teknoloji Dersi Kazanımları Üzerine Etkisinin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında, geliştirdikleri ‘Fen Temelli ve Disiplinlerarası Okul Bahçesi Programı (OBP)’nın, Fen ve Teknoloji dersi öğretim programında yer alan kazanımlar üzerindeki etkisini, farklı değişkenler açısından incelemişlerdir. Çalışmada “tek gruplu ön test-son test deseni” kullanılmıştır. Çalışma, Trabzon il merkezindeki bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 94 5. sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Fen ve Teknoloji Dersi Akademik Başarı Testi (FTDABT)’ kullanılmıştır. Çalışma sonunda, geliştirilen OBP’nin fen ve teknoloji dersine yönelik kazanımlar açısından özellikle erkek, sosyoekonomik düzeyleri yüksek, doğa, içsel ve sosyal zekâya sahip, sebze yetiştiren, öğretimsel problem davranışlardan kaynaklanan yüksek problem davranış düzeyine sahip öğrencilerin akademik gelişimlerine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Gülay Ogelman ve Durkan (2014), “Toprakla Buluşan Çocuklar: Küçük Çocuklar İçin Toprak Eğitimi Projesinin Etkililiği” çalışmalarında TÜBİTAK tarafından Doğa ve Bilim Okulları (4004) proje grubunda desteklenen “Tipitop ve Arkadaşları ile Toprağı Tanıyoruz 4” isimli projenin sonuçlarını sunmayı amaçlamışlardır. Bu proje, 2013’de Denizli’de 4. kez uygulanmıştır. Projenin amacı, 5-6 yaş grubu çocuklara toprağı ve ilişkili kavramları tanıtmaktır. Projenin alt amaçları ise; 5-6 yaş grubundaki çocuklara, toprağın özellikleri, toprakta yaşayan canlılar, toprağın önemi, erozyonun ne olduğu, sebepleri ve sonuçları konularında bilgilendirmek ve böylece çocukların çevrelerini tanımalarını sağlamak, duyarlılıklarını arttırmaktır. Çalışma grubunda, Denizli’de okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubundan 65’i deney grubunda olmak üzere 130 çocuk yer almaktadır. Projenin sonuçları, deney grubundaki çocukların toprak bilgisinin, kontrol grubundaki çocuklara göre artış gösterdiğini ortaya koymuştur.

Yalçın (2013), “Doğal Çevreyi Koruma Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevreye Yönelik Tutumlarına Olan Etkileri: Çanakkale İl Örneği” adlı çalışmasında, doğal çevreyi koruma etkinliklerine dayanan çevre eğitimi programının, okul öncesi öğrencilerinin çevrelerine yönelik tutumlarına etkisini ve çevreye yönelik

tutumların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma yarı deneysel desene göre düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, 20 deney, 20 kontrol grubunda olmak üzere toplam 40 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, Musser ve Diamond (1999) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlanmış "The Children's Attitudes Toward The Environment Scale-Preschool Version" ölçeği ve görüşme sorularıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, deney ve kontrol grupları arasında öntest sonuçlarında anlamlı farklılığın olmadığı ve sontest puanlarında anlamlı bir farklılığın bulunduğu, doğal çevreyi koruma programının, öğrencilerin doğal çevreye yönelik tutumlarını değiştirmede olumlu etkiye sahip olduğunu belirlenmiştir.

Aksoy (2011) "Çocuk Oyun Alanları Üzerine Bir Araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon İlleri Örneği" adlı çalışmada, Türkiye'de bu 8 ildeki çocuk oyun alanlarının yetersizliğini ele almaktadır. Araştırma, çocuklarla birebir anket ve gözlem yapılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular; Türkiye'de çocuk başına düşen metrekare alanın, diğer ülkelere göre daha az olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırmada, çocuk oyun alanlarının azlığının çocukların sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Araştırmada mevcut oyun alanlarının, fiziksel özelliklerinin, alansal büyüklüklerinin yeterli olmadığı, güvenli ve çocukların özgürce oynayabilecekleri bir mekân özelliği taşımadığı görülmüştür.

Aygün ve Kağan (2011), "Türkiye'de Çevreye Doğrudan Odaklı Çevreci Hareketler ve Çevresel Yaklaşımları Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmada, Türkiye'de çevreye doğrudan odaklı sivil toplum hareketlerinin hangileri olduğu ve çevresel yaklaşımlarına göre nasıl sınıflandırılabilirliğini araştırmışlardır. Çalışmada, Tarih Vakfı ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği tarafından hazırlanan rehber ve veri tabanı çalışmaları ele alınmıştır. Çalışma kapsamına dâhil edilen 35 dernek, 12 vakıf ve 16 farklı türde örgütlenmiş hareket; tüzüklerine, kuruluş amaçlarına, manifestolarına, söylem ve etkinliklerine bakılarak yorumlanmış, ardından çevresel yaklaşımlarına göre sınıflandırma denemesi yapılmıştır. Çalışmada, Türkiye'deki çevre hareketlerini; Çevreci Akımlar, Yeni Ekolojik Yönelimler ve Yeşil Politik Akımlar başlığı altında sınıflandırmışlardır.

Çelik (2010), "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik Ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri" adlı araştırmada, ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılması sürecinin

öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemi, İstanbul Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören 199 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan 61 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “... Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanmıştır. Araştırma sonunda, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışlarda buldukları ve kendilerinin de bu değerlere sahip olduklarına inandıkları belirlenmiştir. Öğrenciler kendilerine sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına karşılık, bunları uygulamaya geçirecek etkinliklerin yeterince yapılmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programı içerisinde yer almasının ve bu konuda seçilen ünite ile o üniteye verilecek değerlerin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerine bu değerlerin kazandırılması ile ilgili olarak, kendilerine yönelik olumlu düşüncelere sahiptirler. Ancak, öğretmenlerin, ailelerin çocuklarının okulda temel değerleri kazanıp kazanmamalarına yönelik ilgilerini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışları çoğunlukla yanlarında bir büyük olduğunda yerine getirirken, yalnız iken bu davranışları yeterince yerine getirmediğine inandıkları belirlenmiştir.

Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2009), “60-72 Aylık Çocukların Çevreye Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında okul öncesi dönemdeki çocukların çevreye karşı tutumlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın evrenini, Giresun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bağımsız anaokullarına ve ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık 353 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, orijinal adı “Children’s Environmental Response Inventory” olan “Çevresel Tepki Envanteri” kullanılmıştır ve yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda 8 maddeden oluşan iki faktörlü bir ölçek formu elde edilmiştir. Araştırmada, çocukların çevreye karşı tutumlarının; yaşanılan yer, annenin öğrenim düzeyi babanın öğrenim düzeyi, ailenin aylık geliri, annenin mesleği ve babanın mesleğine göre farklılaşmadığı, cinsiyete göre ise anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yalçın (2009), “Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Bilinçlerinin Sosyo - Kültürel ve Ekonomik Faktörler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmada, öğretmen adaylarının çevre yönelik bilinçleri ile okudukları bölümün, cinsiyetlerinin ve sosyo - kültürel faktörlerin ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 2006-2007 öğretim yılında, Abant İzzet Baysal Üniversitesinde eğitim gören, 120 erkek (%42.2) ve 165 kadın (%57.8)’dan oluşan, 285 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, 7’li likert tipi ölçek olan “Çevre Bilinci Ölçeği (ÇBÖ)” kullanılmıştır. Ölçek, 53 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, Çevre Bilinci Ölçeği (ÇBÖ)’nin toplam analizi dikkate alındığında, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Özel Eğitim Öğretmenliği anabilim dalları arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, ölçeğin bazı altbölümlerinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark çevreye yönelik hiç ders almayan bölümler yönündedir. Çevreye yönelik derslerin yoğun olduğu Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü yönünde olması beklenen bu anlamlı farklılığın diğer bölümler yönünde olması ilgi çekicidir. Ayrıca toplam analizde cinsiyetin anlamlı bir fark oluşturmadığı, ancak bazı alt bölümlerde, anlamlı farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı fark kadınlar lehinedir. Sonuçta, öğretmen adaylarının sahip oldukları çevre bilincinin aldıkları çevre derslerinden etkilenmediği ortaya çıkmıştır.

Keser (2008), “Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye karşı tutumları” adlı çalışmasında, Fen Bilgisi Öğretmen adaylarının sahip oldukları çevreye yönelik tutumları ile okudukları sınıflar arasındaki ilişkiyi belirlemek ve Çevre Eğitimi Programının verimliliği ve etkililiğinin genel bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini, Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2006-2007 öğretim yılı Bahar Döneminde Fen Bilgisi Öğretmenliği programında öğrenim gören 84 erkek (%36.8) ve 144 kız (%63.2) öğrenciden oluşan toplam 228 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplamak için, 6 boyuttan oluşan, 7’li likert tipi, Çevre Bilinci Ölçeği (ÇBÖ) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Çevre Bilinci Ölçeğinin bazı alt bölümleri ile 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Yine ölçeğin bazı boyutları ile cinsiyet arasında da erkekler lehine anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının aldıkları çevre derslerinin, sahip oldukları çevre bilinci üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

2.5.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Gillette (2014)'te, Kansas Üniversitesindeki 382 lisans öğrencisinin, orta çocukluk dönemlerindeki (6-11 yaş) açık hava deneyimleri ile yetişkinlik dönemlerindeki çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada, çevresel bilgi, orta çocukluk dönemindeki açık hava deneyimleri ve katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için, bir dizi anketten oluşan bir form kullanılmıştır. Katılımcıların orta çocukluk dönemlerindeki açık hava deneyimleri, Doğal Deneyim Ölçeği (Natural Experience Scale (NES) ile belirlenmiştir. Çalışma sonunda, bireylerin NES puanları ile bir yetişkin olarak çevresel bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyon bulunmasına rağmen, bu ilişki zayıftır.

Arnold, Cohen ve Warner (2009) çalışmalarında, 12 genç çevre lideriyle, mevcut çevresel eylemlere katılımlarına katkıda bulunan algıları üzerine bir röportaj yapmışlardır. Katılımcılar, olumlu çevresel tutumlar, davranışlar, girişimler ve eylemlerinin çoklu alanlarda yer almasını içeren net ölçütleri karşılamışlardır. Katılımcıların kendi tespitlerine göre, çevresel eylemlerindeki ana etkiler; ebeveynler, açık hava çocukluk deneyimleri, arkadaşları, rol modelleri, öğretmenleri, gençlik grupları ve konferans/toplantılardır. Bu sonuçlar, yetişkin çevrecilerin önemli yaşam deneyimleri üzerine yapılan önceki araştırmaları temel almakta ve genişletmektedir. Ayrıca, genç insanlarla bu etkilerin bileşimini ve doğanın anlaşılmasını sağlayacaktır.

Chawla ve Cushing (2007) çalışmalarında, çocuk ve gençlerde çevreye aktif bakımın nasıl teşvik edileceğine ışık tutan dört araştırma grubunu gözden geçirmektedir: Çevre yönelik davranışların kaynakları, demokratik beceri ve değerler için sosyalleşme, kişisel yeterlilik duygusunun gelişimi ve toplu yeterliliğin gelişimi. Çalışma, çevre aktivistleri ve eğitimciler tarafından bildirilen biçimlendirici çocukluk deneyimleri çalışmalarına genel bir bakışla başlıyor, ardından gençlerle çevre için eylemde bulunmalarına ilişkin faktörleri belirlemeye yönelik deneysel çalışmalarla devam ediyor. Çevre için en büyük potansiyel faydaları olan davranışlar, politik katılım gerektirdiğinden, makale aynı zamanda gençlerin halkla ilgili sorunlara ilgi ve katılımlarıyla ilgili deneyimlerini de gözden geçirmektedir. Okullar ve topluluklar gibi evdeki veya kamusal alandaki çevre eylemlerinin, kişisel ve ortak bir yeterlilik duygusu ya da bir grupla çalışarak hedeflere ulaşma becerisine olan güveni gerektirdiğine işaret etmektedir. Bu nedenle, bu yeterliliklerin gelişimini destekleyen deneyimler de

özetlenmiştir. Sonuç olarak, farklı alanlardaki önemli bulgular karşılaştırılmakta ve çevre eğitimcileri için etkileri tartışılmaktadır.

Wells ve Lekies (2006) yaptıkları çalışmada, doğal çevrede geçen çocukluklarının yetişkin çevreciliğe giden yaşam perspektifi arasındaki bağlantıyı araştırmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri genelinde kentsel alanlarda yaşayan 18-19 yaş arası yaklaşık 2.000 yetişkinin, çocukluklarındaki doğa deneyimleri ve günümüzdeki çevreye ilişkin yetişkin tutum ve davranışları hakkında görüşmeler yapılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak yapılan model testi ve çapraz doğrulama çalışmalarıyla, çocukluk döneminde doğa deneyimlerinin, yetişkin çevreciliğe yönelik yörengede bir birey olabileceklerini göstermişlerdir. Özellikle çocukluklarında, ormanda yürüyüş yapmak, oynamak, kamp yapmak, avlanmak veya balık tutma gibi “vahşi” doğaya katılımı içeren aktivitelerle, bitki bakımı, çiçek toplama veya üretme, ağaç veya tohum ekme gibi “evcilleştirilmiş” doğaya katılımlarını içeren aktivitelerin, yetişkin çevresel tutumlarıyla pozitif ilişki vardır. “Evcilleştirilmiş doğa” deneyimlerin çevresel davranışlarla bağlantısı son derece düşükken, “vahşi doğaya” katılım ise, çevresel davranışlarla pozitif ilişkilidir.

Ewert, Place ve Sibthorp (2005), erken yaşam açık hava deneyimlerinin bireylerin çevresel inançları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Mevcut çevresel inançların, erken çocukluk deneyimleri ile ne derecede açıklanabileceğini belirlemek için, 20 akademik alandan, 533 üniversite öğrencisi tarafından cevaplanan anketten elde edilen veriler ardışık regresyon ile analiz edilmiştir. Sonuçlar, yedi bağımsız değişkenden dördünün (takdir edici açık hava etkinlikleri, tüketici açık hava etkinlikleri, medyaya maruz kalma, olumsuz çevresel olaylara tanık olma), eko-merkezli/ insan-merkezli inançlar arasındaki varyansın %14 olduğu bulunmuştur. Bağımsız değişkenlerin üçü (mekanize açık hava etkinliklerine erken yaşta katılım, eğitim ve kuruluşlara katılım) eko-merkezli/ insan-merkezli inançların önemli bir göstergesi olmadığı görülmüştür.

Palmberg ve Kuru (2000), “Çevresel Sorumluluğun Temeli Olarak Açık Hava Etkinlikleri” adlı çalışmalarında, saha gezileri, yürüyüş, kamplar, macera gibi farklı çevre eğitimi programları ile öğrencilerin kişisel deneyimleri yoluyla doğal çevre, çevresel duyarlılık, dış mekân davranışları ve sosyal ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Çalışma, Finlandiya'nın Rovaniemi ve Vaasa kentlerindeki 11-12 yaş öğrencileri içeren açık hava etkinliklerindeki deneyimlerinin sonuçlarını tartışmaktadır. Veriler, kamp süresince, anket, bireysel görüşme, resimler, manzara fotoğrafları ve katılımcı gözlemlerini içeren vaka çalışmalarından elde edilmiştir. Doğa deneyimleri,

öğrencilerin özgüvenlerini ve emniyet duygularını geliştirmiş, özellikle de gelecekte yapılacak açık hava etkinliklerine katılma konusunda isteklerini artırmıştır. Böylece, onlar için doğa, kişisel düzeyde yeni anlamlar kazanmaya başlamıştır. Açık havada etkinlik deneyimi olan öğrencilerin, olmayan öğrencilerle karşılaştırmasında, deneyimi olan öğrencilerin doğa ile güçlü ve açık bir şekilde tanımlanabilen empatik ilişkiye sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca bu öğrenciler, daha iyi sosyal davranışlar ve daha yüksek ahlaki kararlar sergilemişlerdir. Vaasa'daki grubun deneyimli bazı erkek çocuklarında hala gözlemlenen çevresel tutum ve eylem arasındaki fikir ayrılıklarının nedenleri, bilinçli mi uygulamalı bilgi ve eylemlerden oluştuğu, bilinçsizce mi olduğu tartışılmıştır. Çevre eğitimi ve doğal çalışmalarda, açık havadaki eğitimin rolü ve olanakları, okullar için olduğu kadar, öğretmenlerin eğitiminde de üzerinde durulmalıdır.

Chawla (1999)'da, kendilerini çevreye adamalarının kaynaklarını belirlemek için, 30'u Kentucky'de, 26'sı Norveç'te yaşayan 56 çevreci ile vahşi doğanın korunmasından kentsel planlamaya kadar geniş bir konu yelpazesini temsil eden, yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan görüşmeler yapmıştır. Katılımcılar sıklıkla, doğal alanlardaki deneyimlerinden, ailelerinin etkilerinden, organizasyonlardan, olumsuz deneyimler ve eğitimden bahsetmişlerdir. Katılımcılara ayrıca, bu önemli deneyimlerinin yaşamlarındaki hangi dönem(ler)de gerçekleştirdikleri sorulmuş ve tipik bir yol çizgisini, farklı yaşlarda yapılandırmış oldukları bulunmuştur. Katılımcılar ayrıca etkili çevresel eylemler için, stratejiler önermişlerdir.

Palmer, Suggate, Bajd ve Tsaliki (1998) çalışmalarında, İngiltere, Slovenya ve Yunanistan'da çevre eğitimcilerinin, çevre ile ilgili bilgi ve bilinçlerinin gelişmesinde önemli etkiye sahip kategorilerin çeşitlerini ve biçimlendirici yaşam deneyimlerini araştırmışlardır. Bu üç Avrupa ülkesinden elde edilen verilerin karşılaştırılması, insanların yaşamlarını etkileyen kategorilerdeki ilginç farklılıklara ve çarpıcı benzerliklerin aydınlatılmasına ışık tutmuştur.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma türü olan keşfedici korelasyon tekniği kullanılmıştır. İki veya daha fazla değişken arasında ilişkileri belirlemek ve neden- sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalar korelasyonel araştırmalardır. Korelasyonel araştırma, bazı ilişki türü ya da türlerin ne dereceye kadar var olduğunu bulmaya çalışır. Keşfedici korelasyon araştırmaları değişkenler arası ilişkileri çözümleyerek önemli bir olayı anlamaya çalışmak için kullanılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015: 15). Bu araştırmada, veri toplama tekniği survey (anket) tekniği kullanılmıştır. Thamos (1998) anketi insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır (Akt. Büyüköztürk ve arkadaşları, 2015).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye’de işlev gösteren çevre ile ilgilenen STK üyeleri, çevre gönüllüleri ve doğaseverlerden oluşmaktadır. Zaman, para, ulaşılabilirlik vb. açılardan evrenin tamamına ulaşmak zor olması nedeniyle evrenden çalışma grubu seçilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan Uygun/Kazara Örnekleme (Convenience/Incidental Sampling) yöntemi kullanılmıştır. Uygun/Kazara Örnekleme (Convenience/Incidental Sampling) yöntemi; zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi olarak tanımlanmaktadır. Verilerin toplandığı örneklemin, araştırmacıdan bağımsız olarak ortaya çıkışı, kazara örnekleme olarak tanımlanmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi ise, araştırmacının kolay ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2015). Araştırma verileri online olarak kullanılan “Survey Monkey” Programı vasıtasıyla toplanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu, internet aracılığıyla cevaplandırabilecekleri bir form kullanılarak oluşturulmuş olan formu cevaplayan, 149’u kadın, 116’sı erkek olmak üzere, 265 çevre gönüllüsünden oluşmaktadır. Bunlardan 33’ünün bir STK üyeliği mevcuttur.

3.3. Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmada kullanılan ‘Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu’nun geliştirilmesi için, genel olarak ölçme araçlarının geliştirilmesinde izlenmesi gereken (Büyüköztürk, 2015) aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir.

3.3.1. Problemin Tanımlanması

Kuramsal ve kavramsal çerçevenin belirlenmesi amacıyla ilgili literatür taraması yapılmış, problem durumu belirlenip tanımlanmış ve ardından problem durumunun ortaya çıkmasını sağlayacak amaç ve sorular belirlenmiştir.

3.3.2. Madde Havuzunun Oluşturulması

‘Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu’un geliştirilmesi aşamasında, yapılan araştırmalar sonucu, Richard Louv’un “Doğadaki Son Çocuk” (2010) adlı kitabı başta olmak üzere doğa yoksunluğu, doğa, çocuk ve aralarındaki bağlantıyı ve çocukluk dönemi doğa deneyimlerini konu alan çeşitli kaynaklardan (Allred, 2011; Chawla, 1999, 2006, 2007; Children ve Nature Network, 2009; Gifford ve Chen, 2016; Kuo, 2013; Louv, 2010; Milfont ve Duckitt, 2010; Natural England, 2009; Schultz, 2002) yararlanılarak madde havuzu oluşturulmuştur.

3.3.3 Uzman Görüşüne Başvurma

Oluşturulan formdaki sorular ve ölçek maddeleri; biri emekli Profesör ve TEMA Vakfı Bilim Kurulu üyesi olmak üzere iki okul öncesi alanda, iki fen eğitimi alanında görev yapan akademisyenler ve birde eğitim konsepti danışmanı olmak üzere 5 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Alınan görüşler doğrultusunda form ve ölçek maddelerinde düzeltmeler yapılmıştır.

3.3.4. Pilot Uygulama Yapılması

Uzmanlar tarafından önerilen düzeltmeler yapıldıktan sonra, formun pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulamanın amacı, maddelerin hedef kitle tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının belirlenmesidir.

Çalışmanın pilot uygulaması için form, Mart-Eylül 2018 tarihleri aralığında çevre gönüllüsü 124 kişiye gönüllü olarak uygulanmıştır.

3.3.5. Pilot Uygulama Verilerinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizleri

Toplanan veriler, kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmasından sonra, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada betimsel istatistik yöntemlerinden frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma analizi, yamaç serpinti grafikleri, yığımlı varyans, açıklayıcı faktör analizi öncesi Kaiser Meyer Olkin örnekleme yeterliliği değeri ile Bartlett küresellik testi kullanılmıştır ve ardından Cronbach's alpha güvenirlilik analizi yapılmıştır. Öncelikle araştırmaya katılan gönüllülerin kişisel özelliklerine ait dağılımlara yer verilmiştir. Bunların yanında her bir ölçek için, ölçülmek istenen yargıları kapsayacak, ölçek adlandırma çalışması yapılmıştır.

Pilot uygulama sonucu elde edilen veriler önce kayıp değer analizine (missing value analysis) tabi tutulmuştur. Kayıp değer sorunları çözümlendikten sonra, ölçek maddelerine ait uç değerler denetlenmiş, faktör analizinde yanlılığa sebep olduğu tespit edilen uç değerler analiz dışında bırakılmıştır.

124 adet örneklemden elde edilen veriler ile ölçeklere açıklayıcı faktör analizi uygulanarak ölçeklerin ideal faktör sayıları ve yapıları belirlenmeye çalışılmıştır. Faktör analizi, araştırmacının tek bir veri setindeki hangi değişkenlerin bir diğerlerinden nispeten bağımsız olarak tutarlı alt kümeleri oluşturduğunu keşfetmeye ilgi duyduğunda kullandığı istatistiksel bir tekniktir. Birbiri ile ilişkili olan, fakat büyük ölçüde değişkenlerin diğer alt kümelerinden bağımsız olan değişkenler, faktörler olarak birleştirilirler. Faktörlerin değişkenler arasındaki korelasyonları oluşturan temel süreçleri yansıttıkları düşünülen aralıktaki örneklemlerin iyi belirlenmiş faktörlerle kabul edilebilir olduğunu göstermişlerdir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bakımdan ölçeklerdeki soru ve beklenen faktör sayıları düşünüldüğünde 124 adet örneklemin bu aşama için yeterli olduğu düşünülmektedir.

Açıklayıcı faktör analizi öncesi Kaiser Meyer Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği değeri ile Bartlett küresellik test istatistikleri denetlenmiştir. KMO ölçüsü k maddeden oluşan ölçeğin fenomeni ölçmedeki yeterliliğini belirtir. Bir fenomeni ölçmek için çok sayıda farklı sorulardan oluşan ölçekler geliştirilebilir. Mevcut ölçek bu ölçekler uzayında hangi değere sahiptir. KMO değeri, k maddeden oluşan mevcut örneğin fenomeni ölçmedeki benzerlerine göre yeterliliğini ortaya koyan bir değerdir. Değerin 0.5'den büyük olması gerekir. Değer 1'e yaklaştıkça mevcut ölçeğin fenomeni ölçmede yüksek yeterlilikte bir ölçek olduğu gösterir. Bartlett küresellik testi ise mevcut ölçeğin maddelerinin birbiri ile ilişkili olup olmadığını, ölçeğin en azından bir ya da daha fazla alt boyuttan oluşup oluşmadığını belirler. Bartlett küresellik testi olasılık değeri $p > 0.05$ ise ölçekteki maddelerin birbirinden bağımsız oldukları ya da yeterli korelasyon düzeyinde olmadıkları anlamına gelir. $p < 0.05$ düzeyi ise ölçeğin fenomenin alt boyutlarını ölçmede etkin olduğu anlamına gelir (Özdamar, 2016).

Ölçeklerin KMO değeri ile Bartlett küresellik test istatistikleri incelendikten sonra ideal faktör sayılarının ve yapılarının belirlenebilmesi amacıyla temel bileşenler yöntemi ve varimax döndürme tekniği ile faktör analizi uygulamasına geçilmiştir. İdeal faktör sayılarının belirlenebilmesi amacıyla dört ayrı kriter göz önünde bulundurulmuştur. İlk olarak Kaiser kriteri olarak adlandırılan 1'den büyük özdeğer sayısı incelenmiştir. Daha sonra yamaç birikinti grafikleri incelenmiş, grafikte eğimin kaybolmaya başladığı ya da eğimi gösteren çizginin düşmeye başladığı noktanın işaret ettiği bileşen sayıları tespit edilmiştir. Yamaç birikinti grafiğinden sonra açıklanan yığımlı varyans oranı kriteri çerçevesinde açıklanan yığımlı varyans oranı incelenmiş açıklanan yığımlı varyans oranının %50 ve üzeri olduğu faktör sayıları tespit edilmiştir. Son olarak anlaşılabilirlik prensibi çerçevesinde birlikte faktör oluşturan maddeler içerik olarak incelenerek teorik olarak ilgisiz maddelerin birlikte faktör oluşturmadığı faktör sayılarına yönelinmiştir. Diğer yandan maddelerin faktör puanları da gözetim altında tutulmuştur. Faktör puanlarının 0.4'ün altında olmaması ve bir maddenin birden fazla faktöre 0.1 fark ile yaklaşmaması arzu edilen bir durumdur (Karagöz, 2016). Faktör analizi uygulamaları sırasında gerek faktör sayısı gerek maddelerin faktörlere dağılımı, gerekse faktör puanları eş zamanlı olarak denetlenerek istatistiksel ve teorik olarak ideal çözüme ulaşılmaya çalışılmıştır. Faktör analizi sonucunda belirlenen faktörler içerdiği maddeler bakımından incelenerek söz konusu maddelerin ölçtüğü olgu ölçek alt boyutu olarak tanımlanmış ve isimlendirilmiştir.

Faktör analizi aşamalarından sonra, elde edilen alt boyut yapısı ile ölçeklere Cronbach's Alpha güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Cronbach's Alpha bir ölçekteki soruların varyanslarının toplamı, genel varyansa bölünerek elde edilir. Alfa katsayısı ile bir ölçekteki soruların, belirli gruplar halinde, türdeş bir yapıyı oluşturup oluşturmadıkları belirlenmeye çalışılır. 0 ile 1 arasında değer alır. Alfa değerinin negatif çıkması, güvenilirliğin bozulduğu anlamına gelir.

Araştırmada “Kuruluş Aktiflik”, “Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı”, “Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri”, “Doğadan Keyif Alma” ve “Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları” ölçekleri kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklere ilişkin yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizlerine ilişkin bilgiler aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

3.3.5.1. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması

Yazar “Doğadan Keyif Alma” ölçeğini oluştururken, Milfont ve Duckitt (2010)'in yaptığı çalışmadan esinlenmiştir. Ölçek çevre gönüllülerinin doğal alanlarda yaşadığı olumlu duygu düzeyini ölçmek için tasarlanmıştır. Maddelere verilen cevapların sayısal karşılıklarının toplanması ile her çevre gönüllüsü için doğal alanlardan ne derece keyif aldığı, mutluluk duyduğuna dair sayısal veriler elde edilir. Böylece, çevre gönüllülerinin doğa ile etkileşim şekilleriyle, doğaya karşı duygusal yaklaşım arasında bir ilişki olup-olmadığı belirlenecektir.

Ölçeğe uygulanan kayıp değer analizinde herhangi bir kayıp değere rastlanmamıştır. Uç değerleri tespit etmek amacıyla madde z-skorumları denetlendiğinde ise 6 adet uç değer içeren gözlem tespit edilip, örneklem dışında bırakılmıştır. Ölçeğin KMO ve Bartlett test istatistikleri tablodaki gibidir.

Tablo 1
Doğadan Keyif Alma Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri

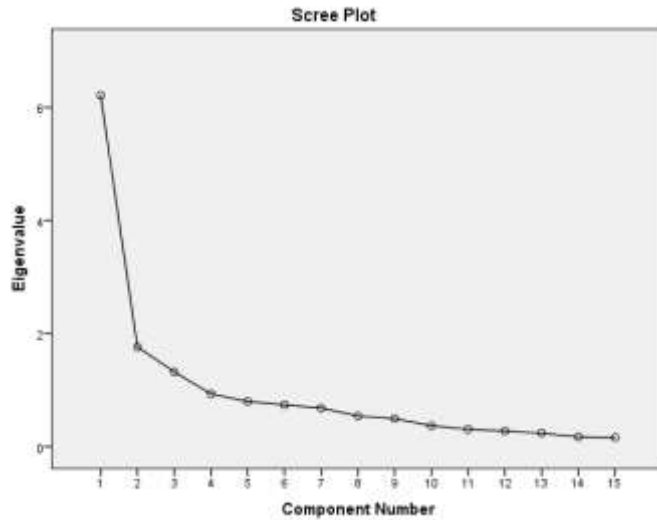
KMO		0.866
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	906.031
	s.d	105
	P	0.000

KMO test istatistiği 0.5'in üzerindedir, bu bakımdan ölçeğin ölçmedeki yeterliliğinin istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bartlett küresellik test istatistiği de 0.05'in altında olduğundan ölçeğin alt boyutlarını ölçmede etkin bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçek alt boyutları tarafından açıklanan varyans oranları tablodaki gibidir.

Tablo 2
Doğadan Keyif Alma Ölçeğinin Açıkladığı Varyans Oranları

	Öz Değerler			Rotasyon Yükleri Kare Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %
1	6.216	41.442	41.442	5.151	34.343	34.343
2	1.762	11.747	53.190	2.124	14.162	48.505
3	1.322	8.816	62.005	2.025	13.500	62.005
4	0.933	6.222	68.227			

Tablo5 incelendiğinde birinci faktörün tek başına ölçek varyansının yaklaşık %34'ünü, ikinci faktörün yaklaşık %14'ünü, ilk iki faktörün birlikte yaklaşık %49'unu, üçüncü faktörün yaklaşık %13'ünü, ilk üç faktörün yaklaşık %62'sini açıklayabildiği görülür. Dördüncü faktörün açıklayabildiği varyans oranı %1'in altındadır. Açıklanan varyans oranları bakımından ölçeğin ideal yapısının 3 boyutlu olduğu görülüyor. Ölçeğin yamaç serpinti grafiği ise aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1. Doğadan Keyif Alma Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği

Ölçekte öz değer düşüşü ikinci faktöre kadar yüksek iken, ikinci faktör ile 4.faktör arasında azalmakla beraber devam etmektedir. 4.faktörden itibaren ise kayda değer bir öz değer düşüşü gözlemlenmemektedir. Bu durumda yamaç serpinti grafiği 2 ile 4 faktör arasında faktör sayısının ideal olduğunu göstermektedir denilebilir. Açıklanan varyans oranları ile birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin üç faktörlü yapısının ideal olduğuna karar verilmiştir.

Ölçeğe üç faktörle uygulanan rotasyon matrisi tablodaki gibidir.

Tablo 3

Doğadan Keyif Alma Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği Rotasyon Matrisi

Madde	Bileşen		
	1	2	3
4.Doğada olmak, benim için harika bir stres azaltıcı işlevi görüyor.	.847		
3.Kırsal bölgelere, örneğin ormanlara veya tarlalara geziler yapmayı çok seviyorum.	.809		
6.Mutlu olmak için, doğada zaman geçirmeye gereksinimim duyuyorum.	.800		
1.Mutsuz olduğum zaman, doğal alanlarda bulunmak bana huzur veriyor.	.770		
2.Doğanın sessizliğinde huzur buluyorum.	.763		
5.Çocukluk özlemlerimi, doğal alanlara(kır, orman vb.) giderek gideriyorum.	.759		
7.Sırf doğayla iç içe olma adına, yakın çevremde doğal ortamlar (çiçek yetiştirme, hobi bahçeleri vb.) yaratmaya çalışıyorum.	.663		
11.Ağaçlık bir alanda rüzgâr estiğinde yaprakların yumuşak hışırtısı bana huzur veriyor.	.639		
13.Benim için göl kenarında oturup yusufçukları izlemek çok keyiflidir.	.622		
14.Bataklıklar her ne kadar sivrisinek ve sinek gibi haşerelerin üreme alanı olsa da, bataklıkları kurutmamak gerekir.		.666	
9.Doğal ortamların yok olduğunu görmek beni üzüyor.		.637	
15.Yakın çevremde doğa ile baş başa kalabileceğim doğal bir alanın olmaması beni huzursuz ediyor.		.603	
12.Gerçek bir doğasever, doğal hayatı olduğu gibi bırakır ve asla çiçekleri koparmaz, bitkileri yerinden sökmez.		.511	
10.Benim için ormanda ağaçlara ve kuşlara bakmaktansa, alışveriş merkezinde olmak daha caziptir.			.891
8.Doğal alanlarda zaman geçirmek bana anlamsız geliyor.			.889

Tablo 3 incelendiğinde tüm maddelerin faktör puanlarının 0.5'in üzerinde olduğu görülür. Diğer yandan, birlikte faktör oluşturan maddeler içerik bakımından incelendiğinde tüm faktörlerin içerik olarak ilişkili maddelerden oluştuğu görülmüştür. Bu sebeple açıklanan varyans oranları, öz değer düşüşleri ve rotasyon matrisi birlikte incelendiğinde ölçeğin istatistiksel olarak 3 faktörlü yapı ile geçerlilik sağladığı, içerik olarak da üç faktörlü yapıya uyumlu olduğuna karar verilmiştir. Oluşan faktörler içerdikleri maddelere uygun bir şekilde isimlendirilerek ölçeğin üç alt boyut ile birlikte kullanılmasına karar verilmiştir.

Ölçeğe üç faktörlü yapı ile uygulanan Cronbach's Alpha güvenilirlik analizi bulguları tablodaki gibidir.

Tablo 4
Doğadan Keyif Alma Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri

Ölçek/ Alt boyut	Madde Sayısı	α
Doğadan Keyif Alma	9	0.910
Ekosentrik Kaygı	4	0.522
Doğadan Hoşlanmama	2	0.854
Ölçek	15	0.780

Tablo 4 incelendiğinde, “Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin iyi derecede güvenilir olduğu, ‘Ekosentrik Kaygı’ alt boyutunun genel kabul gören düzeyde güvenilir olduğu, ‘Doğadan hoşlanmama’ alt boyutunun çok iyi derecede güvenilir olduğu, ‘Doğadan keyif alma’ alt boyutunun ise mükemmel derecede güvenilir olduğu görülmektedir.

Doğadan keyif alma faktör analizi ve güvenilirlik analizi birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin üç boyutlu yapı ile geçerli ve güvenilir ölçümler sunacak bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.5.2. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi

Çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkıları ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, Richard Louv’un “Doğadaki Son Çocuk” (2010) adlı kitabı başta olmak üzere çocuk ve doğa, doğa yoksunluğunu ele alan çeşitli kaynaklardan (Allred, 2011; Chawla, 1999, 2006, 2007; Children ve Nature Network, 2009; Gifford ve Chen, 2016; Kuo, 2013) esinlenerek tamamen araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan, 15 maddeden oluşan, 5’li likert tipi ölçek hazırlanmıştır. Analiz sonrası verilere dayanarak 4., 7. ve 10. maddeler ölçek dışında bırakılmış ve ölçeğin son hali 12 maddeye indirgenmiştir.

“Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları” ölçeği için yapılan kayıp veri analizinde herhangi bir maddede kayıp veriye rastlanmamıştır. Uç değerler incelendiğinde ise, 12 adet uç değer içeren gözlem olduğu görülmüş. Söz konusu uç değerler çözümlene dışında bırakılmıştır. Ölçeğin KMO ve Bartlett test istatistikleri Tablo 5’teki gibidir.

Tablo 5
Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri

KMO		0.859
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	746.437
	s.d	66
	P	0.000

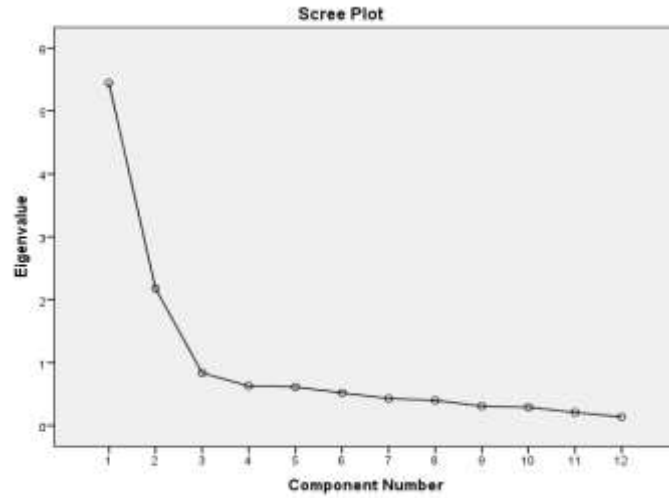
KMO test istatistiği incelendiğinde ölçeğin ölçmedeki yeterliliğinin istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bartlett küresellik test istatistiği ise ölçeğin alt boyutlarını ölçmede etkin bir ölçek olduğunu göstermektedir. Ölçek alt boyutları tarafından açıklanan varyans oranları Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6

Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeğinin Açıkladığı Varyans Oranları

Bileşen	Öz Değerler			Rotasyon Yükleri Kare Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %
1	5.448	45.397	45.397	5.240	43.664	43.664
2	2.178	18.153	63.550	2.386	19.886	63.550
3	0.836	6.968	70.518			

Tablo 6 incelendiğinde birinci faktörün ölçek varyansının yaklaşık %45'ini açıklayabildiği, ikinci faktörün yaklaşık %18'ini açıklayabildiği, ilk iki faktörün birlikte yaklaşık %64'ünü açıklayabildiği görülür. Üçüncü faktör ise ölçek varyansının sadece %0.8'ini açıklayabilmektedir. Açıklanan varyans oranları bakımından ölçeğin iki faktörlü yapısı uygun görünmektedir. Ölçeğin yamaç serpinti grafiği aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 2. Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği

Yamaç serpinti grafiğinin 1 ile 3 faktör arasındaki öz değer düşüşünün oldukça yüksek olduğu, 3.faktörden itibaren ise manidar bir şekilde azaldığı görülür. Bu bakımdan ölçeğin 3 ve üzeri faktörlü yapısının ideal olduğu düşünülebilir. Fakat öz değer düşüşü ile birlikte açıklanan varyans oranları ve birlikte faktör oluşturan maddelerin içerik bakımından ilişkisi birlikte incelendiğinde ölçeğin iki faktörlü yapısının daha ideal olduğuna karar verilmiştir.

Ölçeğe iki faktör ile uygulanan rotasyon matrisinde ‘10.Eğitimde özellikle okul öncesi eğitimde doğa deneyimlerinin rolüne daha büyük önem verilmelidir’ ve ‘4.Günümüzde çocuklar açık havada yeterince zaman geçirmektedir.’ maddelerinin kendileri ile içerik olarak ilişkisiz maddeler ile faktör oluşturdukları görülmüştür. Bu sebeple söz konusu maddelerin ölçek dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Diğer yandan, ‘7.Açık hava etkinliklerini tercih etmem, çocukluk dönemlerimde açık alanlarda oyun oynamamın etkisiyle ilgilidir’ maddesinin ise faktör puanının 0.4’ün altında olması sebebiyle ölçek dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Söz konusu maddeler ölçek dışında bırakıldıktan sonra uygulanan faktör analizi rotasyon matrisi Tablo 7’deki gibidir.

Tablo 7
Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Rotasyon Matrisi

	Bileşen	
	1	2
1.Doğa deneyimleri çocukların ve yetişkinlerin sağlığını olumlu etkilemektedir.	.860	
15.İnsan kalbi doğadan uzaklaşırsa katılaşır; canlı varlıklara olan saygının yok olması, çok geçmeden insana olan saygının da yok olmasına yol açacaktır.	.837	
14.Bütünsel sağlıklı bir gelişim için, hayatı doğanın içinde öğrenmek ve doğayı hayatımızın yol göstericisi olarak görmek gerekir.	.829	
12.Çocuklarımızı doğayla mümkün olduğunca erken yaşta tanıştırmamız, onların yaşamlarına sunacağımız en önemli katkılardan biri olacaktır.	.822	
3.Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların kapalı alanlardan ziyade, açık, doğal alanlarda zaman geçirmeleri bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişmelerine daha fazla katkı sağlar.	.815	
2.Çocukların doğada, yetişkin gözetimi olmadan gerçekleştirdikleri oyunlar, daha zeki, daha işbirliğine açık ve daha sağlıklı bireyler olmalarını sağlar.	.763	
11.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın sorumluluk bilincinin gelişimine katkısı büyüktür.	.757	
5.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın özgüven ve güvende hissetme duygularına büyük katkısı vardır.	.731	
10.Eğitimde özellikle okul öncesi eğitimde doğa deneyimlerinin rolüne daha büyük önem verilmelidir.	.707	
7.Açık hava etkinliklerini tercih etmem, çocukluk dönemlerimde açık alanlarda oyun oynamamın etkisiyle ilgilidir.	.396	
9.Doğal alanlar azalsa bile, hobi bahçeleri, parklar da aynı işlevi görmektedir.		.789
13.Çocukların kapalı ortamlarda oyun oynamaları, daha güvende olmalarını sağlar.		.730
6.Eğer doğal alana götürme olanağımız yoksa, sanal simülasyon programları ile gerçekleştirilecek eğitim, aynı işlevi görecektir.		.716
8.Teknoloji çağında olduğumuz için çocuğun gelişimi açısından, sanal ortamlar ve teknolojik araçlar çocuğun hayal gücünü geliştirerek, yaratıcılığını arttırmada doğal alanlardaki eğitimden çok daha etkili olacaktır.		.706
4.Günümüzde çocuklar açık havada yeterince zaman geçirmektedir.		.654

Tablo 7 incelendiğinde, ölçekte kalan tüm maddelerin faktör puanlarının yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Diğer yandan birlikte faktör oluşturan maddeler içerik bakımından birbiri ile ilgili ve toplu bir şekilde isimlendirilebilir olduğu görülmüştür. Nihai faktör yapısı ile uygulanan güvenilirlik analizi istatistikleri Tablo 8'deki gibidir.

Tablo 8
Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları Ölçeği Güvenirlik İstatistikleri

Alt boyut /Ölçek	Madde sayısı	α
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	8	0.925
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	4	0.761
Ölçek	12	0.695

Tablo 8 incelendiğinde, 'Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları' boyutunun mükemmel, 'Teknolojik Etkileşimin Katkıları' boyutunun ise, iyi derecede güvenilir ölçme araçları olduğu söylenebilir. Ölçeğin güvenilirlik düzeyi ise, iyi derecede güvenilir bir ölçme aracına işaret etmektedir.

Doğanın kişisel gelişime katkıları ölçeği faktör analizi ve güvenilirlik analizi birlikte değerlendirildiğinde ölçek dışında bırakılan maddelerden sonra ölçeğin iki boyut ile geçerli ve güvenilir ölçümler yapabilecek bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.5.3. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Ölçek katılımcı çevre gönüllülerinin kayıtlı oldukları kuruluşların etkinliklerine ne şekilde ve sıklıkta katılım sağladıklarına dair bir sayısal değer elde etmek amacıyla 5'li likert tipte ve yazar tarafından oluşturulmuştur. Ölçek maddelerine verilen yanıtların sayısal toplamalarının katılımcının kuruluş içindeki aktifliğini ölçmesi beklenmektedir. Ölçek 8 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğe uygulanan kayıp veri analizinde iki maddeye ait bir ve iki adet kayıp veri tespit edilmiş, kayıp veri sayısının toplam örnekleme oranının %5'in altında olması sebebiyle kayıp verilerin homojenliğine dair bir inceleme yapılmaksızın, kayıp verilere değişken ortalama değerleri atanmıştır. Kayıp veri probleminin çözümünün ardından madde z-skorumları hesaplanmış ve her hangi bir madde z-skoru 3.19'un üzerinde olan gözlemler örnekleme dışında bırakılmıştır. Uç değer içerdiği için örnekleme dışında bırakılan gözlem sayısı 8'dir.

Ölçeğe açıklayıcı faktör analizi uygulamadan önce ölçeğin uygulanan KMO ve Bartlett test istatistikleri Tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9
Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri

KMO		0.847
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	1178.320
	s.d	28
	P	0.000

Tablo 9'dan da görüldüğü üzere KMO test istatistiği 0.5'in oldukça üzerindedir, bu bakımdan ölçeğin ölçmedeki yeterliliğinin istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Diğer yandan Bartlett küresellik test istatistiği de 0.05'in altında olduğundan ölçeğin alt boyutlarını ölçmede etkin olduğu söylenebilir.

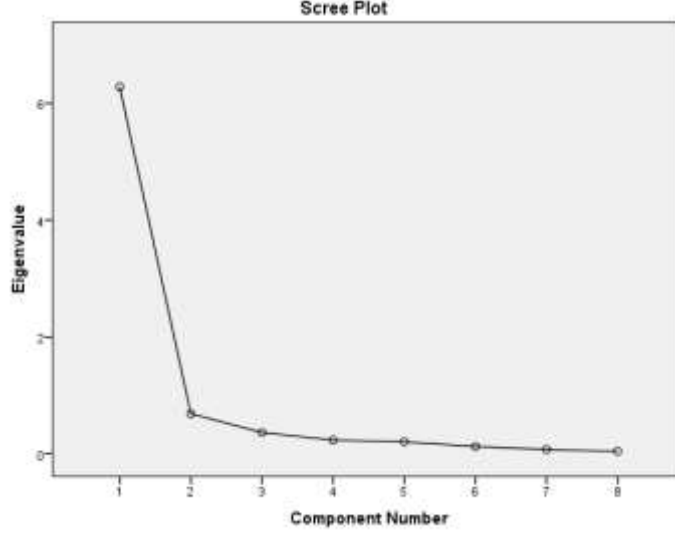
Ölçek alt boyutları tarafından açıklanan varyans oranları Tablo 10'daki gibidir.

Tablo 10
Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Faktörler Tarafından Açıklanan Varyans Oranları

Bileşen	Öz Değerler			Rotasyon Yükleri Kare Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	6.284	78.546	78.546	6.284	78.546	78.546
2	0.684	8.548	87.094			
3	0.363	4.536	91.630			

Tabloda görüldüğü üzere ilk faktör tek başına ölçek varyansının yaklaşık %79'unu açıklayabilmektedir. İkinci faktörün açıkladığı varyans oranı %0.6 ve 3. Faktörün açıkladığı varyans oranı %0.3'dür. Görüldüğü üzere birinci faktörden sonra faktörler tarafından açıklanan varyans oranları 1'in altında düşmektedir. Bu durumda açıklanan varyans oranları dikkate alındığında ölçeğin tek boyutlu bir yapıda olduğu görülmektedir. Diğer yandan tek faktörün açıkladığı varyans oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Tek faktör tarafından açıklanan varyans oranının bu derecede yüksek olması ikinci bir faktörün gereksizliğine dair bir bulgu olarak nitelendirilebilir.

Ölçeğin yamaç serpinti grafiği Şekil 3'teki gibidir.

Şekil 3. Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği

Şekil incelendiğinde 1 bileşen ile 2 bileşen arasındaki öz değer düşüşün oldukça fazla olduğu, ikinci bileşenden sonra öz değerde manidar bir düşüşün olmadığı görülür. Açıklanan varyans oranları ile birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin tek boyutlu yapısı ideal gibi görünmektedir.

Tek boyutlu yapı ile ölçek maddelerinin faktör puanları tablodaki bileşen matrisinde sunulmuştur.

Tablo 11
Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Bileşen Matrisi

Madde	Bileşen 1
Eylemlere aktif katılmak	0.901
Aynı yardımda bulunmak	0.899
Akademik katkıda bulunmak	0.896
İmza kampanyalarına katılmak	0.895
Maddi yardımda bulunmak (Aidat dışında)	0.887
Kapalı mekân etkinliklerine (konferans, seminer vb.) katılmak	0.882
Doğada gerçekleştirilen etkinliklere (kamp, doğa yürüyüşü, kuş gözlemlene vb.) katılmak	0.878
Sadece dernek ve yönetimle ilgili toplantılara katılmak	0.851

Tablo 11 incelendiğinde, tüm maddelerin faktör yüklerinin 0.5'in oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan tüm ölçek maddelerinin ölçeğin ölçme işlevine yeterli katkı yaptıkları, ölçek dışında bırakılması gereken herhangi bir madde olmadığı söylenebilir. Açıklanan varyans oranları, faktör öz değerleri, yamaç serpinti

grafığı ve son olarak bileşen matrisi bulguları birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin tek faktör ile ideal yapıda olduğu söylenebilir. Ölçeğin tek faktörlü yapısı ile hesaplanan Cronbach's Alpha güvenirlik istatistikleri tablodaki gibidir.

Tablo 12
Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği Güvenirlik İstatistikleri

Ölçek	Madde Sayısı	α
Kuruluş Çalışmalarındaki Aktiflik Ölçeği	8	0.960

Tabloda 12'den de görüleceği üzere, kuruluş çalışmalarındaki aktiflik ölçeğinin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı mükemmel derecede güvenilir bir ölçek yapısına işaret etmektedir. Ölçeğin güvenirlik seviyesinin mükemmel olması sebebiyle maddelerin çıkarılması durumunda Cronbach's Alpha'nın alacağı değerlerin hesaplanması gereksiz görülmüş. Güvenirlik açısından ölçeğin tüm maddeleri ile kullanılmasında bir sakınca görülmemiştir.

Kuruluş çalışmalarındaki aktiflik ölçeği açıklayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizi bulguları birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin tek boyut ile yüksek derecede güvenilir ve geçerli ölçümler yapabilecek bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.5.4. Çocuklukta Açık Ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi

Ölçeğe uygulanan kayıp veri analizinde ve uç değer incelemesinde ölçeğin her hangi bir kayıp değer ve uç değer içermediği görülmüştür. Ölçeğe uygulanan KMO ve Bartlett test istatistikleri Tablo 13'teki gibidir.

Tablo 13
Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri

KMO		0.520
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	124.496
	s.d	10
	P	.000

KMO test istatistiği incelendiğinde ölçeğin ölçmedeki yeterliliğinin sınıra yakın fakat istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bartlett küresellik test istatistiği ise ölçeğin

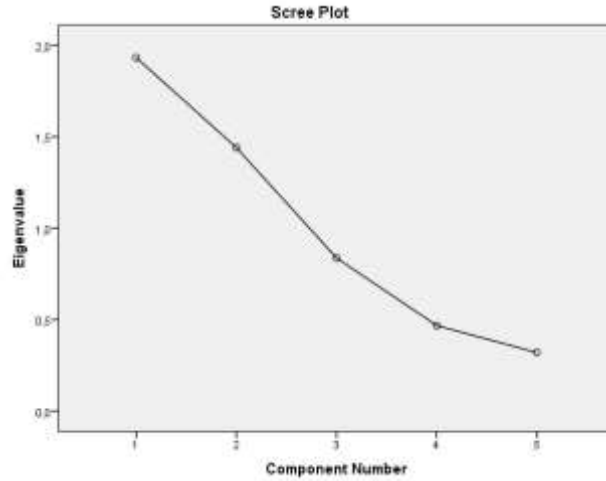
alt boyutlarını ölçmede etkin bir ölçek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek alt boyutları tarafından açıklanan varyans oranları Tablo 14'teki gibidir.

Tablo 14

Çocuklukta Açık Ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Açıklanan Varyans Oranları

Bileşen	Öz Değerler			Rotasyon Yükleri Kare Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %
1	1.933	38.666	38.666	1.872	37.446	37.446
2	1.441	28.820	67.485	1.502	30.039	67.485
3	.837	16.750	84.235			

Tablo 14 incelendiğinde görüleceği üzere, ilk faktör ölçek varyansının yaklaşık %37'sini açıklarken, ikinci faktör yaklaşık %30'unu açıklamaktadır. İlk iki faktör birlikte ölçek varyansının yaklaşık %67'sini açıklarken, üçüncü faktörün açıklayabildiği varyans oranı yalnızca %0.8'dir. Açıklanan varyans oranları bakımından ölçeğin iki boyutlu yapısının ideal yapı olduğu söylenebilir. Çocuklukta açık ve kapalı alanlarda oyun oynama sıklığı ölçeği yamaç serpinti grafiği grafikteki gibidir.

Şekil 4. Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği

Yamaç serpinti grafiği incelendiğinde öz değer düşüşünün 4.faktöre kadar manidar 4.faktörden sonra önemsiz olduğu görülüyor. Yamaç serpinti grafiği bakımından ölçek 4 ve üzeri faktör ile ideal yapıda görünse de ölçeğin az sayıda madde içermesi ve iki boyutlu tasarlanması sebebiyle ölçeğin iki boyutlu yapısının kullanılması daha uygun görünmüştür. Diğer taraftan ikinci faktörden sonra faktörlerin açıklandığı

varyans oranı 1'in altında düşmesi ve iki boyutlu yapıda açıklanan varyans oranları da yeterli düzeyde olması ölçeğin iki boyutlu tasarımı ile uygun bulgulardır. İki boyutlu yapıda uygulanan faktör analizi rotasyon matrisi tablodaki gibidir.

Tablo 15

Çocuklukta Açık Ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Rotasyon Matrisi

	Component	
	1	2
Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)	,900	
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)	,771	
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma vb.)		,844
Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, İsim Şehir Hayvan Oyunu, Nesi Var Oyunu, Sıcak Soğuk Oyunu vb.)		,704
Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)		,528

Tablo incelendiğinde tüm maddelerin yeterli faktör puanına sahip olduğu ve içerik olarak kendileri ile ilgili maddeler ile birlikte ölçek oluşturdukları görülür. Ölçeğin iki boyutlu yapısı ile uygulanan güvenirlik analizinde “Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)” maddesinin ölçek güvenirlik seviyesini 0.5'in altına düşürdüğü görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik istatistiklerini en azından kabul edilebilir sınırlara getirmek amacıyla söz konusu maddenin ölçek dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Madde dışarıda bırakıldıktan sonra ölçeğin güvenirlik istatistikleri Tablo 16'daki gibidir.

Tablo 16

Çocuklukta Açık Ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği Güvenirlik İstatistikleri

Ölçek/Alt boyut	Madde Sayısı	α
Açık Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı	2	0.728
Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı	2	0.522
Ölçek	4	0.591

Tablo 16 incelendiğinde, ‘Açık Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı’ alt boyutunun iyi derecede güvenilir bir ölçme aracı olduğu, ‘Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı’ alt boyutu ve ölçek için genel kabul gören düzeyde ölçme araçları olduğu görülmektedir. Faktör analizi ve güvenilirlik analizi birlikte değerlendirildiğinde ölçek dışında bırakılan bir maddeden sonra ölçeğin genel kabul gören düzeyde güvenilir ve iki boyut ile istatistiksel olarak geçerli ölçümler yapabilecek bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.5.5. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizleri

Ölçeğin her hangi bir kayıp değer ve uç değer içermediği görülmüştür. Ölçeğe uygulanan KMO ve Bartlett test istatistikleri tablodaki gibidir.

Tablo 17

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği KMO ve Bartlett Test İstatistikleri

KMO		0.504
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	60.782
	s.d	6
	P	.000

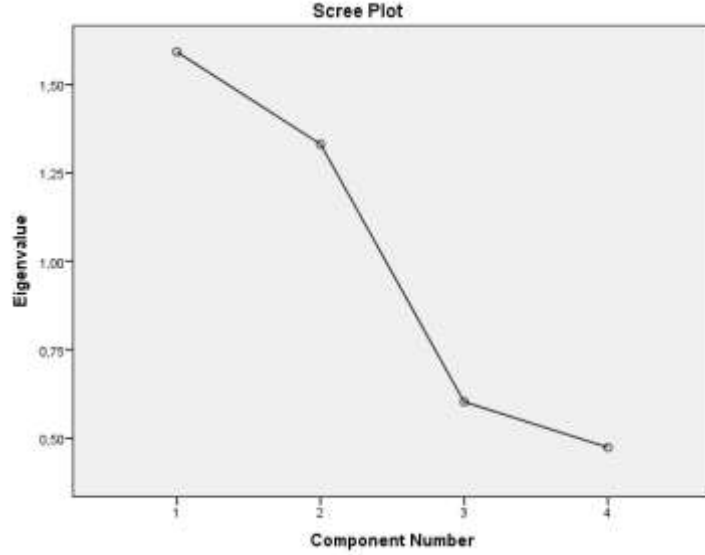
KMO test istatistiği incelendiğinde “Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri” ölçeğinin ölçmedeki yeterliliğinin sınıra yakın fakat istenilen düzeyde olduğu söylenebilir. Bartlett küresellik test istatistiği ise ölçeğin alt boyutlarını ölçmede etkin bir ölçek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek alt boyutları tarafından açıklanan varyans oranları Tablo 18’deki gibidir.

Tablo 18

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Açıklanan Varyans Oranları

Bileşen	Öz Değerler			Rotasyon Yükleri Kare Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif %
1	1.593	39.818	39.818	1.593	39.818	39.818
2	1.332	33.289	73.107	1.332	33.289	73.107
3	0.602	15.060	88.167			

Tablo 18’den de görüleceği üzere ilk faktör ölçek varyansının yaklaşık %40’ını açıklarken, ikinci faktör yaklaşık %33’ünü açıklamaktadır. İlk iki faktör ölçek varyansının yaklaşık %73’ünü açıklarken, üçüncü faktörün varyans açıklayıcılığı yaklaşık %0.6’dır. Varyans açıklama oranları bakımından ölçeğin iki faktörlü yapısının uygun olduğu söylenebilir. Ölçeğin yamaç serpinti grafiği Şekil 5’teki gibidir.

Şekil 5. Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları Ve Çeşitleri Ölçeği Yamaç Serpinti Grafiği

Grafik incelendiğinde ölçeğin 3 ve üzeri faktörde ideal yapıda olacağı görülmektedir. Diğer yandan gerek açıklanan varyans oranları gerekse ölçeğin tasarımı gereği iki faktörlü yapıda olması gerektiği bilindiğinden ölçek için iki faktörün ideal olduğu düşünülmektedir.

Ölçeğe iki faktör ile uygulanan faktör analizinde “Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)” maddesinin kendisi ile içerik bakımından ilişkisiz maddeler ile birlikte faktör oluşturduğu görüldüğünden söz konusu madde ölçek dışında bırakılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Nihai faktör analizi rotasyon matrisi tablodaki gibidir.

Tablo 19

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları Ve Çeşitleri Ölçeği Rotasyon Matrisi

	Component	
	1	2
Açık Hava Oyunları		
Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)	,837	
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)	,803	
Kapalı Alan Oyunları		
Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, İsim Şehir Hayvan Oyunu, Nesi Var Oyunu, Sıcak Soğuk Oyunu vb.)	,505	,429
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma, Bilgisayar Oyunları vb.)		,797
Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)		,778

Tablo incelendiğinde ölçekte kalan maddelerin yeterli düzeyde faktör puanlarına sahip olduğu ve içerik bakımından ilişkili maddelerin faktör oluşturduğu görülmüştür. İki boyutlu yapıya uygulanan güvenilirlik analizi bulguları ise tablodaki gibidir.

Tablo 20

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri

Ölçek/Alt boyut	Madde Sayısı	α
Açık Alanlarda Oyun	2	0.651
Kapalı Alanlarda Oyun	2	0.513
Ölçek	4	0.585

Tablo incelendiğinde tüm alt boyutların ve ölçeğin genel kabul gören düzeyde güvenilir ölçme araçları olduğu görülür. Ölçeğin faktör analizi ve güvenilirlik analizini birlikte değerlendirdiğimizde ölçeğin iki boyutlu yapısı ile istatistiksel olarak geçerli ve genel kabul gören düzeyde güvenilir ölçümler yapabilecek bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Tablo 21

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları Ve Çeşitleri Ölçeği Rotasyon Matrisi

Madde	Bileşen	
	1	2
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)	.865	
Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)	.839	
Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma, Bilgisayar Oyunları vb.)		.832
Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)		.803

Tablo incelendiğinde ölçekte kalan maddelerin yeterli düzeyde faktör puanlarına sahip olduğu ve içerik bakımından ilişkili maddelerin faktör oluşturduğu görülmüştür. İki boyutlu yapıya uygulanan güvenilirlik analizi bulguları ise tablodaki gibidir.

Tablo 22

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları ve Çeşitleri Ölçeği Güvenirlilik İstatistikleri

Ölçek/Alt boyut	Madde Sayısı	α
Açık Alanlarda Oyun	2	0.651
Kapalı Alanlarda Oyun	2	0.513
Ölçek	4	0.585

Tablo incelendiğinde tüm alt boyutların ve ölçeğin genel kabul gören düzeyde güvenilir ölçme araçları olduğu görülür.

Ölçeğin faktör analizi ve güvenilirlik analizini birlikte değerlendirdiğimizde ölçeğin iki boyutlu yapısı ile istatistiksel olarak geçerli ve genel kabul gören düzeyde güvenilir ölçümler yapabilecek bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki maddelerden “Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, İsim Şehir Hayvan Oyunu, Nesi Var Oyunu, Sıcak Soğuk Oyunu vb.)” maddesini incelendiğinde her iki faktöre de yanaşık olduğu görülmüştür. Üstelik daha fazla ilişkili olduğu maddeler açık alan oyunları belirlenmiştir. İki faktöre yanaşık olduğundan ileride yapılacak doğrulayıcı faktör analizinde model uyum indekslerini bozacağı düşünülüp, analiz sonrası yanaşıklığı gidermek amacıyla, söz konusu madde ölçek dışında bırakılmayıp, kapalı alan grupla oynanan oyunlardan “İsim Şehir Hayvan Oyunu, Nesi Var Oyunu, Sıcak Soğuk Oyunu” çıkarılıp yerine “Yapay Kum/Top/ Şekli Şişirilmiş Balon Havuzları, Basketbol, Hentbol” gibi kapalı spor salonlarında oynanan oyunlar eklenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Pilot uygulama sonrası geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan forma son şekli verilmiştir. Çalışmada kullanılan veri toplama aracı, bir dizi soru ve ölçeklerden oluşan, “Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu” undan elde edilmiştir. Formun son hali, şu kısımlardan oluşmaktadır:

1). Çevre gönüllülerinin demografik özellikleri, 10 sorudan oluşan Kişisel Bilgi ölçeği (A1-A10) ile belirlenmiştir.

2) Çevre ile ilgilenen STK üyeliği ile ilgili bilgilere ulaşmak için; 4 açık uçlu (B1-B4), 2 çoklu seçenekli (B6-B7), 1 sıralama (B8) ve araştırmacı tarafından geliştirilen 8 sorudan oluşan 5’li likert tipi ‘Kuruluş Aktiflik’ ölçeği (B5) ile elde edilmiştir.

3) Çevre gönüllülerinin ‘Doğa yoksunluğu’ hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla, iki sıralama ölçeği (C1-C2) kullanılmıştır.

4) Çevre gönüllülerinin kendi çocukluk dönemlerine ve günümüzdeki çocukların doğa deneyimlerine, yaşadıkları ve oyun oynadıkları mekânlarla, etkilendikleri kişiler ve doğa sevgisini aşıl原因 nendenle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Natural England (2009) ve <http://infopoll.net/Live/surveys/s14218.htm> kaynaklarından esinlenerek oluşturulan çoklu seçenekli ve sıralama ölçekleri kullanılmıştır.

5) Çevre gönüllülerinin açık havada serbestçe oyun oynamaya ilişkin görüşlerini belirlemek için tek seçenekli bir ölçek (E11) kullanılmıştır.

6) Çevre gönüllülerinin, kendilerinin ve günümüz çocuklarının doğa ile etkileşimlerini nasıl algıladıklarını ölçmek için, Schultz (2002) geliştirdiği ölçekten uyarlanmış olan, tek maddeden oluşan, 7’li likert tipi, “Doğayla Etkileşim” ölçeği (E12, E13) kullanılmıştır.

Ölçek, “Ben”/”Çocuk” ve “Doğa” olarak adlandırılan dairelerin, etkileşim boyutlarını gösteren 7 seriden oluşmaktadır (Bkz. Ek-1). İlk seride (A) yer alan dairelerin birbiri ile teması yoktur ve kendisini doğadan tamamen ayrı/kopuk olarak gören kişiyi temsil etmektedir. 2. seride (B) yan yana duran daireler, doğayla zorunlu olarak bir temaslarının olduğunu göstermektedir. Diğer serilerde (C-F) ise, daireler arasında farklı derecelerde üst üste çakışma (kesişme) söz konusudur. Kesişme oranı, kişinin doğayla etkileşiminin boyutunu göstermektedir. Tamamen örtüşen (G) daireler, kendisini doğa ile tam olarak bütünleşmiş biri olarak algılayan bir kişiyi temsil etmektedir.

7) Çevre gönüllülerinin, kendilerinin ve günümüz çocuklarının oyun mekânlarını ve sıklığını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen, iki, 5'li likert tipi ölçek (E15-E16) kullanılmıştır.

8) Çevre gönüllülerinin doğayla ilgili duygularını belirlemek amacıyla, Milfont ve Duckitt (2010)'in yaptığı çalışmadan esinlenerek geliştirilen, 15 maddeden oluşan, 5'li likert tipi “Doğadan Keyif Alma” ölçeği (D1) kullanılmıştır.

9) Çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkıları ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, Richard Louv'un “Doğadaki Son Çocuk” (2010) adlı kitabı başta olmak üzere çocuk ve doğa ile doğa yoksunluğunu ele alan çeşitli kaynaklardan (Allred, 2011; Chawla, 1999, 2006, 2007; Children ve Nature Network, 2009; Gifford ve Chen, 2016; Kuo, 2013; Louv, 2010) esinlenerek tamamen araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan, 12 maddeden oluşan, 5'li likert tipi “Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları” ölçeği (D2) kullanılmıştır.

Veri toplama sürecinde şu noktalara dikkat edilmiştir:

1. Verilerin toplanması sürecinde anket uygulayıcılarına olması gereken değil de gerçekte ne düşündüklerini yansıtmaları vurgulanmıştır.

2. Anket uygulayıcılarının araştırmayı ciddiye almalarını sağlamak amacıyla, araştırmanın amacı ve önemi hakkında kısa bilgiler verilmiş, ölçekleri nasıl cevaplamaları gerektiği anlatılmış ve anketi uygulayanların bu konudaki soruları yanıtlanmıştır.

3. Uygulayıcıların ölçekleri içtenlikle yanıtlamaları, düşüncelerini rahat ve özgür bir biçimde ifade edebilmeleri için isimleri alınmamıştır.

Verilerin toplanması, ön uygulamada ağırlıklı olarak, basılı form ve e-posta yolu ile son uygulamada ise ağırlıklı olarak internet ve e-posta ile gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada katılımcılara ilişkin demografik değişkenler ve sıralama, tek ve çoklu seçenekli ölçeklerden elde edilen veriler frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma analizi gibi tanımlayıcı istatistiklerle belirtilmiştir. Değişkenler arasında farklılık olup olmadığı ve likert tipi ölçeklerden elde edilen verilerin karşılaştırılması ise, “Bağımsız Örneklemeler t-Testi”, “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” ve “Korelasyon Analizi” gibi çıkarımsal istatistik teknikleri ile test edilmiştir.

Araştırmada kullanılan beşli Likert tipi ölçeklerin maddelerine verilen cevapların değerlendirilmesinde Tablo 23'te yer alan aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, ölçek maddelerine verilen cevapların aritmetik ortalamaları için puan aralığı 0.80 olarak belirlenmiştir (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer-En düşük Değer)/5 = (5-1)/5 = 4/5 = 0.80).

Tablo 23
Ölçeklerin Puan Sınırları

Yanıt	Düzey	Puan Sınırları
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1.00 – 1.79
2	Katılmıyorum	1.80 – 2.59
3	Emin Değilim Kararsızım	2.60 – 3.39
4	Katılıyorum	3.40 – 4.19
5	Kesinlikle Katılıyorum	4.20 – 4.99

BÖLÜM IV

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ile elde edilen bulgular bağımsız değişkenlere göre tablolar halinde gösterilmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan 265 katılımcının demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 24, Tablo 25 ve Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 24
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	n	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	149	56.2
	Erkek	116	43.8
Medeni Durum	Evli	77	29.1
	Bekâr	188	70.9
Eğitim Durumu	Ortaokul	4	1.5
	Lise	13	4.9
	Lisans	171	64.5
	Lisansüstü	77	29.1
Yaş Aralığı	20 yaş altı	4	1.5
	20-29 yaş arası	56	21.1
	30-39 yaş arası	102	38.5
	40-49 yaş arası	74	27.9
	50 yaş ve üstü	29	10.9
Gelir Düzeyi (TL)	0-1500	25	9.4
	1500-2500	17	6.4
	2500-4000	104	39.2
	4000-6500	66	24.9
	6500 ve üstü	53	20.0
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Çocuk Var	167	63
	Çocuk Yok	98	37
*Çocuk Sayısı	1	47	28.14
	2	104	62.27
	3	13	7.78
	4	3	1.79
Yaşadıkları Yerleşim Yeri	Büyükşehir	244	91.9
	Şehir	21	7.0
	Yırt Dışı	3	1.1
GENEL	265	100	

* Kendi içerisinde oranlanmıştır. 167 katılımcı içerisindeki oranlama verilmiştir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin %56.2’sinin kadın (n = 149), %70.9’u bekâr (n = 188) katılımcılardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin %1.5'inin ortaokul, %4.9'unun lise, %64.5'inin lisans, %29.1'inin ise lisansüstü eğitim aldığı saptanmıştır. Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin ortaokul ve üzeri eğitim aldıkları ve büyük çoğunluğunun da lisans ve üzeri eğitim alan bireylerden oluştuğu (sırasıyla %64.5; %29.1) görülmektedir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin %1.5'inin 20 yaş ve altı, %21.1'inin 20-29 yaş arası, %38.5'inin 30-39 yaş arası, %27.9'unun 40-49 yaş arası, %10.9'unun ise 50 yaş ve üstü yaş aralığında olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin yarıya yakınının 30-39 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin büyük çoğunluğu (%84.2) asgari ücretin üzerinde gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%63) çocuk sahibidirler. Çocuk sahibi olan katılımcıların, %28.14'ünün 1 çocuğu, %62.27'sinin 2 çocuğu, %7.78'inin 3 çocuğu ve %1.79'unun 4 çocuğu olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olan katılımcıların büyük çoğunluğunun 2 çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin yaşadıkları yerleşim yerleri ilişkin bilgiler incelendiğinde %91.9'unun Büyükşehirlerde (Malatya %61.5; İstanbul %9.9; Erzurum %7.5; İzmir %2.6; Ankara %2.3; Hatay %1.9; Mersin %1.1; Antalya %1.1; Adana %0.8; Balıkesir %0.8; Eskişehir %0.8; Kocaeli %0.8; Kayseri %0.4; Konya %0.4; Trabzon %0.4), %7'sinin ise şehirlerde (Isparta %1.5; Kars %1.5; Bayburt %0.8; Iğdır %0.8; Artvin %0.4; Batman %0.4; Osmaniye %0.4; Sivas %0.4; Tokat %0.4; Uşak %0.4) yani büyük şehir olmayan yerleşim birimlerinde yaşadıkları görülmektedir. Bu verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğunun büyükşehirlerde yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların çok azının (%1.1) yurt dışında yaşadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin, meslekleri ile ilgili dağılım Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25'teki çevre gönüllülerinin mesleklerine ilişkin bilgiler incelendiğinde yarısından fazlasının öğretmenlerden (%52.8) ve akademisyenlerden (%12.8) oluştuğu görülmektedir. Ayrıca, %7.2'si mühendis, %6'sı öğrenci, %5.7'si özel sektör çalışanı, %4.5'i memur, %3'ünün sağlık personeli, %2.3'ünün esnaf/işletme sahibi, %1.5'i ev hanımı, %1.5'i hukukçu, %1.1'i psikolog, %0.8'i emekli, %1.1'i ise çalışmadığı

görülmektedir. Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin yarısından fazlasının eğitimci olduğu görülmektedir.

Tablo 25
Katılımcıların Mesleklerine İlişkin Bulgular

Meslekler	N	Yüzde (%)
Öğretmen	140	52.8
Akademik Personel	34	12.8
Mühendis	19	7.2
Öğrenci	16	6.0
Özel Sektör Çalışanı	15	5.7
Memur	12	4.5
Sağlık Personeli	8	3.0
Esnaf/İşletme Sahibi	6	2.3
Ev Hanımı	4	1.5
Avukat	3	1.1
Çalışmıyor	3	1.1
Psikolog	3	1.1
Emekli	2	0.8
TOPLAM	265	100

Katılımcıların anne ve babalarının meslekleri Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26
Katılımcıların Anne ve Babalarının Mesleklerine İlişkin Bulgular

Meslekler	Anne		Baba	
	N	Yüzde (%)	N	Yüzde (%)
Ev Hanımı	207	78.1	-	-
Öğretmen	22	8.3	21	7.9
Emekli	9	3.4	82	30.9
Sağlık Personeli	8	3.0	6	2.3
Özel Sektör Çalışanı	5	1.9	14	5.3
Memur	4	1.5	26	9.8
İşçi	3	1.1	17	6.4
Mühendis	3	1.1	11	4.2
Akademik Personel	2	0.8	3	1.1
Psikolog	2	0.8	-	-
Avukat	-	-	3	1.1
Esnaf	-	-	29	10.9
Güvenlik Görevlisi	-	-	3	1.1
Çiftçi	-	-	37	14.0
Çalışmıyor	-	-	13	4.9
TOPLAM	265	100	265	100

Tablo 26’deki veriler incelendiğinde katılımcıların annelerinin çoğunluğunun ev hanımlarından (%78.1) oluştuğu, %8.3’ünün öğretmenlik yaptığı, %3.4’ünün ise, emekli olduğu görülmektedir. Katılımcıların babalarının mesleklerini incelediğimizde

ise, %30.9’u emekli olduğu, %14.0’ının çiftçilik yaptığı, %7.9’unun öğretmen olduğu, %4.9’unun ise çalışmadığı görölmektedir.

4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

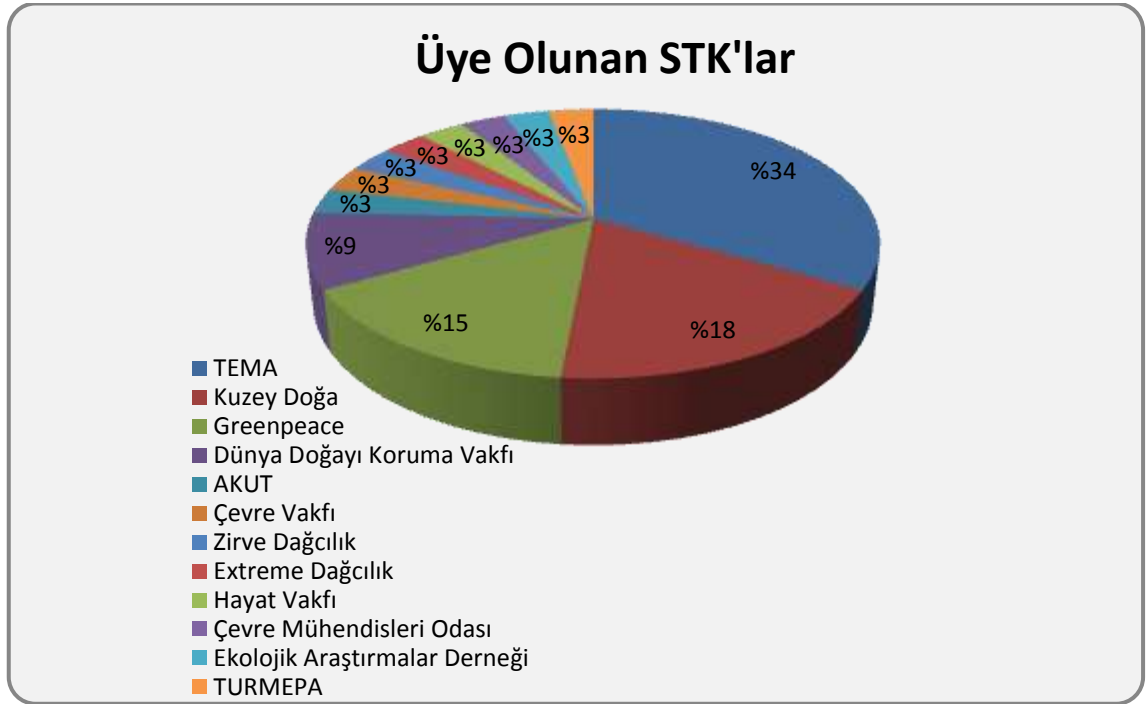
Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin çevre ile ilgilenen STK’lara üyelik durumları, üyelik süreleri, üye oldukları kuruluşların çalışma alanları, kuruluştaki görev ve sorumlulukları, katılım şekli ve sıklığı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular aşağıdaki tablo ve şekillerle gösterilmiştir.

Tablo 27
Katılımcıların STK Üyeliklerine İlişkin Bulgular

STK Üyeliği	N	%
Evet	33	12.5
Hayır	232	87.5
Üye Olunan STK	N	%
TEMA	11	33.33
Kuzey Doğa	6	18.18
Greenpeace	5	15.15
Dünya Doğayı Koruma Vakfı	3	9.09
AKUT	1	3.03
Çevre Vakfı	1	3.03
Zirve Dağcılık	1	3.03
Extreme Dağcılık	1	3.03
Hayat Vakfı	1	3.03
Çevre Mühendisleri Odası	1	3.03
Ekolojik Araştırmalar Derneği	1	3.03
TURMEPA	1	3.03
STK Üyelik Süresi	N	%
1 yıl ve altı	7	21.21
2-4 yıl arası	14	42.42
5-10 yıl arası	7	21.21
10 yıl üzeri	5	15.15
STK Görev Durumu	N	%
Üye	12	36.36
Gönüllü görev	10	30.30
Yönetici	3	9.09
Tasarımcı	2	6.06
Ekonomik İşler	2	6.06
Koordinatör	2	6.06
Yönetim Kurulu Üyesi	1	3.03
Tercümanlık	1	3.03
GENEL	265	100

Tablo 27’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların %12.5’inin 12 farklı STK’ya üyeliği bulunmaktadır. Herhangi bir STK’ya üye olan katılımcıların %33.33’ü

TEMA, %18.18'i Kuzey Doğa, %15.15'inin Greenpeace, %9.09'unun Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), %3.03'ünün Akut, %3.03'ünün Çevre Vakfı, %3.03'ünün Zirve Dağcılık, %3.03'ünün Extreme Dağcılık, %3.03'ünün Hayat Vakfı, %3.03'ünün Çevre Mühendisleri Odası ve %3.03'ünün TURMEPA üyesi olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılım gösteren ve STK üyeliği bulunan çevre gönüllülerinin büyük çoğunluğu (%33.33), ülkemizin en aktif çevre kuruluşlarından biri olan TEMA vakfı üyelerinden (Şekil 6) oluşmaktadır.

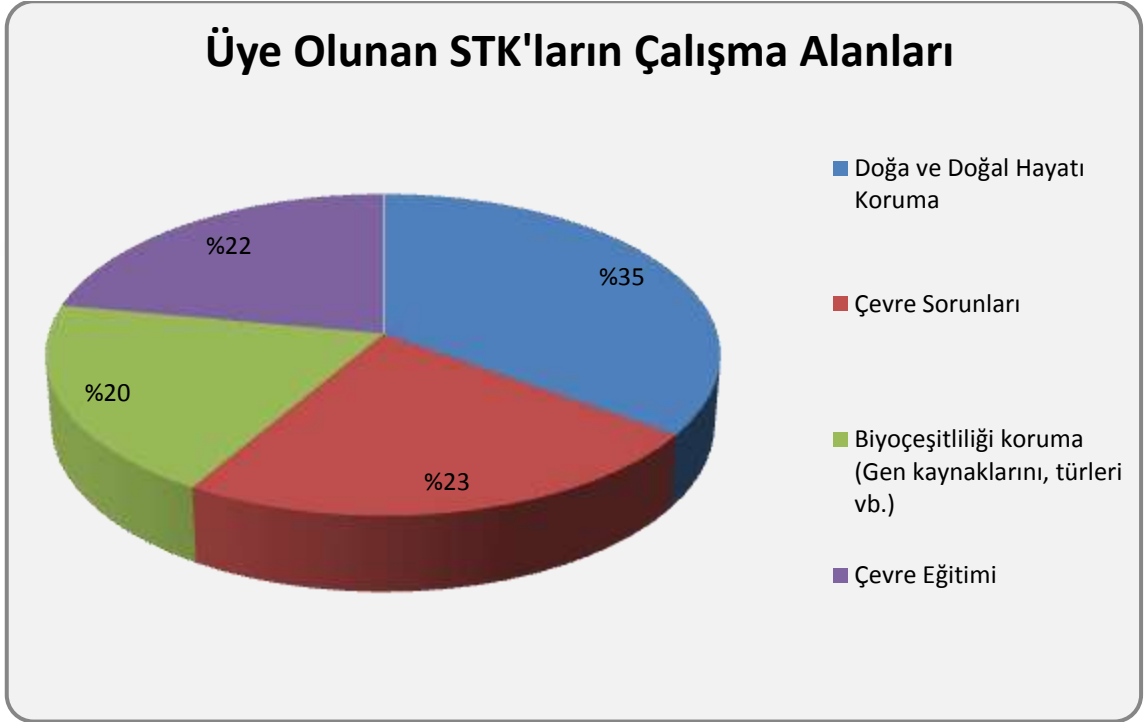
Şekil 6. Katılımcıların Üye Oldukları STK'lara İlişkin Bulgular

Tablo 27'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan çevre gönüllülerinin %21.21'inin 1 yıl ve altı, %42.42'sinin 2-4 yıl arası, %21.21'inin 5-10 yıl arası, %15.15'inin 10 yıl ve üzeri, STK üyeliklerinin olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılım gösteren ve STK üyeliği olan 33 yetişkin çevre gönüllüsü arasında üyelik süresi 2-4 yıl arasında olanların sayısının (n=14) daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca elde edilen bu veriler doğrultusunda STK üyeliği olan yetişkin çevre gönüllülerinin yarıdan fazlasının STK üyelik süreleri 5 yılın altındadır.

STK'ya üye katılımcıların STK'daki görevlerinin yer aldığı Tablo 27 incelendiğinde; %36.36'sının sadece üye statüsünde, %30.30'unun gönüllülük temelli görevi olduğu, %9.09'unun STK'da yöneticilik yaptığı, %6.06'sının STK'nın tasarım işlerini üstlendiği, %6.06'sının STK'nın ekonomik işleri ile uğraştığı, %6.06'sının STK etkinliklerinde koordinatörlük görevi aldığı, %3.03'ünün STK yönetim kurulu üyeliği

olduğu ve yine %3.03'ünün STK'nın yabancılarla ilişkilerinde veya yazışmalarında tercümanlık görevi üstlendiği görülmektedir. Araştırmaya katılım gösteren ve STK üyeliği olan 33 katılımcının yarısından fazlasının gönüllü olarak ve sadece üye statüsünde görev aldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin üye oldukları kuruluşların çalışma alanlarının yer aldığı bilgiler, Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Katılımcıların Üye Oldukları Kuruluşların Çalışma Alanları

Araştırmaya katılan ve üyelikleri bulunan yetişkin çevre gönüllülerinin üye oldukları kuruluşların çalışma alanlarına yoğunlaşma yerlerine ilişkin bilgileri incelendiğinde, STK'ların %35 (n=27)'i "Doğa ve doğal hayatı koruma", %23 (n=18)'ü "Çevre Sorunları", %20 (n=15)'si "Biyçeşitliliği koruma (Gen kaynaklarını, türleri vb.)", %22 (n=17)'si ise "Çevre Eğitimi" alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan çevre gönüllülerinin üye oldukları STK etkinliklerine aktif katılımları (Kuruluş Aktiflik Ölçeği) ile ilgili bulgular Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28
Katılımcıların Üye Oldukları Kuruluşların Etkinliklerine Katılım Şekline İlişkin Bulgular

Katılım Şekli	Katılım Düzeyi				
	Hiçbir Zaman %	Nadiren %	Ara Sıra %	Sıklıkla %	Her Zaman %
1.Maddi yardımda bulunmak (Aidat dışında)	18.2	18.2	45.5	9.1	9.1
2.Aynı yardımda bulunmak	24.2	30.3	33.3	9.1	3.0
3.Akademik katkıda bulunmak	42.4	15.2	24.2	9.1	9.1
4.Eylemlere aktif katılmak	21.2	12.1	30.3	21.2	15.2
5.İmza kampanyalarına katılmak	2.9	18.2	27.3	21.2	30.3
6.Kapalı mekân etkinliklerine (konferans, seminer vb.) katılmak	15.2	27.3	18.2	21.2	18.2
7.Doğada gerçekleştirilen etkinliklere (kamp, doğa yürüyüşü, kuş gözlemleme vb.) katılmak	24.2	15.2	12.1	21.2	27.3
8.Sadece dernek ve yönetimle ilgili toplantılara katılmak	42.4	9.1	21.2	9.1	18.2

Araştırmaya katılan çevre gönüllülerinin üye oldukları STK etkinliklerine aktif katılımları ile ilgili Tablo 28 incelendiğinde, en fazla katılım şeklinin imza kampanyalarına ve doğada gerçekleştirilen etkinliklere (kamp, doğa yürüyüşü, kuş gözlemleme vb.) katılmak şeklinde olduğu görülmektedir. En az katılımın ise, aynı yardımda bulunmak ve akademik katkıda bulunmak şeklinde olduğu belirlenmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğa ve çevrenin korunması için öncelikli amacın ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri ve gönüllülerin sahip oldukları tutum ve davranışların arkasında yatan nedenler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 29 ve Şekil 8’de verilmiştir.

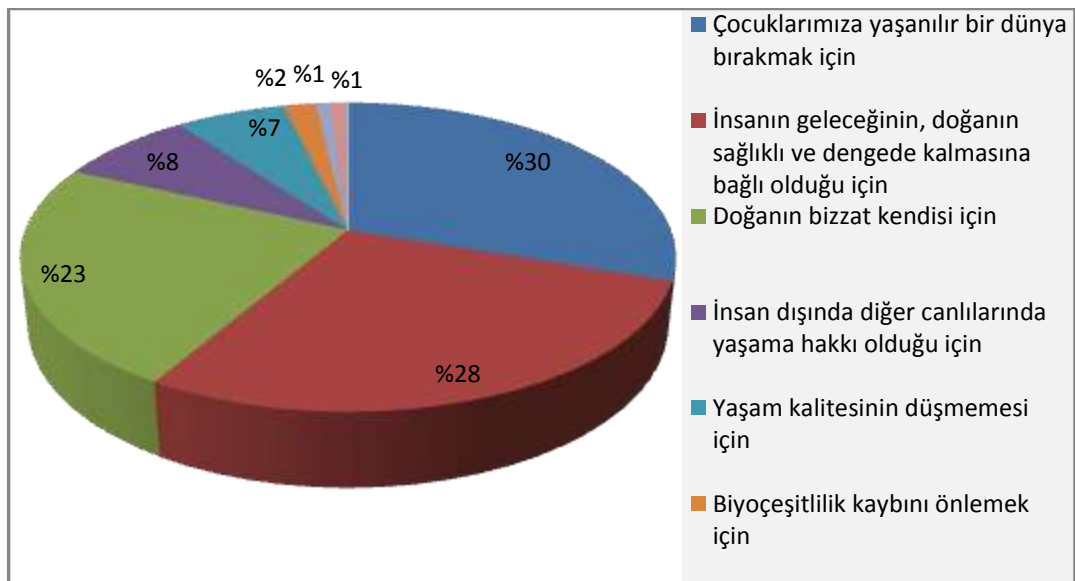
Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin doğa ve çevrenin korunması için sahip oldukları tutum ve davranışların arkasında yatan nedenlerin başında doğayla iç içe olmak (n=229; %86.41) ve insanlığın doğadan aldıklarının, en azından bir kısmını tekrar doğaya geri vermek (n=228, %86.03) gelmektedir. Çevre gönüllüleri, “Doğa için yapılanlara maddi katkıda bulunmak” maddesini ise, en son neden olarak (n=193; %72.83) belirtmişlerdir. Elde edilen bu veri Tablo 28’de araştırmaya katılan çevre gönüllülerinin üye oldukları STK etkinliklerine aktif katılımları ile ilgili sonuçlarla örtüşmektedir.

Tablo 29

Katılımcılara Göre Doğa ve Çevrenin Korunması İçin Sahip Oldukları Tutum ve Davranışlarının Arkasında Yatan Nedenler

Nedenler	N	Yüzde (%)
Doğayla iç içe olmak için	229	86.41
İnsanlığın doğadan aldıklarının, en azından bir kısmını tekrar doğaya geri vermek için	228	86.03
Doğal alanları iyileştirmek için	216	81.50
Çevre sorunlarına çözüm üretmek için	216	81.50
Çevre etığının gelişmesine katkı sağlamak için	215	81.13
Doğa hakkında daha çok şey öğrenmek için	215	81.13
Yaşamın genel koşuşturmacasından, telaşından bir an olsun uzaklaşmak için	214	80.75
Çocukluğumdan beri doğadaki olayları merak ettiğim için	210	79.24
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	208	78.49
Doğaya değer veren insanlarla bir arada olmak için	208	78.49
Spor yapmak için	208	78.49
Doğa koruma hakkında başkalarını eğitmek için	206	77.73
Mesleğime katkı sağladığı için	199	75.09
Benzer şeylerden zevk alan yeni insanlarla tanışmak için	196	73.96
Doğa için yapılanlara maddi katkıda bulunmak için	193	72.83

Şekil 8’de ise, katılımcıların doğanın korunmasında öncelikli amacın ne olması gerektiğine ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Şekil 8 incelendiğinde, cevap verenlerin büyük çoğunluğu “Çocuklarımıza yaşanılır bir dünya bırakmak” (n=80; %30.2) ve “İnsanın geleceğinin, doğanın sağlıklı ve dengede kalmasına bağlı olduğu” (n=75, %28.3) düşüncelerine sahipken, “Biyçeşitlilik kaybını önlemek” (n=5; %1.9) amacı ise, en son sırada yer almaktadır.

Şekil 8. Katılımcıların Doğanın Korunmasındaki Öncelikli Amaca İlişkin Düşünceleri

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin, çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenlerin ne olduğu ve doğa yoksunluğunun yol açtığı sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 30 ve Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 30
Katılımcıların Çocukların Doğa İle Temasını Engelleyen Olası Nedenlere İlişkin Görüşleri

Nedenler	N	Yüzde (%)
Bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi teknolojik araçlar karşısında geçirilen süre	208	78.49
Bozulmuş çevre	172	64.90
Güvenlik önlemleri (trafik, yabancılar, kaçırılma, takip edilme, yaralanma vb.)	166	62.64
Kentsel dönüşüm	162	61.13
Ailelerin kısıtlamaları, tutumları ve inançları	161	60.75
Erişilebilirlik sorunları (örneğin; yaşanılan yerin uzak olması veya bedensel bir engelinin bulunması gibi)	159	60.00
Doğanın yararları konusundaki farkındalık eksikliği	156	58.86
İlgisizlik veya ilgi kaybı	150	56.60
Zaman bulamama/Zaman yokluğu algısı	149	56.22
Okul kısıtlamaları, yönetici ve öğretmenlerin tutumları ve okul programları	119	44.90
Uygun programların olmaması veya maliyetli olması	118	44.52
Doğa korkusu	116	43.77
Alerjiler	114	43.01
Öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliği	111	41.88
Doğadan hoşlanmama (çocuk, ebeveyn, öğretmen)	110	41.50
Hava koşulları	109	41.13
Özel ekipman gerektirmesi	103	38.86
Akranlar tarafından dışlanma	101	38.11

Çalışmaya katılan çevre gönüllüleri, çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenlerin ilk sırasında bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi teknolojik araçlar karşısında geçirilen süre olduğu (%78.49), ikinci sırada ise bozulmuş çevrenin olduğunu (%64.90) belirtmişlerdir. Yine Tablo 30’da görüldüğü gibi, katılımcıların %58.86’sı doğanın yararları konusunda farkındalık eksikliğini, doğa ile teması engelleyen nedenlerden biri olarak görmektedirler. Ayrıca yine ilgili tablodan görüleceği gibi, doğa korkusu ve çocuk/öğretmen/ebeveynlerin doğadan hoşlanmamalarını, doğa ile teması engelleyen nedenler arasında görenlerin oranı da azımsanmayacak kadar çoktur (sırasıyla; %43.77 ve %41.5). Katılımcılara göre, akranlar tarafından dışlanma ise,

çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenler arasında, %38.11 ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 31
Katılımcıların Doğa Yoksunluğunun Yol Açtığı Sorunlara İlişkin Görüşleri

Sıra	Sorunlar	N	Yüzde (%)
1	Teknolojik araçlara (bilgisayar, cep telefonu gibi)bağımlılığın artması	213	80.37
2	Doğa koruma bilincinin azalması	191	72.07
3	Gençlerin çevre sorunlarına karşı ilgisiz olması (örneğin; ormanların, doğal yaşam alanlarının yok edilmesi gibi)	176	66.41
4	Doğa sevgisinin azalması	172	64.90
5	Duyuların aktif kullanılamaması/Çevrede olup biteni fark edememe	137	51.69
6	Asosyal davranışlar	134	50.56
7	Depresyonun artması	127	47.92
8	Hayal gücünün azalması	125	47.16
9	Biyçeşitliliğin yok olmasına karşı duyarsızlık	124	46.79
10	Sosyal etkileşimin azalması	117	44.15
11	Gençlerde doğa/çevre koruma ile ilgili STK'lara katılım oranının azalması	101	38.11
12	Biyofobide (canlılardan ve doğadan korkma) artış	100	37.73
13	İletişim eksikliğinin olması	100	37.73
14	Yaratıcı düşüncenin körelmesi	100	37.73
15	Obezite ve/veya iştahsızlık gibi beslenme sorunlarındaki artış	92	34.71
16	Stresle baş edebilme yeteneğinde azalma	92	34.71
17	Dikkat eksikliği bozukluğu ve/veya hiperaktivite bozukluğu gibi sorunlarda artış	77	29.05
18	Özgüven eksikliği	71	26.79
19	Kalp-damar rahatsızlıklarının küçük yaşlarda görülmesi	52	19.62
20	Yalnız kalmaktan korkma	49	18.49
21	Okulda ve evde artan disiplin ve davranış sorunları	47	17.73
22	Özsaygının azalması	39	14.71
23	Öz-disiplinin/öz -yönetimin sağlanamaması	36	13.58
24	Akademik başarının düşmesi	30	11.32

Tablo 31'de yer alan, doğa yoksunluğunun yol açtığı sorunlara ilişkin katılımcıların görüşleri incelendiğinde; doğa yoksunluğunun neden olduğu sorunların başında ilk sırayı (n = 213, %80.37) bilgisayar, cep telefonu gibi teknolojik araçlara bağımlılığın artması, ikinci sırada (%72.02) ise, doğayı koruma bilincinin azalması yer almaktadır. Ayrıca doğa yoksunluğunun yol açtığı belirtilen 24 sorun arasından, doğa korumaya ilişkin 6 sorunun (doğayı koruma bilincinin azalması ((%72.02 ile 2. sırada), gençlerin çevre sorunlarına ilgisiz kalması (%66.41 ile 3. sırada), doğa sevgisinin azalmasına (%64.9 ile 4.sırada), biyçeşitliliğin yok olmasına karşı duyarsız kalınmasına (%46.79 ile 9. sırada), gençlerde doğa/çevre koruma ile ilgili STK'lara

katılım oranının azalmasına (%38.11 ile 11. sırada) ve doğadan, canlılardan korkulması (biyofobi) (%37.73 ile 12. sırada) ilk 12’de yer alması vurgulanması gereken noktaların başında gelmektedir. Yine Tablo 31’de yer aldığı gibi, teknolojik bağımlılık (80.37 ile 1. sırada), asosyal davranış sergileme (%50.56 ile 6. sırada), depresyonun artması (%47.92), sosyal etkileşimin azalması (%44.15), beslenme sorunları (%34.71), stresle baş edememe (%34.71) ve DEHB (%29.05) gibi fiziksel ve psikososyal sağlık sorunlarını da göz önünde bulundurduğumuzda, doğanın ve insanlığın devamını sağlayacak olan, yarınların karar vericisi, uygulayıcısı olacak bireylerin ne gibi risklerle karşı karşıya olduklarını görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluklarının geçtiği yaşam alanları, çocukluklarında oturdukları konut tipi, dışarda oyun oynarken kullandıkları alanlar, yakın çevrelerindeki çocukların şu an dışarıda oyun oynarken kullandıkları alanlar nerelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 32, Tablo 33 ve Tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 32
Katılımcıların Çocukluklarının (0-14 Yaş) Geçtiği Yaşam Alanları

Yaşam Alanları	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Dağ köyü	47	29
Orman İçi Köy	13	17
Ova köyü	36	26
Kasaba	50	34
Şehir	97	127
Büyük şehir	30	49
Metropol	17	19

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluklarının (0-14 yaş) geçtiği yaşam alanlarına ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 32 incelendiğinde, 6 yaş ve öncesine göre köy ve kasabada yaşayanların oranı, 7 yaş sonrasında azalırken, kentlerde yaşayanların oranı ise artmıştır.

Tablo 33

Katılımcıların Çocukluklarında Oturdukları Konut Tipi

Konut Tipi	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
(Tek/Çok katlı) Müstakil ev(Ortak kullanımlı alan bahçesi olan)	80	54
Müstakil ev(kendine ait bahçesi olan)	104	83
Apartman/Lojman dairesi	85	132
Oyun Bahçeli Site	4	12
Oyun Bahçesi Olmayan Site	0	7

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluklarında oturdukları konut tipine ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 33 incelendiğinde, 6 yaş ve öncesinde 104 katılımcı kendisine ait bahçesi olan müstakil bir evde, 80 katılımcı ortak kullanılan bahçesi olan müstakil evde, 85 katılımcı apartman/lojman dairesinde, 4 katılımcının ise oyun bahçesi olan sitede yaşadığı görülmektedir.

7 yaş ve sonrasında, 83 katılımcı kendisine ait bahçesi olan müstakil bir evde, 54 katılımcı ortak kullanılan bahçesi olan müstakil evde, 132 katılımcı apartman/lojman dairesinde, 12 katılımcı oyun bahçesi olan sitede, 4 katılımcı ise oyun bahçesi olmayan sitede yaşadığı görülmektedir.

Tablo 34

Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Dışarda Oyun Oynarken Kullandıkları Alanlar İlişkin Düşünceleri

Alanlar	Kendi Çocukluklarında		Şu Anki Çocuklar	
	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Evlerinin bahçesi	139	81	72	55
Mahalle sokak araları	150	165	52	57
Apartman/site bahçesi	45	60	138	134
Eve yakın oyun parkı	33	45	100	96
Eve yakın doğal/el değmemiş alan	33	40	19	20
Açık hava spor tesisleri	3	13	19	28
Alışveriş merkezlerindeki oyun alanları	2	6	87	83

Tablo 34’de görüldüğü gibi, katılımcıların çocukluklarında büyük çoğunluğu; 6 yaş ve öncesinde ortak veya müstakil bahçesi olan müstakil evlerde yaşarken, 7 yaş ve sonrasında ise apartman/lojman dairesinde yaşamışlardır.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin 6 yaş ve öncesinde dışarda oyun oynarken en fazla evlerinin bahçesinde ve sokak aralarında oyun oynamayı tercih ederken, en az tercihi ise alışveriş merkezlerindeki oyun alanlarında oynamak olduğu görülmektedir. 7 yaş ve sonrasında da aynı sonuçlar elde edilmiştir. Bu

durum katılımcıların çocukluklarında zamanlarını daha çok, dış mekânda oyun oynayarak geçtiğini göstermektedir.

Araştırmaya katılanların çevresindeki çocukların 6 yaş ve öncesinde dışarda oyun oynarken en fazla apartman/site bahçesi ve eve yakın oyun parkını tercih ederken, en az tercihi ise eve yakın doğal/el değmemiş alanlarda oynamak olduğu görülmektedir. 7 yaş ve sonrasında da aynı sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum katılımcıların çevrelerindeki çocukların zamanlarını daha çok, yaşadıkları evin etrafındaki oyun alanlarında oyun oynayarak geçirdiğini göstermektedir. Ayrıca bu duruma ailelerin apartman/site bahçelerinde çocukları kontrol etmelerinin daha kolay olması, daha az yabancı ile karşılaşma ihtimali olması ve en önemlisi daha güvenli gördükleri için çocuklarını bu alanlarda oyun oynamaya yönlendirdikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin 6 yaş ve öncesinde dışarda oyun oynarken alışveriş merkezlerini neredeyse hiç tercih etmedikleri görülmektedir. Benzer durum 7 yaş ve sonrasında da görülmektedir. Fakat şimdiki çocukların gerek 6 yaş ve öncesinde gerekse de 7 yaş ve sonrasında alışveriş merkezlerini tercih etmelerinde büyük bir artış yaşanmıştır. Bu durumun yaşanmasında ülke çapında alışveriş merkezlerinin sayısının artması ve beraberinde ebeveyn kontrolünün ve güvenliğin üst düzeyde olması bu merkezlerin tercih edilmesine sebep olduğu söylenebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında ve şu an çevrelerindeki çocukların doğada vakit geçirdikleri kişiler ve yaptıkları etkinlikler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 35 ve Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 35

Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Doğada Vakit Geçirdikleri Kişilere İlişkin Düşünceleri

Vakit Geçirilen Kişiler	Kendi Çocukluklarında	Şu Anki Çocuklar
Ebeveynler İle	117	169
Bakıcı İle	5	75
Öğretmen(ler)i İle	10	44
Kardeş(ler)i İle	138	35
Genellikle tek başına	17	50
Sınıf arkadaş(lar)ı İle	85	79
Mahalledeki arkadaş(lar)ı İle	203	85
Yakın akraba olan büyüklerle (Büyükanne, büyükbaba, amca, teyze vb.)	54	78
Diğer	5	2

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında doğada vakit geçirdikleri kişilere ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 35 incelendiğinde, katılımcıların kendi çocukluklarında dışarıda iken vakitlerinin çoğunu, mahalle arkadaşlarıyla ve kardeşleri ile geçirdikleri görülmektedir. Katılımcıların şimdiki çocukların doğada vakit geçirdikleri kişilere ilişkin görüşleri incelendiğinde, şimdiki çocuklar en fazla vakti ebeveynleri ile geçirdikleri görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların çocukluklarında vakit geçirdikleri mahalle arkadaşları seçeneği şimdiki çocuklar için ilk sıradaki yerini ebeveynlerle vakit geçirmeye bırakmıştır. Bu sonucun elde edilmesinde apartman kültürünün yaygınlaşması ve şehirleşmenin artması ile birlikte oyun alanlarının azalmasının büyük etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca bu sonucun elde edilmesinde şimdiki ebeveynlerin daha korumacı bir anlayışa sahip olmalarının etkisi olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında doğada vakit geçirdikleri kişilere ilişkin bilgiler incelendiğinde, katılımcıların en az vakti bakıcılar ile geçirdikleri görülmektedir. Katılımcıların şimdiki çocukların doğada vakit geçirdikleri kişilere ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde şimdiki çocuklar en az kardeşleri ile vakit geçirdikleri görülmektedir. Bu durum ailelerdeki çocuk sayısının azalmasına ve/veya ailelerin artık büyük kardeşlere, küçük kardeşlerin sorumluluğunun vermediğinin de göstergesi olabilir.

Katılımcıların çocukluklarında bakıcıları ile en az vakit geçirmeleri şimdiki çocuklarda 15 kat artmıştır. Bu sonucun elde edilmesinde annelerin çalışma hayatında daha fazla yer alması ile birlikte bakıcı ihtiyacının artması bir etken olarak gösterilebilir.

Katılımcıların çocukluğunda tek başına zaman geçirmenin çok az olduğu görülürken, bu oran şimdiki çocuklarda daha fazla olduğu görülmektedir. Şimdiki ailelerde çocuk sayısının azlığı, mahalle kültürünün azalması, aile bağlarının azalması, basın yayın organlarındaki olumsuz haberler, çocukların evde tek başına zaman geçirmelerine neden olduğu söylenebilir.

Katılımcıların çocukluğunda ve şimdiki çocukların vakit geçirdikleri kişilere ilişkin bir karşılaştırma yapıldığında bireyselleşmenin ve asosyal yaşamın tercih edilmeye başlandığı görülmektedir.

Tablo 36'da araştırmaya katılan çevre gönüllülerinin kendi çocukluklarında ve şu an çevrelerindeki çocukların yaptığı etkinliklere ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablodaki veriler incelendiğinde, katılımcıların çocukluklarında en fazla yaptıkları etkinliklerin sırasıyla bahçe işleri ile uğraşmak, kırdarda çiçek toplamak, doğa yürüyüşü yapmak ve tarımla uğraşmak iken, doğa kampına katılmak en sonda yer almaktadır. Katılımcıların şimdiki çocukların yaptıkları etkinliklere ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde ise, şimdiki çocukların en fazla yaptığı etkinlikler arasında, evde hayvan beslemek ve takım sporları olduğu görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların çocukluklarında bahçe işleri ile uğraşmak seçeneği şimdiki çocuklar için ilk sıradaki yerini evde hayvan beslemek etkinliğine bırakmıştır.

Tablo 36'daki etkinliklere bakıldığında katılımcıların çocukluklarında tarımla uğraşmak, bahçe işleri ile uğraşmak gibi üretim gerektiren tarımsal alanlardaki etkinliklere ve doğayla doğrudan temas gerektiren (kırdarda çiçek toplamak ve doğa yürüyüşü yapmak gibi) etkinliklere katılımın daha fazla olduğu, en az katılımın ise, avcılık yapmak gibi yıkıcı etkinliklerle uğraşmak olduğu görülmektedir. Şimdiki çocukların ise tarımsal alanlardaki etkinliklerden ziyade ev ortamında yapılan etkinlikleri daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Şimdiki çocukların döneminde özellikle hayvancılık temelli etkinliklerin ev ortamında ileri düzeyde arttığı görülmektedir.

Tablo 36

Katılımcıların Çocukluklarında ve Şu An Çevrelerindeki Çocukların Yaptığı Etkinliklere İlişkin Düşünceleri

Vakit Geçirilen Kişiler	Kendi Çocukluklarında	Şu An Çevrelerindeki Çocuklar
Evde hayvan beslemek	110	134
Doğa kampına katılmak	25	42
Tarımla uğraşmak	114	8
Avcılık yapmak	26	5
Odun toplamak	80	5
Evde bitki yetiştirmek	107	79
Kırda çiçek toplamak	129	49
Mantar toplamak	54	7
Yaban yemişleri toplamak	74	12
Bahçe işleri ile uğraşmak	137	15
Doğa yürüyüşü yapmak	117	52
Balık avlamak	50	15
Takım sporları yapmak	60	103
Kuş gözlemek	55	18
Hayvancılık/Çiftlik hayvanlarının bakımı	51	5
Su oyunları (Su tabancası, su sıçratma vb.)	110	97
Hayvan otlatmak	71	3
Ağaçlandırma çalışmalarına katılmak	85	38

Tablo 36’da da görüldüğü gibi, katılımcıların kendi çocukluklarında daha çok açık alanda ve toprakla ve doğayla doğrudan temas gerektiren etkinliklerin yerini, günümüz çocuklarında daha çok kapalı mekânlardaki hayvan beslemek, bitki bakımını üstlenmek gibi etkinliklere bırakmıştır. Bu sonucun elde edilmesinde Türkiye’de köyde yaşayan nüfusun azaldığı, şehirde yaşayanların oranının artmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Şehirlerdeki yaşanan mekânlar, hem doğal alanlardan uzakta, hem de apartman tipi çok katlı evlerde olması nedeniyle insanların doğayla doğrudan temasını engellemektedir. Bu nedenle insanlar doğa ve yeşillik özlemini kendi kapalı yaşam alanlarında oluşturdukları etkinliklerle gidermeye çalıştıkları sonucuna ulaşılabilir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğaya ilgi duymalarına etki eden etmenler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37’deki araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin doğaya ilgi duymalarına etki eden etmenler incelendiğinde, katılımcıların %78.86’sı yani büyük çoğunluğu doğaya ilgi duymalarında ilk sırada anne/babanın etkisinin olduğunu

belirtmişlerdir (n=209). Doğaya ilgi duymalarını sağlayan ikinci neden olarak ta, doğal alanlara yakın yerlerde yaşamalarını göstermişlerdir.

Tablo 37
Katılımcıların Doğaya İlgi Duymalarına Etki Eden Etmenler

Etmenler	N	Yüzde (%)
Anne/Baba	209	78.86
Doğal alanlara yakın yerde yaşamak	174	65.66
Doğal alanlarda (orman, kır gibi) yaptığınız piknikler	164	61.88
Bahçe işleri ile uğraşmak	157	59.24
Öğretmenler	132	49.81
Arkadaşlar	129	48.67
Hayvan bakımı	129	48.67
Büyükanne/Büyükbaba	124	46.79
Kardeşler	118	44.52
Eğitim süresince aldığım dersler (fen bilgisi, çevre gibi)	117	44.15
Yaban yaşamı gözleme (kuşlar dışında)	98	36.98
Doğayı temel alan merkezlerdeki kişiler veya etkinlikler (Kamp, hayvanat bahçeleri ...)	95	35.84
Kuş gözlemek	92	34.71
Balık avlama etkinlikleri	90	33.96
Kamp yapmak	90	33.96
Avlanma etkinlikleri	82	30.94

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin doğaya ilgi duymalarına etki eden etmenler incelendiğinde, katılımcılar doğaya ilgi duymalarına etki eden etmenler arasında en son sıraya avlanma etkinliklerini koymuşlardır (n=82; %30.94).

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğada serbestçe oyun oynamaya ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38

Katılımcıların Doğada Serbestçe Oynamaya İlişkin Görüşleri

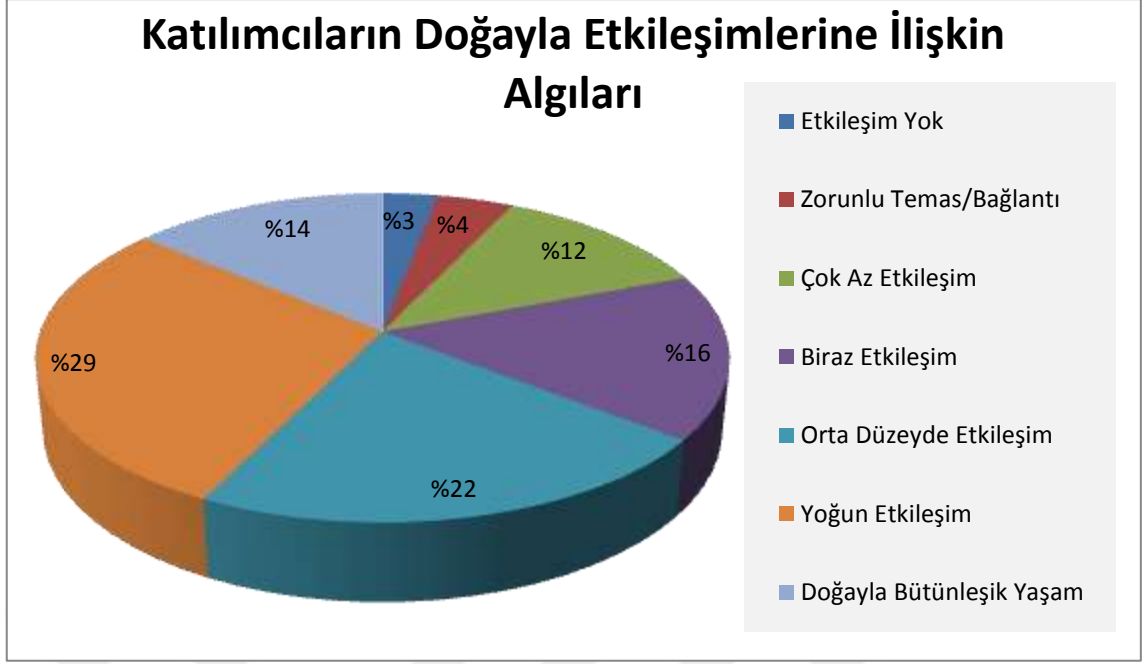
Görüşler	N	Yüzde (%)
Çocukları teknolojinin kısıncından uzak tutmak için oldukça etkili bir yöntemdir. Yetişkinlerin müdahalesi çok az olmalıdır.	102	38.49
Bir dereceye kadar güvenlidir ve çocuğun güvenliği göz önünde bulundurularak yönetilmelidir.	90	33.96
Çocukların doğa ile bağlantısını kurmanın tek yoludur ve her yerde özendirilmelidir.	35	13.20
Aşırı dikkat ve sürekli denetimi elden bırakmamak koşuluyla, bazen güvenlidir.	26	9.81
Son derece tehlikelidir ve çocukların güvenliğini korumak için her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır.	12	4.52

Tablo 38’de görüldüğü gibi, katılımcılar; doğada serbestçe oynamanın çocukları teknolojinin kısıncından uzak tutmak için oldukça etkili bir yöntem olduğunu ve yetişkinlerin müdahalesinin de bu etkinliklerde çok az olması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar doğada serbestçe oynamaya ilişkin “doğada serbestçe oyun oynamak tehlikelidir ve çocukların güvenliğini korumak için her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır” şeklinde görüşe en az katılım gösterdikleri görülmüştür.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

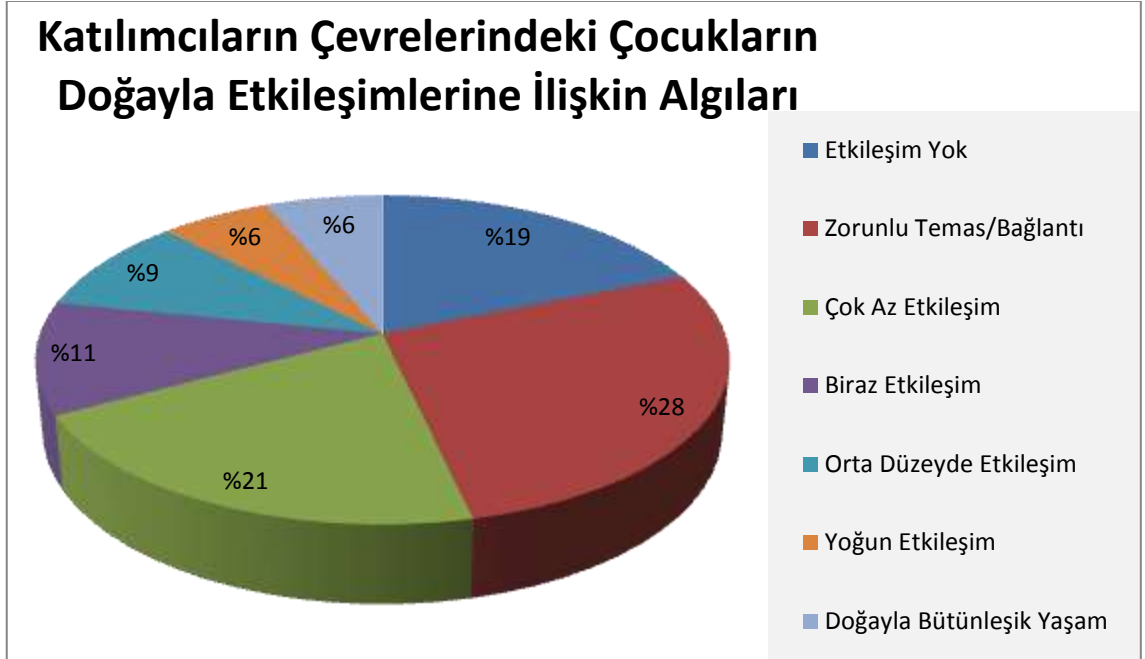
Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllüleri, kendilerinin ve şu an çevrelerindeki çocukların doğal çevre ile olan etkileşimlerini nasıl algılamaktadırlar?” sorusuna ilişkin bulgular Şekil 9 ve Şekil 10’da gösterilmiştir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin doğal çevre ile etkileşimlerine ilişkin algılarını gösteren Şekil 9 incelendiğinde, büyük çoğunluğunun (n=76+58; %51) doğayla etkileşimlerini yoğun olarak ifade ettikleri görülmektedir. Doğayla etkileşimlerinin olmadığını bildirenlerin oranı katılımcıların çok azını oluşturmaktadır (n=8; %3).

Şekil 9. Katılımcıların Doğayla Etkileşimlerine İlişkin Algıları

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin çevrelerindeki çocukların doğal çevre ile etkileşimlerinin nasıl olduğu ile ilgili düşüncelerini yansıtan Şekil 10'daki veriler incelendiğinde, büyük çoğunluğunun (n=50+73+55; %68) çevrelerindeki çocukların doğayla etkileşimlerini zayıf olarak ifade ettikleri görülmektedir. Doğayla etkileşimin yoğun olduğunu bildirenlerin oranı katılımcıların çok azını oluşturmaktadır (n=6+7; %12).

Şekil 10. Katılımcıların Çevrelerindeki Çocukların Doğayla Etkileşimlerine İlişkin Algıları

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerine göre, kendi çocukluklarında ve şu an ki çocukların oynadığı oyunlar ve sıklığı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39

Şimdiki Çocukların ve Katılımcıların Çocukluklarında Hangi Oyunları, Ne Sıklıkta Oynadığına İlişkin Bulgular

		N	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
<i>Açık Hava Oyunları</i>	Kendi Çocukluklarında	114	-	9	12	50	43
	Şimdiki Çocukların	110	3	70	30	6	1
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)	Kendi Çocukluklarında	253	6	25	66	85	71
	Şimdiki Çocukların	247	30	148	42	21	6
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)	Kendi Çocukluklarında	255	2	12	31	96	114
	Şimdiki Çocukların	248	16	121	72	29	10
<i>Kapalı Alan Oyunları</i>	Kendi Çocukluklarında	121	11	43	51	15	1
	Şimdiki Çocukların	120	3	14	11	70	22
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma vb.)	Kendi Çocukluklarında	248	21	71	62	67	27
	Şimdiki Çocukların	247	7	19	31	121	69
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, Yapay Kum/Top/ Şekilli Şişirilmiş Balon Havuzları, Basketbol, Hentbol)	Kendi Çocukluklarında	249	12	42	55	93	47
	Şimdiki Çocukların	246	14	57	76	75	24

Not: Katılımcılar her maddeye cevap vermemiştir. Tabloda cevap verenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin şimdiki çocukların ve kendi çocukluklarında hangi oyunları ne sıklıkta oynadıklarına ilişkin Tablo 39 incelendiğinde, katılımcılar kendi çocukluklarında açık hava etkinliklerini sıklıkla ve her zaman tercih ettiklerini, şimdiki çocukların ise, nadiren ve ara sıra tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Kapalı oyun alanlarının tercihi açısından ise, açık hava oyunlarında görülen sonucun tersi bir bulgu elde edilmiştir. Kapalı oyun alanlarını şimdiki çocukların büyük çoğunluğu sıklıkla ve her zaman tercih ederken, katılımcılar çocukluklarında nadiren ve ara sıra tercih etmişlerdir.

Elde edilen bu bulgu doğrultusunda zaman içerisinde çocukların oyun alanlarına ilişkin tercihlerinin açık alandan kapalı alana doğru yöneldiği görülmektedir.

Araştırmaya katılım gösteren yetişkin çevre gönüllülerinin şimdiki çocukların ve kendi çocukluklarında hangi oyunları ne sıklıkta oynadıklarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, katılımcıların kendi çocukluklarında hem bireysel olarak hem de grup halinde açık hava etkinliklerini tercih ettikleri görülürken, şimdiki çocukların ise, kapalı alanda bireysel oynanan oyunları daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Kapalı alan etkinlikleri açısından Tablo 39 incelendiğinde, katılımcılar kendi çocukluklarında grupta oynanan etkinliklerin bireysel etkinliklere göre daha çok tercih ettiklerini, şimdiki çocukların ise tam tersine kapalı mekânlarda bireysel etkinlikleri tercih ettiklerini düşündükleri görülmektedir. Bu bulguları, araştırmada elde edilen diğer bulgularla birlikte (Tablo 36, Tablo 39 ve Şekil 10) ele aldığımızda şimdiki çocukların doğadan uzaklaşırken giderek içe kapandığını, bireyselleştiğini ve asosyal davranışların arttığını söyleyebiliriz.

4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, yaş, gelir düzeyi, çocuk sahibi olma durumu ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular aşağıda yedi başlıkta ele alınmıştır.

4.10.1 Cinsiyet Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 40’ta gösterilmiştir.

Tablo 40
Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
Keyif Alma	Kadın	149	4.20	.726	-.233	.81
	Erkek	116	4.22	.762		
Ekosentrik Kaygı	Kadın	149	4.08	.806	.132	.89
	Erkek	116	4.06	.811		
Doğadan Hoşlanmama	Kadın	149	1.62	.880	-.965	.33
	Erkek	116	1.74	1.098		
GENEL	Kadın	149	3.82	.591	-.344	.73
	Erkek	116	3.85	.602		

Tablo 40'taki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları arasında “cinsiyet” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{keyif alma}}=.81$; $p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.89$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.33$; $p_{\text{genel}}=.73$; $p>.05$).

4.10.2. Yaş Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 41’de gösterilmiştir.

Tablo 41’deki Tek Yönlü Varyans Analizi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları arasında ‘yaş’ değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{keyif alma}}=.24$; $p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.15$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.07$; $p_{\text{genel}}=.32$; $p>.05$). Yani araştırmaya katılanların verdikleri cevapların yaş değişkeni açısından birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 41

Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Boyutlar	Yaş Aralığı	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	F	p
Keyif Alma	1. 20 ve altı	3.88	Gruplar Arası	3.016	.754	1.379	.24
	2. 20-29	4.39	Gruplar İçi	142.146	.547		
	3. 30-39	4.22	Toplam	145.162			
	4. 40-49	4.12					
	5. 50 ve üstü	4.11					
	Toplam	4.21					
Ekosentrik Kaygı	1. 20 ve altı	3.75	Gruplar Arası	4.356	1.089	1.690	.15
	2. 20-29	4.25	Gruplar İçi	167.534	.644		
	3. 30-39	4.12	Toplam	171.890			
	4. 40-49	3.95					
	5. 50 ve üstü	3.89					
	Toplam	4.07					
Doğadan Hoşlanmama	1. 20 ve altı	1,62	Gruplar Arası	8.123	2.031	2.143	.07
	2. 20-29	1,42	Gruplar İçi	246.392	.948		
	3. 30-39	1,62	Toplam	254.515			
	4. 40-49	1,91					
	5. 50 ve üstü	1,70					
	Toplam	1,67					
GENEL	1. 20 ve altı	3.55	Gruplar Arası	1,642	,410	1.161	.32
	2. 20-29	3.95	Gruplar İçi	91,939	,354		
	3. 30-39	3.85	Toplam	93,581			
	4. 40-49	3.78					
	5. 50 ve üstü	3.73					
	Toplam	3.83					

4.10.3. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 42

Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Boyutlar	Gelir Düzeyi	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	F	p
Keyif Alma	1. 0-1500	4.18	Gruplar Arası	3.203	.801	1.467	.21
	2. 1500-2500	4.29	Gruplar İçi	141.959	.546		
	3. 2500-4000	4.08	Toplam	145.162			
	4. 4000-6500	4.33					
	5. 6500 ve +	4.30					
	Toplam	4.21					
Ekosentrik Kaygı	1. 0-1500	4.06	Gruplar Arası	7.994	1.998	3.170	.01
	2. 1500-2500	4.22	Gruplar İçi	163.896	.630		
	3. 2500-4000	3.94	Toplam	171.890			
	4. 4000-6500	4.35					
	5. 6500 ve +	3.94					
	Toplam	4.07					
Doğadan Hoşlanmama	1. 0-1500	1,34	Gruplar Arası	6,966	1.741	1.829	.12
	2. 1500-2500	1,38	Gruplar İçi	247,549	.952		
	3. 2500-4000	1,83	Toplam	254,515			
	4. 4000-6500	1,66					
	5. 6500 ve +	1,62					
	Toplam	1,67					
GENEL	1. 0-1500	3,77	Gruplar Arası	2,375	.594	1.693	.15
	2. 1500-2500	3,88	Gruplar İçi	91,206	.351		
	3. 2500-4000	3,75	Toplam	93,581			
	4. 4000-6500	3,98					
	5. 6500 ve +	3,85					
	Toplam	3,83					

Tablo 42’deki Tek Yönlü Varyans Analizi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları ile ‘gelir düzeyi’ arasındaki

istatistikî açıdan anlamlı farklılığın ‘Ekosentrik kaygı’ boyutu ($p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.01$; $p<.05$) hariç diğer boyutlarda olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{keyif alma}}=.21$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.12$; $p_{\text{genel}}=.15$; $p>.05$). Yani araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar gelir düzeyi değişkeni açısından ‘Ekosentrik kaygı’ boyutu hariç, diğer boyutlarda birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 42’de Tek Yönlü Varyans Analizi verileri neticesinde anlamlı farklılığın belirlendiği ‘Ekosentrik kaygı’ boyutunda anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için “Tukey HSD” testi yapılmıştır. Bu test sonucunda anlamlı farkın, aylık geliri 4000-6500 arasında olan katılımcılar ile 2500-4000 TL olan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anlamlı farklılık aylık geliri 4000-6500 arasında olan katılımcılar ile 6500 TL ve üstü olan katılımcılar arasında olduğu da belirlenmiştir.

Araştırmada gelir düzeyi 4000-6500 TL. arasında olan katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanlarının diğer gelir düzeylerine göre fazla olduğu görülmektedir. Türkiye’de orta gelir düzeyini temsil ettiği düşünülen bu grubun (4000-6500 TL.) ortalaması tüm boyutlarda yüksek çıkmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitimcilerden (%52,8’ini öğretmenler, %12,8’ini ise akademisyenlerden) oluşması nedeniyle, bu gelir grubunun eğitimcileri içerdiği düşünülebilir. Eğitimcilerinde doğaya ilişkin kaygılarının diğer meslek gruplarına göre yüksek olduğu söylenebilir.

4.10.4. Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 43’te gösterilmiştir.

Tablo 43

Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Çocuk Sahibi Olma	N	\bar{X}	SS	t	p
Keyif Alma	Evet	167	4.18	.789	-.811	.41
	Hayır	98	4.26	.653		
Ekosentrik Kaygı	Evet	167	4.04	.823	-.711	.47
	Hayır	98	4.12	.780		
Doğadan Hoşlanmama	Evet	167	1.75	1.065	1.816	.07
	Hayır	98	1.54	.808		
GENEL	Evet	167	3.82	.639	-.492	.62
	Hayır	98	3.86	.513		

Tablo 43'teki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları arasında 'çocuk sahibi olma' değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{keyif alma}}=.41$; $p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.47$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.07$; $p_{\text{genel}}=.62$; $p>.05$).

Tablo 43'te anlamlı farklılığın çıkmadığı doğadan keyif almaya ölçeğine ilişkin ortalamalar çocuk sahibi olma değişkeni açısından incelendiğinde; 'keyif alma' ve 'ekosentrik kaygı' boyutlarda çocuk sahibi olmayanların çocuk sahibi olanlara göre, doğadan daha fazla keyif aldıkları belirlenirken 'doğadan hoşlanmama' boyutunda çocuk sahibi olanların doğadan daha fazla keyif aldıkları görülmektedir. Çocuk sahibi olan ve olmayan katılımcılar arasındaki ortalama farklılığı anlamlı olmadığı için ($p>0.05$), çocuk sahibi olan ve olmayan katılımcıların ölçek puanlarının birbirine benzer olduğu söylenebilir.

4.10.5. STK Üyeliği Değişkenine Göre Doğadan Keyif Alma Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın "Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları STK üyeliği değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 44'te gösterilmiştir.

Tablo 44

Katılımcıların Doğadan Keyif Almaya İlişkin Ölçek Puanlarının STK Üyeliği Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	STK Üyeliği	N	\bar{X}	SS	t	p
Keyif Alma	Evet	33	4.50	.441	2.444	.01
	Hayır	232	4.17	.766		
Ekosentrik Kaygı	Evet	33	4.40	.427	4.107	.00
	Hayır	232	4.02	.837		
Doğadan Hoşlanmama	Evet	33	1.28	.661	-3.316	.00
	Hayır	232	1.42	1.008		
GENEL	Evet	33	4.05	.322	2.210	.02
	Hayır	232	3.80	.619		

Tablo 44'teki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanları arasında 'STK üyeliği' değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın bütün boyutlar olduğu tespit edilmiştir ($p_{\text{keyif alma}}=.01$; $p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.00$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.00$; $p_{\text{genel}}=.02$; $p>.05$). Ölçeğin boyutlarına ilişkin çıkan anlamlı farklılığın tüm boyutlarda STK üyeliği olan katılımcıların lehine olduğu saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilere göre STK üyeliği olan katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanlarının STK üyeliği olmayanlara göre, tüm boyutlarda fazla olduğu görülmektedir. STK üyeliği olan katılımcıların doğaya ilgi duymaları beraberinde doğadan keyif almayı da sağlamıştır.

4.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın "Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif alma ölçeğine ilişkin ölçek puanları hangi düzeydedir?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 45'te gösterilmiştir.

Tablo 45
Doğadan Keyif Almaya İlişkin Bulgular

Boyut	Maddeler	Ort.	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)
Keyif Alma	1.Mutsuz olduğum zaman, doğal alanlarda bulunmak bana huzur veriyor.	4.47	3.4	1.9	3.4	26.8	64.5
	2.Doğanın sessizliğinde huzur buluyorum.	4.43	2.3	1.9	3.8	34.3	57.7
	3.Kırsal bölgelere, örneğin ormanlara veya tarlalara geziler yapmayı çok seviyorum.	4.26	2.3	2.6	8.3	40.0	46.8
	4.Doğada olmak, benim için harika bir stres azaltıcı işlevi görüyor.	4.35	2.3	1.5	5.7	40.0	50.6
	5.Çocukluk özlemlerimi, doğal alanlara(kır, orman vb.) giderek gideriyorum.	3.99	3.0	6.4	15.1	39.6	35.8
	6.Mutlu olmak için, doğada zaman geçirmeye gereksinimim duyuyorum.	4.13	2.6	6.0	7.9	42.3	41.1
	7.Sırf doğayla iç içe olma adına, yakın çevremde doğal ortamlar (çiçek yetiştirme, hobi bahçeleri vb.) yaratmaya çalışıyorum.	3.80	3.4	12.8	16.2	35.8	31.7
	8.Ağaçlık bir alanda rüzgâr estiğinde yaprakların yumuşak hışırtısı bana huzur veriyor.	4.38	2.6	1.1	4.5	38.5	53.2
	9.Benim için göl kenarında oturup yusuflukları izlemek çok keyiflidir.	4.12	3.8	3.8	8.7	44.2	39.6
	Genel		4.21				
Ekosentrik Kaygı	10.Bataklıklar her ne kadar sivrisinek ve sinek gibi haşerelerin üreme alanı olsa da, bataklıkları kurutmamak gerekir.	3.62	7.2	10.9	23.4	29.8	28.7
	11.Doğal ortamların yok olduğunu görmek beni üzüyor.	4.46	4.9	3.4	2.3	19.6	69.8
	12.Yakın çevremde doğa ile baş başa kalabileceğim doğal bir alanın olmaması beni huzursuz ediyor.	4.02	6.4	5.7	8.7	38.1	41.1
	13.Gerçek bir doğasever, doğal hayatı olduğu gibi bırakır ve asla çiçekleri koparmaz, bitkileri yerinden sökmez.	4.21	4.5	4.9	8.7	29.1	52.8
	Genel		4.07				
Doğadan Hoşlanmama	14.Benim için ormanda ağaçlara ve kuşlara bakmaktansa, alışveriş merkezinde olmak daha caziptir.(-)	1.77	58.9	24.2	5.7	4.2	7.2
	15.Doğal alanlarda zaman geçirmek bana anlamsız geliyor.(-)	1.58	68.3	18.5	4.5	4.2	4.5
	Genel		1.67				
GENEL		3.83					

1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Emin Değilim/Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin ‘Doğadan Keyif Alma’ ölçeğinin boyutlarına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların ‘Keyif Alma’ boyutunda ‘Kesinlikle Katılıyorum (\bar{x} : 4.21)’, ‘Ekosentrik Kaygı’ boyutunda ‘Katılıyorum (\bar{x} : 4.07)’ ve ‘Doğadan Hoşlanmama’ boyutunda ‘Kesinlikle Katılmıyorum (\bar{x} : 1.67)’ düzeyinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğadan Keyif Alma” ölçeğine

ilişkin verdikleri cevapların genel ortalamasının ‘Katılıyorum (\bar{x} : 3.83)’ düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin boyutlarına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların ‘Keyif Alma’ boyutunda en yüksek katılımı “Mutsuz olduğum zaman, doğal alanlarda bulunmak bana huzur veriyor.” maddesinde, ‘Ekosentrik Kaygı’ boyutunda “Doğal ortamların yok olduğunu görmek beni üzüyor.” maddelerinde kesinlikle katılıyorum düzeyinde ve ‘Doğadan Hoşlanmama’ boyutunda “Doğal alanlarda zaman geçirmek bana anlamsız geliyor.” maddesinde kesinlikle katılmıyorum düzeyinde olduğu görülmektedir.

4.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişim üzerine katkısına ilişkin ölçek puanları cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, çocuk sahibi olma durumu ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular aşağıda yedi başlıkta gösterilmiştir.

4.12.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 44’te gösterilmiştir.

Tablo 46’deki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasında “cinsiyet” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda olduğu tespit edilmiştir ($p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.01$; $p<.05$). Anlamlı farklılığın çıktığı, ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda anlamlı farklılık kadın katılımcıların lehine olduğu saptanmıştır ($\text{Ort.}_{\text{kadın}}=2.41 > \text{Ort.}_{\text{erkek}} = 2.15$).

Tablo 46

Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	Erkek	149	4.38	.621	1.511	.13
	Kadın	116	4.26	.636		
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	Erkek	149	2.15	.734	-2.414	.01
	Kadın	116	2.41	.970		
GENEL	Erkek	149	3.64	.407	-.161	.87
	Kadın	116	3.65	.479		

Tablo 46'daki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” ve ölçeğin “Genel” ortalamaları açısından istatistikî açıdan anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}} = .13$; $p_{\text{genel}} = .87$; $p > .05$). Başka bir ifade ile belirtilen boyutlarda katılımcıların ölçek puanlarının benzer olduğu söylenebilir.

4.12.2. Yaş Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 47’de gösterilmiştir.

Tablo 47’deki Tek Yönlü Varyans Analizi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasında ‘yaş’ değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}} = .08$; $p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}} = .32$; $p_{\text{genel}} = .30$; $p > .05$). Yani araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar yaş değişkeni açısından birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 47

Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Boyutlar	Yaş Aralığı	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kar. Ort.	F	p
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	1. 20 yaş altı	3.71	Gruplar Arası	3.222	.806	2.064	.08
	2. 20-29 yaş	4.47	Gruplar İçi	101.498	.390		
	3. 30-39 yaş	4.35	Toplam	104.720			
	4. 40-49 yaş	4.24					
	5. 50 yaş ve +	4.31					
	Toplam	4.33					
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	1. 20 yaş altı	2.12	Gruplar Arası	3.389	.847	1.164	.32
	2. 20-29 yaş	2.10	Gruplar İçi	189.266	.728		
	3. 30-39 yaş	2.23	Toplam	192.656			
	4. 40-49 yaş	2.41					
	5. 50 yaş ve +	2.35					
	Toplam	2.26					
GENEL	1. 20 yaş altı	3.18	Gruplar Arası	.940	.235	1.220	.30
	2. 20-29 yaş	3.68	Gruplar İçi	50.085	.193		
	3. 30-39 yaş	3.64	Toplam	51.025			
	4. 40-49 yaş	3.63					
	5. 50 yaş ve +	3.66					
	Toplam	3.64					

4.12.3. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmannın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları, gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 48’de gösterilmiştir.

Tablo 48’deki Tek Yönlü Varyans Analizi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasında “gelir düzeyi” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın ölçeğin “Genel” boyutu ($p_{\text{genel}}=.02$; $p<.05$) hariç diğer boyutlarda olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}}=.22$; $p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.21$; $p>.05$). Yani araştırmaya katılanların

verdikleri cevaplar gelir düzeyi değişkeni açısından ölçeğin “Genel” boyutu hariç diğer boyutlarda birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Tablo 48
Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Boyutlar	Gelir Düzeyi	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kar. Ort.	F	p
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	1. 0-1500	4.23	Gruplar Arası	2.251	.563	1.428	.22
	2. 1500-2500	4.38	Gruplar İçi	102.469	.394		
	3. 2500-4000	4.25	Toplam	104.720			
	4. 4000-6500	4.47					
	5. 6500 ve üstü	4.33					
	Toplam	4.33					
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	1. 0-1500	2.07	Gruplar Arası	4.235	1.059	1.461	.21
	2. 1500-2500	2.05	Gruplar İçi	188.420	.725		
	3. 2500-4000	2.30	Toplam	192.656			
	4. 4000-6500	2.43					
	5. 6500 ve üstü	2.16					
	Toplam	2.26					
GENEL	1. 0-1500	3.51	Gruplar Arası	2.194	.548	2.920	.02 4>1 4>3
	2. 1500-2500	3.60	Gruplar İçi	48.831	.188		
	3. 2500-4000	3.60	Toplam	51.025			
	4. 4000-6500	3.79					
	5. 6500 ve üstü	3.60					
	Toplam	3.64					

Tablo 46’da Tek Yönlü Varyans Analizi verileri neticesinde anlamlı farklılığın belirlendiği “Genel” boyutunda anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için “Tukey HSD” testi yapılmıştır. Bu test sonucunda anlamlı farklılık, aylık geliri 4000-6500 TL arasında olan katılımcılar ile 0-1500 TL olan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anlamlı farklılık aylık geliri 4000-6500 TL arasında olan katılımcılar ile 2500-4000 TL olan katılımcılar arasında olduğu da belirlenmiştir.

Elde edilen bu verilere göre orta gelir düzeyinde bulunanların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin görüşlerinin diğer gelir düzeyinde olan bireylere göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu durumun oluşumunda katılımcıların çoğunluğunun kamu çalışanı olmasının etkisinin olduğu söylenebilir.

4.12.4. Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 49’da gösterilmiştir.

Tablo 49
Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	Çocuk Sahibi Olma	N	\bar{X}	SS	t	p
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	Evet	167	4.30	.665	-1.081	.28
	Hayır	98	4.38	.563		
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	Evet	167	2.37	.897	2.613	.01
	Hayır	98	2.09	.745		
GENEL	Evet	167	3.65	.477	.641	.52
	Hayır	98	3.62	.367		

Tablo 49’deki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasında “çocuk sahibi olma” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutunda olduğu tespit edilmiştir ($p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.01$; $p<.05$). Anlamlı farklılığın çıktığı “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutunda anlamlı farklılık çocuk sahibi olan katılımcıların lehine olduğu saptanmıştır ($Ort_{\text{evet}}=2.37 > Ort_{\text{hayır}} = 2.09$).

Tablo 49’deki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” ve ölçeğin “Genel” ortalamaları açısından istatistikî açıdan anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}}=.28$; $p_{\text{genel}}=.52$; $p>.05$). Başka bir ifade ile sayılan boyutlarda katılımcıların ölçek puanlarının benzer olduğu söylenebilir.

4.12.5. STK Üyeliği Değişkenine Göre Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları STK üyeliği değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 50’de gösterilmiştir.

Tablo 50
Katılımcıların Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanlarının STK Üyeliği Değişkenine Göre t-Testi Analizi

Boyutlar	STK Üyeliği	N	\bar{X}	SS	t	p
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	Evet	33	4.51	.401	2.464	.01
	Hayır	232	4.30	.652		
Teknolojik Etkileşimin Katkıları	Evet	33	2.03	.678	-2.077	.04
	Hayır	232	2.30	.872		
GENEL	Evet	33	3.68	.303	.536	.59
	Hayır	232	3.64	.455		

Tablo 50’deki Bağımsız Örneklem t-Testi verileri incelendiğinde, katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasında “STK üyeliği” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}} = .01$; $p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}} = .04$; $p_{\text{genel}} = .59$; $p > .05$).

Tablo 50’de anlamlı farklılığın çıkmadığı doğanın kişisel gelişime katkısı ölçeğine ilişkin ortalamalar STK üyeliği değişkeni açısından incelendiğinde; “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutu hariç diğer boyutlarda STK üyeliği olanların olmayanlara göre doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanlarının daha fazla olduğu görülmektedir. STK üyeliği olan ve olmayan katılımcılar arasındaki ortalama farklılık anlamlı olmadığı için ($p > 0.05$), STK üyeliği olan ve olmayan katılımcıların ölçek puanlarının birbirine benzer olduğu söylenebilir.

4.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğanın kişisel gelişime katkıları ölçeğine ilişkin ölçek puanları hangi düzeydedir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 51’de gösterilmiştir.

Tablo 51
Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Bulgular

Boyut	Madde	Ort	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	
Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	1.Doğa deneyimleri çocukların ve yetişkinlerin sağlığını olumlu etkilemektedir.	4.44	1.9	1.9	5.7	31.3	59.2	
	2.Çocukların doğada, yetişkin gözetimi olmadan gerçekleştirdikleri oyunlar, daha zeki, daha işbirliğine açık ve daha sağlıklı bireyler olmalarını sağlar.	4.28	1.1	3.4	10.9	35.1	49.4	
	3.Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların kapalı alanlardan ziyade, açık, doğal alanlarda zaman geçirmeleri bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişmelerine daha fazla katkı sağlar.	4.45	1.1	1.5	6.4	32.8	58.1	
	4.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın özgüven ve güvende hissetme duygularına büyük katkısı vardır.	4.27	0.4	2.6	10.9	41.5	44.5	
	5.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın sorumluluk bilincinin gelişimine katkısı büyüktür.	4.26	0.8	1.9	12.5	40.4	44.5	
	6.Çocuklarımızı doğayla mümkün olduğunca erken yaşta tanıştırmamız, onların yaşamlarına sunacağımız en önemli katkılardan biri olacaktır.	4.46	0.8	1.1	6.8	34.3	57.0	
	7.Bütünsel sağlıklı bir gelişim için, hayatı doğanın içinde öğrenmek ve doğayı hayatımızın yol göstericisi olarak görmek gerekir.	4.14	1.9	2.3	12.5	46.8	36.6	
	8.İnsan kalbi doğadan uzaklaşırsa katılaşır; canlı varlıklara olan saygının yok olması, çok geçmeden insana olan saygının da yok olmasına yol açacaktır.	4.37	1.1	1.5	8.7	36.6	52.1	
	Genel		4.33					
	Teknolojik Etkileşimin Katkıları	9.Eğer doğal alana götürme olanağımız yoksa, sanal simülasyon programları ile gerçekleştirilecek eğitim, aynı işlevi görecektir.	2.08	34.7	39.6	13.6	7.2	4.9
10.Teknoloji çağında olduğumuz için çocuğun gelişimi açısından, sanal ortamlar ve teknolojik araçlar çocuğun hayal gücünü geliştirerek, yaratıcılığını arttırmada doğal alanlardaki eğitimden çok daha etkili olacaktır.		2.35	35.1	26.0	17.0	12.1	9.8	
11.Doğal alanlar azalsa bile, hobi bahçeleri, parklar da aynı işlevi görmektedir.		2.36	25.3	34.7	23.4	12.1	4.5	
12.Çocukların kapalı ortamlarda oyun oynamaları, daha güvende olmalarını sağlar.		2.28	29.8	34.0	20.4	9.8	6.0	
Genel			2.26					
GENEL		3.64						

1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Emin Değilim/Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

Araştırmaya katılanların doğanın kişisel gelişime katkıları ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların ‘Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları’ boyutunda ‘Kesinlikle Katılıyorum (\bar{x} : 4.33)’ ve ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda, ‘Katılmıyorum (\bar{x} : 2.26)’ düzeyinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları” ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların genel ortalamasının ‘Katılıyorum (\bar{x} : 3.64)’ düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Elde bu veriler doğrultusunda katılımcıların doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı” ölçeğinin boyutlarına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların ‘Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları’ boyutunda en yüksek katılımı “Doğa deneyimleri çocukların ve yetişkinlerin sağlığını olumlu etkilemektedir.” maddesinde kesinlikle katılıyorum düzeyinde ve ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda en yüksek katılım ise, “Eğer doğal alana götürme olanağımız yoksa, sanal simülasyon programları ile gerçekleştirilecek eğitim, aynı işlevi görecektir.” maddesinde ‘Katılmıyorum’ düzeyinde olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların doğayla doğrudan etkileşimin daha önemli olduğunu vurguladıkları anlaşılmaktadır.

4.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif alma ile doğanın kişisel gelişime katkılarına ilişkin ölçek puanları arasında anlamlı ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular aşağıda Tablo 52’de gösterilmiştir.

Tablo 52

Katılımcıların Doğadan Keyif Alma İle Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına İlişkin Ölçek Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Doğadan Keyif Alma Ölçeği		Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı Ölçeği		
		Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları	Teknolojik Etkileşimin Katkıları	GENEL
Keyif alma	r	.70**	-.20**	.53**
	p	.00	.00	.00
Ekosentrik Kaygı	r	.62**	-.17**	.48**
	p	.00	.00	.00
Doğadan Hoşlanmama	r	-.18**	.41**	.09
	p	.00	.00	.12
GENEL	r	.71**	.12*	.59**
	p	.00	.04	.00

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı

Yetişkin çevre gönüllülerinin doğadan keyif alma ile doğanın kişisel gelişime katkısına ilişkin ölçek puanları arasındaki korelasyona ilişkin veriler incelendiğinde;

“Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin “Keyif Alma” boyutu ile “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı” ölçeğinin;

- “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .70$; $p = .00$),
- “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “düşük düzeyde, negatif yönde anlamlı ilişki” ($r = -.20$; $p = .00$),
- Doğanın kişisel gelişime katkısı ölçeği genel ortalaması arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .53$; $p = .00$) bulunmaktadır.

“Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin “Ekosentrik Kaygı” boyutu ile “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı” ölçeğinin;

- “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .62$; $p = .00$),
- “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “düşük düzeyde, negatif yönde anlamlı ilişki” ($r = -.17$; $p = .00$),

- Doğanın kişisel gelişime katkısı ölçeği genel ortalaması arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .48$; $p = .00$) bulunmaktadır.

“Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin “Doğadan Hoşlanmama” boyutu ile “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı” ölçeğinin;

- “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “düşük düzeyde, negatif yönde anlamlı ilişki” ($r = -.18$; $p = .00$),
- “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .41$; $p = .00$),
- Doğanın kişisel gelişime katkısı ölçeği genel ortalaması arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($r = .09$; $p = .12$) belirlenmiştir.

“Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin genel ortalaması ile “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısı” ölçeğinin;

- “Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “yüksek düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .71$; $p = .00$),
- “Teknolojik Etkileşimin Katkıları” boyutu arasında “düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .12$; $p = .04$),
- Doğanın kişisel gelişime katkısı ölçeği genel ortalaması arasında “orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki” ($r = .59$; $p = .00$) bulunmaktadır.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen temel bulgular ayrıntılı olarak tartışılmıştır ve araştırmacılar ve uygulamacılar için önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Çalışmanın Özeti

Bu çalışma, yetişkin çevre gönüllülerinin ve doğaseverlerin çocukluk dönemlerindeki doğayla etkileşimlerinin nasıl olduğu ve bu etkileşimin bireyin yetişkinlik dönemindeki çevreye yaklaşımını nasıl etkilediği ve doğa yoksunluğunun neden ve sonuçları üzerine görüşlerini araştırmayı amaçlamıştır.

Araştırmanın örneklemini, internet aracılığıyla cevaplandırabilecekleri bir form kullanılarak oluşturulmuş olan formu cevaplayan, 149'u kadın, 116'sı erkek olmak üzere, 33'ü çevre ile ilgilenen bir STK üyeliği bulunan 265 çevre gönüllüsünden oluşmaktadır. Bir dizi soru ve ölçeklerden oluşan, “Yetişkin Çevre Gönüllüleri Formu” ndan elde edilen araştırmanın verileri, keşfedici korelasyon tekniği kullanılarak, SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilerek tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.2. Çalışmanın Temel Bulguları

Çevre ile ilgilenen bir STK üyeliği bulunan 33 katılımcının üye oldukları kuruluş(lar)da daha çok üye olarak (%36) ve gönüllülük (%30) temelli görevlerde bulduklarını belirtmişlerdir. Üye oldukları kuruluşların çalışma alanları ise, Doğa ve Doğal Hayatı Koruma (%35), Çevre Sorunları (%23), Biyoçeşitliliği Koruma (%20) ve Çevre Eğitimi (%22) üzerine yoğunlaşmaktadır.

STK üyeliği bulunan katılımcıların kuruluş etkinliklerinden; çoğunlukla imza kampanyalarına ve doğada gerçekleştirilen etkinliklere aktif olarak katılım gösterirken, aynı yardımda bulunmak ve konferans, seminer gibi kapalı mekân etkinliklerine nadiren katılmakta, akademik katkıda bulunmak ve dernek, yönetimle ilgili etkinliklere katılımları ise pek tercih etmemektedirler (Bakınız Tablo 28).

Katılımcıların çevre korunmasına ilişkin tutum ve davranışlarının arkasındaki temel nedenlerin ‘Doğayla iç içe olmak’ (%86) ve ‘İnsanlığın doğadan aldıklarının en azından bir kısmını doğaya tekrar geri vermek’ (%86) olarak ifade ederlerken, ‘Doğa için yapılanlara maddi katkıda bulunmak’ ise en son neden (%72) olarak belirtilmiştir (Bakınız Tablo 29).

Katılımcılar, doğanın korunmasında öncelikli amacın, ‘Çocuklarımıza yaşanılır bir dünya bırakmak’ (%30) ve ‘İnsanın geleceğinin, doğanın sağlıklı ve dengede kalmasına bağlı olduğu’ (%28) düşüncesindedirler. ‘Biyçeşitlilik kaybını önlemek’ amacı ise, %1.9 ile en son sırada yer almaktadır.

Çalışmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerine göre, çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenlerin başında sırasıyla; ‘bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi teknolojik araçlar karşısında geçirilen süre’ (%78), ‘bozulmuş çevre’ (%65)ve ‘trafik, yabancılar, kaçırılma, takip edilme, yaralanma gibi güvenlik önlemleri’ (%62) yer almaktadır. Ayrıca, ‘doğanın yararları konusunda farkındalık eksikliği’ (%59), ‘öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliği’ (%42), ‘doğa korkusu’ (%44) ve çocuk/öğretmen/ebeveynlerin doğadan hoşlanmamaları’ (%41) doğa ile teması engelleyen nedenlerden arasında yer almaktadır.

Doğa yoksunluğunun neden olduğu sorunların başında ilk sırada ‘bilgisayar, cep telefonu gibi teknolojik araçlara bağımlılığın artması’ (%80), ikinci sırada, ‘doğayı koruma bilincinin azalması’ (%72) üçüncü sırada ise, ‘gençlerin çevre sorunlarına ilgisiz kalması’ (%66) yer almaktadır. Ayrıca, ‘doğa sevgisinin azalması’ (%65 ile 4.sırada), ‘biyçeşitliliğin yok olmasına karşı duyarsız kalınması’ (%46ile 9. sırada), ‘gençlerde doğa/çevre koruma ile ilgili STK’lara katılım oranının azalması’ (%38ile 11. sırada) gibi, doğa korumaya ilişkin diğer sorunlarda ilk onda yer alması dikkat çekicidir. Bu durum, doğanın ve insanlığın devamını sağlayacak olan, yarınların karar vericisi, uygulayıcısı olacak bireyler açısından oldukça riskli bir durumdur.

Katılımcılar, 6 yaş öncesi daha çok köylerde ve tek katlı müstakil evlerde yaşarken, 7 yaş sonrası ise, şehirlerde ve apartmanlarda yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların kendi çocukluklarındaki oyun mekânlarını daha çok evlerin bahçesi ve sokak araları oluştururken, şimdiki çocukların oyun mekânlarının ise, apartman/site bahçesi, oyun parkları ve alış-veriş merkezlerindeki oyun alanları olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 34). Ayrıca, katılımcılar, kendi çocukluklarında hem bireysel olarak hem de grup halinde daha çok açık hava etkinliklerini tercih ettiklerini, şimdiki çocukların ise, kapalı alanda bireysel oynanan oyunları daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 39).

Katılımcıların kendi çocukluklarında, daha çok açık alanda ve toprakla ve doğayla doğrudan temas gerektiren etkinlikler gerçekleştirirken, günümüz çocukları daha çok kapalı mekânlarda hayvan beslemek, bitki bakımını üstlenmek gibi etkinliklere bırakmıştır (Tablo 36).

Katılımcıların kendi çocukluklarında doğada vakit geçirdikleri kişiler sırasıyla, mahalle arkadaşları, kardeşleri ve ebeveynleri iken, günümüz çocuklarının ise sırasıyla, ebeveynleri, mahalle arkadaşları ve sınıf arkadaşları oluşturmaktadır. Yine, katılımcıların doğaya ilgi duymalarını sağlayan nedenler arasında ilk sırada ebeveynleri (%79), ikinci sırada ise doğal alanlara yakın yerlerde yaşamak yer almaktadır.

Katılımcılar, teknolojinin kısıracından uzak tutmak için, çocukların doğada serbestçe oyun oynamalarına müdahale etmeden izin verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Katılımcılar, kendilerinin doğayla etkileşimlerinin orta düzey ve üzerinde olduğunu, günümüz çocuklarının ise, çok az ve zorunlu etkileşim içerisinde olduklarını düşünmektedirler.

Çevre gönüllülerinin, “Doğadan keyif alma” ölçek puanlarının, cinsiyet yaş ve çocuk sahibi olma değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermezken, STK üyeliği bulunanların bulunmayanlara göre anlamlı farklılık içermektedir. Bu farklılık ölçeğin üç boyutu içinde geçerlidir ($p_{\text{keyif alma}}=.01$; $p_{\text{ekosentrik kaygı}}=.00$; $p_{\text{doğadan hoşlanmama}}=.00$; $p_{\text{genel}}=.00$; $p>.05$). Yine gelir düzeyi açısından incelendiğinde, gelir düzeyi 4000-6500 TL arasında olan katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin ölçek puanlarının diğer gelir düzeylerine göre fazla olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğadan Keyif Alma” ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları; ‘Keyif Alma’ boyutunda “Kesinlikle Katılıyorum (\bar{x} : 4.21)”, ‘Ekosentrik Kaygı’ boyutunda “Katılıyorum (\bar{x} : 4.07) ve “Doğadan Hoşlanmama” boyutunda “Kesinlikle Katılmıyorum (\bar{x} : 1.67)” düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğadan Keyif Alma” ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların genel ortalamasının “Katılıyorum (\bar{x} : 3.83)” düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Elde bu veriler doğrultusunda katılımcıların doğadan keyif almaya ilişkin algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına” ilişkin ölçek puanları yaş ve STK üyeliği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermezken, cinsiyet, gelir düzeyi ve çocuk sahibi olma değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıklar aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına” ilişkin ölçek puanları arasında “cinsiyet” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda ($p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.01$; $p<.05$) ve kadın katılımcıların lehine olduğu saptanmıştır ($\text{Ort.}_{\text{kadın}}=2.41 > \text{Ort.}_{\text{erkek}} = 2.15$).

Katılımcıların “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına” ilişkin ölçek puanları arasında “gelir düzeyi” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın sadece ölçeğin ‘Genel’ boyutu ($p_{\text{genel}}=.02$; $p<.05$) açısından olduğu görülmektedir. Ölçeğin alt boyutları açısından bir farklılık yoktur ($p_{\text{doğayla doğrudan etkileşimin katkıları}}=.22$; $p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.21$; $p>.05$). Ayrıca bu farkın, aylık geliri 4000-6500 TL arasında olan katılımcılar ile 0-1500 TL olan katılımcılar arasında ve aylık geliri 4000-6500 TL arasında olan katılımcılar ile 2500-4000 TL olan katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına” ilişkin ölçek puanları arasında “çocuk sahibi olma” değişkenine göre istatistikî açıdan anlamlı farklılığın ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda olduğu tespit edilmiştir ($p_{\text{teknolojik etkileşimin katkıları}}=.01$; $p<.05$). Bu farklılık çocuk sahibi olan katılımcıların lehine olduğu saptanmıştır ($\text{Ort.}_{\text{evet}}=2.37 > \text{Ort.}_{\text{hayır}} = 2.09$).

Araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğanın Kişisel Gelişime Katkısına” ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin verdikleri cevapların ortalamaları; ‘Doğayla Doğrudan Etkileşimin Katkıları’ boyutunda “Kesinlikle Katılıyorum (\bar{x} : 4.33)” ve ‘Teknolojik Etkileşimin Katkıları’ boyutunda ise, “Katılmıyorum (\bar{x} : 2.26)” düzeyinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan yetişkin çevre gönüllülerinin “Doğanın Kişisel Gelişime Katkıları” ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların genel ortalamasının “Katılıyorum (\bar{x} : 3.64)” düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Çevre gönüllülerinin, 'doğadan keyif alma' ve 'doğanın kişisel gelişime katkıları' üzerine ölçek puanları arasında, orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişki belirlenmiştir.

5.3. Tartışma

21. yüzyılda insanoğlunun karşı karşıya olduğu temel sorunların başında, genelde çevre sorunları olarak adlandırılan; özelde çevre kirliliği, küresel ısınma, iklim değişikliği, doğal ekosistemlerin bozulması ve yok olması, biyoçeşitliliğin azalması gibi çoğu küresel düzeyde hissedilen sorunlar yer almaktadır. Tüm bu sorunların temel nedeni ise, çevreyi bir araç olarak gören, doğayı tanımayan, doğanın dilinden anlamayan, doğadan uzaklaşmış, kopmuş, insan davranışlarından kaynaklanmaktadır.

Dolayısıyla, çevre sorunlarının giderilmesi, doğanın korunması ve sürdürülebilirliğin gerçekleştirilebilmesi ancak çevre sorunlarının farkında olan, bu sorunları algılayıp çözüm yolu üretebilen, doğaya karşı olumlu tutum geliştirmiş bireylerle ve bu bireylerin sürece aktif katılımları ile mümkündür. Bunu başaracak olanlarda bugünün küçükleri, yarının karar vericileri, politika üreticileri olacak olan çocuklardır. Çocukların bu başarıyı göstermesi doğayı tanımaları, doğayla doğrudan temas etmeleri, onun dilinden ve ilkelerinden anlamaları ile olanaklı olacaktır.

Çevre eğitimi, çevre ve koruma psikolojisi ile ilgili çok sayıda araştırma, çocukların dışarda geçirdikleri zamanın, onların yaratıcılık ve hayal güçlerini zenginleştirdiğini, akademik başarılarını artırdığını ve sağlıklı bir fiziksel gelişimi teşvik ettiğini göstermektedir (Allred, 2011; Berezowitz, Bontrager Yoder, ve Schoeller, 2015; Kansu, 2008; Lester ve Maudsley, 2006; Louv, 2010; Lovell, Depledge, Maxwell, 2018; Pretty ve diğerleri, 2009; Rohde ve Kendle, 1994; Thompson ve diğerleri, 2012; Ulrich, Simons, Losito, Fiorito, Miles ve Zelson, 1991).

Ayrıca, çocukken geçirdikleri doğa ve açık hava deneyimleri, yetişkinlikte çevreye karşı olumlu tutum ve davranışlara yol açtığı ve bunun yanı sıra kamu politikası kararlarını yönlendirecek çevresel bilginin artmasını sağladığı belirtilmektedir (Broom, 2017; Chawla, 1999, 2006, 2007; Donno, Webb ve Richardson, 2010; Evans, Otto ve Kaiser 2018; Gillette, 2014; Kellert, 2012; Louv, 2010; Mainella, Agate ve Clark, 2011; Moss, 2012; RSPB, 2010; Turgut ve Yılmaz, 2010). Bu durum çalışmanın ‘*Yetişkin çevre gönüllülerinin doğa ve çevrenin korunması için öncelikli amacın ne olması gerektiğine ilişkin görüşleri ve gönüllülerin sahip oldukları tutum ve davranışların arkasında yatan nedenler nelerdir?*’ araştırma sorusundan elde edilen bulgularla da (s.67-68) uyumludur. Tablo 29’da görüldüğü gibi çevre gönüllülerinin tutum ve davranışların arkasında yatan nedenlerin başında “Doğayla iç içe olmak için”, “İnsanlığın doğadan aldıklarının, en azından bir kısmını tekrar doğaya geri vermek için”, “Doğal alanları iyileştirmek için” ve “Çevre sorunlarına çözüm üretmek için” gelmektedir.

Yine Tablo 29’da görüldüğü gibi, doğal alanlara yakın yerlerde yaşamak ve doğal alanlarda gerçekleştirilen etkinlikler çevre gönüllülerinin doğaya ilgili duymalarını sağlayan başlıca etmenlerdir.

Bugün çocukların yaşamları çok farklı. 1990’lardan itibaren çocukluğun doğası değişti. Artık içinde pek doğa yok (Gillette, 2014; Louv, 2010; White, 2004). Günümüzde, çocukların açık havada serbest oyun oynamak ve doğal dünya ile düzenli,

doğrudan temas etme fırsatları çok azdır. Fiziksel sınırların küçülmesinin ve dışarda oynayan ‘çocukluk kültürünün’ kapalı iç mekânlara taşınmasının çeşitli nedenleri mevcuttur: Teknolojik gelişmelerin (bilgisayar, internet gibi) sağladığı iç mekân etkinliklerinin cazibesi (Batıgün ve Hasta 2010; Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay, Scherlis, 1998; Shim, 2004, 2006; TÜİK, 2013), hızlı kentleşmeden dolayı doğal mekânların yaşam alanlarından uzakta kalması (Warber, DeHudy, Bialko, Marselle ve Irvines, 2015) ve ebeveynlerin tutumları (Brussoni ve diğerleri, 2012; Gundersen ve diğerleri, 2006; McNeish ve Roberts, 1995; Valentine ve McKendrick, 1997; White, 2004) başlıca nedenler arasındadır (Gifford ve Chen, 2016; Louv, 2010).

Çalışmamızın ‘Yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluklarının geçtiği yaşam alanları, çocukluklarında oturdukları konut tipi, dışarda oyun oynarken kullandıkları alanlar ve yakın çevrelerindeki çocukların şu an dışarıda oyun oynarken kullandıkları alanlar nereler?’ olduğunun araştırıldığı soruya ait bulgulardan da görüldüğü gibi (s.71-73), geçmişte dışarıda, doğada ve bahçeli evlerde geçen günlük yaşam, günümüz çocuklarında apartmanlara, iç mekânlara kaymıştır. Günümüz çocuklarının doğayla doğrudan etkileşimleri giderek azalmaktadır (Şekil 10).

Doğa ile temasın yitirilmesi, doğanın kaybı anlamına gelmektedir. Çocukların açık havada artık oyun oynamaması ve doğal dünya ile doğrudan temasların olmaması sadece çocuğun büyümesini, gelişimini ve bilgi edinmesini olumsuz olarak etkilemez, aynı zamanda doğal alanların yok olmasına da zemin hazırlar. Çünkü bilmeyen tanımaz, tanımayan sevmez, sevmeyen ise eyleme geçmez (Hristidis, 2008).

Bulgularımıza göre teknolojik gelişmeler hem çocukların doğa ile temasını engelleyen nedenlerin (Tablo 30), hem de doğa yoksunluğunun yola açtığı sorunların (Tablo 31) başında yer almaktadır. Tablo 31’de görüldüğü gibi, koruma bilincinin ve doğa sevgisinin azalması, çevre sorunlarına karşı ilgisiz kalınması gibi sonuçlar, sağlık sorunlarından önce gelmektedir.

Dolayısıyla, gezegenimizi, doğamızı, yarınlarmızı kurtarmak istiyorsak, ilk yaşlardan itibaren çocuklarımızı doğa ile buluşturmalıyız. Sadece çocukları doğa ile buluşturmak yeterli değildir. Doğa, canlı sevgisini aşılama ve çevresel davranışların kökeninde yatan bir diğer etkende, aileler rol modeldir (McFarland, Zajicek ve Waliczek, 2014; Yılmaz ve Olgan, 2017).

Birçok araştırmacı, annelerin çocuklarının açık alanlarda oynamasını sınırlandırdığı ve bu sınırlandırmanın sebebi olarak da, çocuklarının güvenliği ile ilgili endişeler taşıdıklarını vurgular (Brussoni ve diğerleri, 2012; Gundersen ve diğerleri,

2006; McNeish ve Roberts, 1995; Valentine ve McKendrick, 1997). Ailelerin açık alanlarda çocuklarını korumaya yönelik aşırı koruyucu tutum sergilemelerinin nedeni olarak da, çocuklarının bu alanlarda karşılaşabilecekleri olası fiziksel yaralanmaları önlemek olduğu belirtilmiştir (Dal Santo, Goodman, Glik ve Jackson, 2004; Sandseter, 2009; Yılmaz, 2017). Örneğin, Yılmaz'ın (2017) çalışmasının bulgularına göre, anneler çocukların doğal alanlarda oynamalarını kısıtlama nedenleri olarak, bu alanlarda bitki örtüsünün çok sık olmasından veya vahşi hayvanlarla karşılaşma ihtimalinden kaynaklanabilecek olası fiziksel yaralanmalardan bahsetmiştir. Sandseter'e (2009) göre ise yetişkinlerin doğal alanlarda çocuklarına karşı aşırı koruyucu tutum sergilemelerinde kültürün etkisi büyüktür. Özellikle Türkiye'de aşırı koruyucu anne baba tutumu sergileyen ebeveynlerin, çocukların doğal alanlarda risk almalarını istememelerinde kültürün etkisi olabilir. Scott ve diğerleri (2015) ve Little (2010) de risk almaktan kaçınan kültürel zihniyetin çocukların açık alan etkinliklerinin olumlu etkilerinden faydalanmasını engellediğini vurgulamaktadır.

Bu durum çalışmadaki bulgularla da örtüşmektedir. Tablo 35 ve Tablo 37 görüleceği gibi ebeveynler, hem doğaya ilgi duymalarını sağlayan etmenlerin, hem de günümüz çocuklarının doğada iken vakit geçirdikleri kişiler arasında ilk sırada yer almaktadırlar.

Kısacası yöntemi, örneklemini ne olursa olsun yapılan çalışmalar doğayla doğrudan temasın çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişmeleri üzerinde olumlu etkilerinden bahsetmektedir (Kuo, 2013). Çalışmamızdaki bulgulardan da görüldüğü gibi, ne yazık ki, bu temas her geçen gün azalmakta ve kopmaktadır. Bu da gezegenin, doğanın ve yarınlarımızın geleceği açısından büyük riskler taşımaktadır. Unutmamalıyız ki;

“İnsan kalbi doğadan uzaklaşırsa katılaştır; (Lakotalar) canlı varlıklara olan saygının yok olmasının çok geçmeden insana olan saygının da yok olmasına yol açacağını biliyorlardı.” (Akt. Louv, 2010: 149).

5.4. Sonuçlar

- evre ile ilgili bir STK'ya üyeliği bulunan katılımcıların, STK' etkinliklerinden çoğunlukla imza kampanyalarına ve doğada gerçekleştirilen etkinliklere aktif olarak katılım gösterirken, maddi, aynî ve akademik katkıda bulunmaya dair etkinliklere pek tercih etmemeleri ve genellikle üyelik ve gönüllülük gibi görevleri üstlenmeleri, ülkemizdeki STK'ların yeterince aktif ve etkili olamamalarının hem nedeni hem de sonuçlarına bağlı olduğunu belirtebiliriz.
- evre korunmasına ilişkin tutum ve davranışlarının arkasındaki temel nedenlerinin sıralamasına ilişkin bulguları göz önünde bulundurduğumuzda, katılımcıların doğa özlemi çektiklerini, doğa ve çevre sorunları konusunda çözüm üretmek isteğinde olduklarını söyleyebiliriz.
- Günümüz çocuklarının ekran (bilgisayar, televizyon, mobil telefon vb.) karşısında çok fazla zaman harcamaları bir taraftan doğayla temaslarını koparıırken, diğer taraftan ise ekran bağımlılığının artmasına yol açmaktadır. Bu durum beraberinde obezite, DEHB, depresyon, stres, çevresine duyarsızlaşma, asosyal davranışlar, iletişim eksikliği gibi fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlara yol açmaktadır.
- Katılımcıların ocukluklarının ilk dönemleri kırsal alanda ve tek katlı, müstakil evlerde geçmişken, 7 yaş sonrasında ise, şehirlerde ve apartmanlarda yaşamışlardır. Katılımcıların yarıdan fazlasının (%66.4) 30-49 yaş aralığında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, 90'lı yıllardan itibaren ülkemizde şehirlerde yaşayanların oranının arttığını belirtebiliriz.
- Katılımcıların oyun mekânlarını, evlerinin bahçesi ve sokak araları oluştururken, günümüzdeki çocukların ise, apartman/site bahçeleri ve oyun parkları oluşturmaktadır. Alış-veriş merkezlerindeki oyun alanları da bu grupta, 3. sırada yer almaktadır. Ayrıca, katılımcılar, kendi çocukluklarında hem bireysel olarak, hem de grup halinde daha çok açık hava etkinliklerini tercih ederken, şimdiki çocukların ise, kapalı alanda bireysel oynanan oyunları daha çok tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu veriler, doğadan uzak, şehir yaşantısının arttığının ve de daha içe dönük, sosyal etkileşimden uzak bir yaşamın tercih edildiğinin bir diğer kanıtıdır.
- Katılımcıların kendi çocukluklarında, daha çok açık alanda ve toprakla ve doğayla doğrudan temas gerektiren etkinlikler gerçekleştirirken, günümüz çocukları daha çok kapalı mekânlarda hayvan beslemek, bitki bakımını

üstlenmek gibi etkinliklerle meşgul olmaktadırlar. Bu durum şehir yaşantısında, doğa-yeşil özleminin giderilmesine yönelik bir çabadır.

- Katılımcıların kendi çocukluklarında doğada vakit geçirdikleri kişiler sırasıyla, mahalle arkadaşları, kardeşleri ve ebeveynleri iken, günümüz çocuklarının ise sırasıyla, ebeveynleri, mahalle arkadaşları ve sınıf arkadaşları oluşturmaktadır. Yine, katılımcıların doğaya ilgi duymalarını sağlayan nedenler arasında ilk sırada ebeveynleri, ikinci sırada ise doğal alanlara yakın yerlerde yaşamak yer almaktadır. Bu bulgular, doğa sevgisinin kazandırılmasında doğaya yönelik olumlu tutum ve davranış geliştirmede ailenin ve doğal alanlara erişilebilirliğin kolay olmasının önemini göstermektedir.
- Katılımcılar, teknolojinin kısıkacından uzak tutmak için, çocukların doğada serbestçe oyun oynamalarına müdahale etmeden izin verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Yani, doğa yoksunluğu ekran bağımlılığına yol açarken, doğayla temas ise, bu bağımlılıktan kurtulma yollarının başında gelmektedir.
- Katılımcılar, kendilerinin doğayla etkileşimlerinin orta düzey ve üzerinde olduğunu, günümüz çocuklarının ise, çok az ve zorunlu etkileşim içerisinde olduklarını düşünmektedirler. Bu durum günümüz bireylerinin doğadan giderek uzaklaştıklarının bir başka kanıtıdır.
- STK üyeliği bulunanlar doğadan daha fazla keyif almaktadırlar. Çocuk sahibi olanlar, doğanın kişisel gelişime katkı sağladığı görüşündedirler. Hem doğanın, hem de insanlığın geleceği açısından bunun üzerinde özellikle durulması gerekmektedir.

5.5. Öneriler

5.5.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

- Bireylerin doğaya olan ilgisinde anne babanın bilerek veya bilmeyerek önemli etkileri olmakta, davranışlarıyla ve çocuklarına verdikleri tepkilerle çocuklarının davranışlarını etkilemektedirler. Bu amaçla, ailelerin bilinçlenmesi ve deneyim kazanması için, çocukları ile birlikte katılabilecekleri “Doğa kampı” projeleri geliştirilebilir.
- Çağımızda teknoloji ile etkileşim daha yoğun yaşanmaktadır. Bu yoğunluğu çevreyi sevdirmeye paralelinde geliştirmek için teknolojik araçlar, yoğun şekilde doğa sevgisini aşıl原因an etkinliklerle donatılmalıdır.

- Araştırmada şimdiki çocukların kapalı oyun alanlarını daha çok kullandıkları belirlenmiştir. Çocukların kişisel gelişimi için gerek belediyeler, gerekse de valilikler kanalıyla şehirlerde açık oyun alanları artırılarak ve buralar macera parkurları gibi cazibe merkezleri haline getirilerek, çocukların radyasyon dolu alışveriş merkezlerindeki, kapalı oyun alanlarından uzaklaştırılması sağlanmalıdır.
- Şehirlerde yaşayanların oranı giderek artmaktadır. Buralardaki yaşam alanları ise apartman ve gökdelenlerden oluşmaktadır. Şehir planlamacıların ve mimarların yaşam alanlarını planlarken, çocukların doğal objelerle doğrudan temas edebileceği ekoloji temelli oyun alanlarını oluşturması bu açığı bir parçada olsa azaltacaktır.
- Okul bahçesi, oyun parkları gibi çocukların etkileşim içerisinde olduğu alanların en azından bir kısmı toprak gibi doğal objelerle kaplanarak, uygulama ve bahçe tasarımı yapabilecekleri alanlara dönüştürülmelidir.
- Öğretmenlerin öğretim sürecinde öğrencilerinin doğayla doğrudan teması sağlayacakları etkinliklere ve doğal alan gezilerine yer vermeleri sağlanmalı ve hizmet içi eğitim verilmelidir.

5.5.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

- Araştırma, yetişkinler üzerinde yapılmış olup çalışmaya yetişkinlerin çocukluk dönemleri ile şimdiki çocukların durumu yine yetişkinlerin bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yeni yapılacak çalışmalara çocuklar da dâhil edilerek karşılaştırma yapma olanağı oluşturulabilir.
- Araştırmaya katılım gösteren STK üyesi katılımcı sayısı yeni yapılacak araştırmalarda artırılabilir. Böylelikle araştırma sonuçlarının genellenebilirliği artırılabilir.
- Araştırma verileri anket yolu ile toplanmıştır. Araştırmacılar nicel olarak yapılan bu çalışmaya ek olarak nitel veri toplama araçları ile destekte bulunarak araştırmanın etki alanını genişletebilirler.
- Günümüzde çocukların oyun oynarken kullandıkları iç-dış mekân tercihleri sıklık belirten likert ölçeklerle belirlenebilir.
- Doğa yoksunluğunun nedenleri ve sonuçları ile ilgili geliştirdiğimiz sıralama ölçekleri, likert ölçek şeklinde hazırlanabilir.

- Çevre ile ilgilenen STK'ların üyelerine yönelik, daha aktif katılımını sağlayacak etkinlikler geliştirilebilir.
- Günümüz 0-14 yaş grubu çocukların oyun mekânlarının nereler olduğu, buraları tercih etme nedenleri araştırılabilir.

Son söz olarak Louv (2010)'unda belirttiği gibi, “*Doğayı, yarınlarımızı kurtarmak istiyorsak, önce nesli tükenmekte olan bir türü kurtarmalıyız: DOĞADAKİ ÇOCUK*”

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1995). *İnsan ve çevre, cogito–kirlenen çağ*. (2.Baskı).İstanbul.
- Aksoy, Y. (2011). Çocuk oyun alanları üzerine bir araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon illeri örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(11), 82-106.
- Allred, D. (2011). Nature deficit disorder: Causes and consequences.
<https://www.sonoma.edu/users/p/pollack/edu420/nature%20deficit%20disorder.pdf>, 11.02.2019.
- Arnold, H. E., Cohen, F. G., and Warner, A. (2009). Youth and environmental action: Perspectives of young environmental leaders on their formative influences. *The Journal of Environmental Education*, 40(3), 27-36.
- Altın, B. N., ve Oruç, S. (2008). Çocukluk döneminde doğa sporlarının çevre eğitiminde kullanılması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 10-18.
- American Institutes for Research. (2005). www.seer.org/pages/research/, 01.07.2019
- Atasoy, E. (2015). *İnsan doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. (2.Baskı). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Aygün, B. Ş., ve Kağan, B. (2011). Türkiye’de çevreye doğrudan odaklı çevreci hareketler ve çevresel yaklaşımları üzerine bir deneme. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı. 38.İCANAS, 1(1), 139-162.
- Babaoğlu, K., ve Hatun, Ş. (2002). Çocukluk çağında obezite. *STED*, 11(1), 8-10.
- Batıgün, A. D., ve Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 213-219.

- Baykal, H., ve Baykal, T. (2008). Küreselleşen dünyada çevre sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Bogner, F. X. (1998). The influence of short-term outdoor ecology education on long-term variables of environmental perspective. *The Journal of Environmental Education*, 29(4), 17-29.
- Bögeholz, S. (2006). Nature experience and its importance for environmental knowledge, values and action: Recent German empirical contributions. *Environmental education research*, 12(1), 65-84.
- Bragg, R., and Atkins, G. (2016). A review of nature-based interventions for mental health care. *Natural England Commissioned Reports*, 204, 18.
- Breiting, S., and Mogensen, F. (1999). Action competence and environmental education. *Cambridge journal of education*, 29(3), 349-353.
- Berezowitz, C. K., Bontrager Yoder, A. B., and Schoeller, D. A. (2015). School gardens enhance academic performance and dietary outcomes in children. *Journal of School Health*, 85(8), 508-518.
- Broom, C. (2017). Exploring the Relations Between Childhood Experiences in Nature and Young Adults' Environmental Attitudes and Behaviours. *Australian Journal of Environmental Education*, 33(1), 34-47.
- Brussoni, M., Olsen, L. L., Pike, I., and Sleet, D. A. (2012). Risky play and children's safety: Balancing priorities for optimal child development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 9(9), 3134-3148.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (19. basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Montessori yaklaşımı ve okul öncesinde fen eğitimi. *Tünav Bilim Dergisi*, 5(3), 19-25.

- Chawla, L. (1999). Life paths into effective environmental action. *The Journal Of Environmental Education*, 31(1), 15-26.
- Chawla, L. (2006). Learning to love the natural world enough to protect it. http://naturalplaygrounds.info/PDF/Chawla_LearningtoLove.pdf
- Chawla, L. (2007). Childhood experiences associated with care for the natural world: A theoretical framework for empirical results. *Children Youth and Environments*, 17(4), 144-170.
- Chawla, L., and Cushing, D. F. (2007). Education for strategic environmental behavior. *Environmental Education Research*, 13(4), 437-452.
- Cheng, J. C. H., and Monroe, M. C. (2012). Connection to nature: Children's affective attitude toward nature. *Environment and Behavior*, 44(1), 31-49.
- Children ve Nature Network. (2009). Children's Nature Deficit: What We Know – and Don't Know. 1-32. http://shinrin-yokusweden.se/wp-content/uploads/2016/08/childrens_nature_deficit_disorder_2009.pdf
- Cordell, H. K., Betz, C., and Green, G. T. (2008). Nature-based outdoor recreation trends and wilderness. *International Journal of Wilderness*, 14(2), 7-13.
- Cumhuriyet Gazetesi. (2017). Antidepresanlı Çocuklar Arttı. 1 Ocak 2017 tarihli haber.
- Çelik, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alan kullanımı: Kocaeli örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 79-88.
- Çelik, F. (2010). 5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Çukur, D., ve Özgüner, H. (2008). Kentsel alanda çocuklara doğa bilinci kazandırmada oyun mekânı tasarımının rolü. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 2, 177-187.
- Dal Santo, J. A., Goodman, R. M., Glik, D., and Jackson, K. (2004). Childhood unintentional injuries: Factors predicting injury risk among preschoolers. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(4), 273-283.
- Dilek, Ö. (2019). *Orman okulu uygulamalarının çocukların gelişimine yönelik katkısının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- DCSF (The Department for Children, Schools and Families). (2010) *Evidence of the Impact of Sustainable Schools*. London: Department for Children, Schools and Families.
- Derilioğlu, G. (2007). *Avrupa Birliği çevre mevzuatı ile Türkiye'deki mevcut durumun değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Dono, J., Webb, J., and Richardson, B. (2010). The relationship between environmental activism, pro-environmental behaviour and social identity. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 178-186.
- Driessnack, M. (2009). Children and nature-deficit disorder. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 14(1), 73-75.
- Duru, B. (1995). *Çevre bilincinin gelişim sürecinde Türkiye'de gönüllü çevre kuruluşları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dyment, J. E., and Bell, A. C. (2008). Our garden is colour blind, inclusive and warm: reflections on green school grounds and social inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 12(2), 169-183.

- Erdoğan, M. (2011). Ekoloji temelli yaz doğa eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi, duyuşsal eğilimler ve sorumlu davranışlarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 2223-2237.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?. *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. Sayı 65/66, Ankara.
- Erten, S. (2015). Üniversite öğrencilerindeki çevreyi korumaya yönelik ilgilerde kimin ve neyin etkisi olmaktadır?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 157-167.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergenlik döneminde stres ve başa çıkma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 20-37.
- Ewert, A., Place, G., and Sibthorp, J. (2005). Early-Life outdoor experiences and an individual's environmental attitudes. *Leisure Sciences*, 27(3), 225-239.
- Evans, G. W., Otto, S., and Kaiser, F. G. (2018). Childhood origins of young adult environmental behavior. *Psychological Science*, 29(5), 679-687.
- Fjørtoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: The impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111-117.
- Geçgin, N.D. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları mekâna göre çevreye yönelik tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gifford, R., and Chen, A. (2016). Children and nature what we know and what we do not. The Lawson Foundation. <https://lawson.ca/wp-content/uploads/2018/04/Children-and-Nature-What-We-Know-and-What-We-Do-Not.pdf>

- Gillette, B. A. (2014). *Relationships between middle childhood outdoor experiences and an adult individual's knowledge of the environment*. Doctoral dissertation, University of Kansas.
- Gundersen, V., Frivold, L. H., Myking, T., and Oyen, B. H. (2006). Management of urban recreational woodlands: The case of Norway. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5(2), 73-82.
- Güder, N., ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği. (2006). STK'lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi. Sivil Toplumun Geliştirilmesi İçin Örgütlenme Özgürlüğünün Güçlendirilmesi Projesi. Ankara: STGM.
- Gülay, H. (2011). Ağaç yaş iken eğilir: yaşamın ilk yıllarında çevre eğitiminin önemi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4(3), 240-245.
- Gülay Ogelman, H., ve Durkan, N. (2014). Toprakla buluşan çocuklar: küçük çocuklar için toprak eğitimi projesinin etkililiği. *Journal of International Social Research*, 7(31), 632-638.
- Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 30-43.
- Gürel, F. S., ve İnan, G. (2001). Çocukluk çağı obezitesi tanı yöntemleri, prevalansı ve etyolojisi. *ADU Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(3), 39 -46.
- Haktanır, G. (2010). Modern Dünyada Çocuk Olmak. İçinde: "Geçmişten Geleceğe Okul Öncesi Eğitim". Ankara: MEB OÖE Gen. Md. Yayını. s:170-177.
- Haktanır, G., Güler, T., Yılmaz, A., Şen, M., Kurtulmuş, Z., Ergül, A., ve Öztürk, D. K. (2012). Reduce And Reuse: Turkish Preschool Children's Education For a Sustainable World. OMEP 28th World Symposium (Early Childhood İn The XXI. Century: Children's Right To Live, Play, Explore and Learn About The World Around Them) 18-21 July 2012, Campo Grande / Brasil.

- Hristidis, Ş. K. (2008). *Erozyon Dede-Hayrettin Karaca kitabı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hungerford, H. R., ve Volk, T. L. (1990). Changing learner behavior through environmental education. *The journal of environmental education*, 21(3), 8-21.
- Huss, J. M. (2007). Understanding Urban, Teachers' Perspectives of EE, Master Science Oklohoma State University.
- IUCN. (1972). International Union for Conservation of Nature.
- Kahyaoğlu, M., ve Yetişir, M. İ. (2016). Doğa kavramı ve çocukların doğadan uzaklaşmasına ilişkin fenomenografik bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 40(182), 159-170.
- Kansu, N. A. (2008). Çocukların doğaya ihtiyaçları var. *Çocuk Çocuk Dergisi*, Eylül Sayısı, <http://www.oncecocuklar.com/download.php?f=ddaa2889a93f5014b2f520162b0f44e1>, 10.04.2019.
- Karagöz, Y. (2016). *Spss ve amos uygulamaları istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karataş, A., ve Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: Ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *Journal of World of Turks*, 4(2), 259-276.
- Kaya, M., Genç, M., Kaya, B., ve Pehlivan, E. (2007). Tıp fakültesi ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığı, stresle başa çıkma tarzları ve etkileyen faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 137-146.
- Kaya, V. H., ve Kazancı, E. (2009). Ekolojik okuryazarlık. *Yıldız Takımı*, 11, 14-15.

- Kayaalp, L. (2008). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi, No:62, 147-152, <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/62/6213.pdf>, 12.12.2018.
- Kellert, S. R. (2012). *Building for life: Designing and understanding the human-nature connection*. Island press. http://www.childrenandnature.org/uploads/Kellert_BuildingforLife.pdf, 10.11.2018.
- Kement, Ü., ve Güçer, E. (2015). Kamping yapan bireylerin çevre dostu rekreasyon davranışlarına ekolojik tutum ve rekreasyonel motivasyon değişkenlerinin etkisinin incelenmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2(3), 16-27.
- Keser, S. (2008). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye karşı tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kesicioğlu, O. S., ve Alisinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 37-48.
- Kışoğlu, M., Gürbüz, H., Sülün, A., Alaş, A., ve Erkol, M. (2010). Çevre okuryazarlığı ve çevre okuryazarlığı ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 772-791.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., and Scherlis W. (1998). Internet paradox. A social technology that reduces social involvement and psychological well-being. *American psychologist*, 53(9), 1017-1031.
- Kuo, F. E., and Taylor, A. F. (2004). A potential natural treatment for attention-deficit/hyperactivity disorder: evidence from a national study. *American journal of public health*, 94(9), 1580-1586.

- Larson, L. R., Green, G. T., and Cordel, H. K. (2011). Children's time outdoors: results and implications of the national kids survey. *Journal of Park and Recreation Administration*, 29(2), 1-20.
- Lester, S., and Maudsley, M. (2006). Play, naturally. A review of children's natural play. http://www.playengland.org.uk/wp-content/uploads/2007/11/play_naturally_a_review_of_childrens_natural_play.pdf, 02.02.2019.
- Litman, J. (2005). Curiosity and the pleasures of learning: Wanting and liking new information. *Cognition & Emotion*, 19(6), 793-814.
- Little, H. (2010). Relationship between parents' beliefs and their responses to children's risktaking behavior during outdoor play. *Journal Of Early Childhood Research*, 8(3), 315-330.
- Louv, R. (2010). *Doğadaki son çocuk: Çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü* (Çev. C.Temürcü). Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Lovell, R., Depledge, M., & Maxwell, S. (2018). Health and the natural environment: A review of evidence, policy, practice and opportunities for the future. European Centre for Environment and Human Health University of Exeter Medical School.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., and Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological methods*, 4(1), 84-99.
- Mainella, F. P., Agate, J. R., and Clark, B. S. (2011). Outdoor-based play and reconnection to nature: a neglected pathway to positive youth development. *New Directions For Youth Development*, 2011(130), 89-104.
- McFarland, A. L., Zajicek, J. M., and Waliczek, T. M. (2014). The relationship between parental attitudes toward nature and the amount of time children spend in outdoor recreation. *Journal of Leisure Research*, 46(5), 525-539.

- McNeish, D., and Roberts, H. (1995). *Playing it safe: Today's children at play*. Essex: Barnardo's.
- MEB. (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.
http://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/Fen%20ve%20Do%20C4%9Fa%20Etkinlikleri.pdf, 14.03.2019.
- Milfont, T. L., and Duckitt, J. (2010). The environmental attitudes inventory: A valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal Of Environmental Psychology*, 30(1), 80-94.
- Ming Kuo, F. E. (2013). Nature-deficit disorder: evidence, dosage, and treatment. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 5(2), 172-186.
- Moss, S. (2012). Natural Childhood National Trust,
<https://www.nationaltrust.org.uk/documents/read-our-natural-childhood-report.pdf>, 11.01.2019.
- Natural England. (2009). Report to Natural England On Childhood And Nature: A Survey On Changing Relationships With Nature Across Generations. The Barn, Fenside Road, Warboys, Cambridgeshire, PE28 2XR
- Oğuz, B. U. V., ve Akyol, A. K. (2006). Çocuk eğitiminde Montessori yaklaşımı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 243-256.
- Öner, P., Aysev, A. S., ve Dikmeer, İ. A. (b.t.) Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve özgül öğrenme bozukluğu. <http://www.turkpsikiyatri.org/arsiv/adhd-brosur-anababa.pdf>, 30.05.2019.
- Öner, P., Öner, Ö., ve Aysev, A. (2003). Dikkat eksikliği hiperaktive bozukluğu. *STED*, 12(3), 97-99.

- Özdamar, K. (2016). *Ölçek ve test geliştirme*. Eskişehir: Nisan Yayın Evi.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138.
- Özdemir, O. (2016). *Ekolojik okuryazarlık ve çevre eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özmen, M., ve Yaşar, H. (2013). Doğal Ortamda Bütünsel Eğitim Projesi. http://www.beyaznokta.org.tr/cms/images/dogal_ortamda_butunsel_egitim_projesi.pdf adresinden alınmıştır. Tarih: 4 Ocak 2017.
- Özservet, Y. Ç., ve Küçük, E. (2015). *Türkiye’de çocuk ve şehir ilişkisi üzerine yapılmış çalışmalar*. İstanbul: İmak Ofset.
- Palmberg, I. E., and Kuru, J. (2000). Outdoor activities as a basis for environmental responsibility. *The Journal Of Environmental Education*, 31(4), 32-36.
- Palmer, J. A. (2002). *Environmental education in the 21. century: Theory, practice, progress and promise*. Routledge.
- Palmer, J. A., Sugate, J., Bajd, B., and Tsaliki, E. (1998). Significant influences on the development of adults’ environmental awareness in the UK, Slovenia and Greece. *Environmental Education Research*, 4(4), 429-444.
- Pergams, O. R., and Zaradic, P. A. (2006). Is love of nature in the US becoming love of electronic media? 16-year downtrend in national park visits explained by watching movies, playing video games, internet use, and oil prices. *Journal Of Environmental Management*, 80(4), 387-393.
- Pretty, J., Adams, B., Berkes, F., De Athayde, S. F., Dudley, N., Hunn, E., ... & Sterling, E. (2009). The intersections of biological diversity and cultural diversity: towards integration. *Conservation and Society*, 7(2), 100-112.

- Roberts, D. F., Foehr, U. G., and Rideout, V. J. (2005). Generation M: Media in the lives of 8-18 year-olds. Henry J. Kaiser Family Foundation. <http://www.ornes.nl/wp-content/uploads/2010/08/Play-in-children-s-development-health-and-well-being-feb-2012.pdf>, 18.04.2019
- Rohde, C. L. E., and Kendle, A. D. (1994). Human Well-Being, Natural Landscapes and Wildlife in Urban Areas a Review. English Nature Science Publications, English Nature, Peterborough, No: 22.
- Roth, C. E. (1992). Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s. file:///C:/Users/win7/Downloads/Roth%252c%201992.pdf, 12.12.2018.
- RSPB (The Royal Society for the Protection of Birds). (2010). Every Child Outdoors, Summary Report. https://www.rspb.org.uk/Images/everychildoutdoors_tcm9-259689.pdf, 21.03.2019.
- Sabo, H. M. (2010). Why from early environmental education?. *Online Submission*, 8(12), 57-61.
- Sandseter, E. B. H. (2009). Affordances for risky play in preschool: The importance of features in the play environment. *Early Childhood Education Journal*, 36(5), 439- 446.
- Scott, G. W., Boyd, M., Scott, L., and Colquhoun, D. (2015). Barriers to biological fieldwork: What really prevents teaching out of doors? *Journal Of Biological Education*, 49(2), 165-178.
- Semerci, B., ve Turgay, A. (2007). *Bebeklikten erişkinliğe dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Shim, Y. S. (2004). The impact of the Internet on teenagers' interpersonal communication behaviors: The relationship between Internet use and desire for face -to -face communication. <https://search.proquest.com/docview/305126064?pq-origsite=gscholar>

- Shim, Y. S. (2006). The Impact of the Internet on Teenagers' Face-to-Face Communication. <http://www.globalmediajournal.com/open-access/the-impact-of-the-internet-on-teenagers-facetoface-communication.pdf>
- Starling, P. E. (2011). An investigation of unstructured play in nature and its effect on children's self-efficacy. Doctorate in Social Work (DSW) Dissertations. 15.http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=edissertations_sp2
- Schultz, P. W. (2002). *Inclusion with nature: Understanding human nature interactions*. In P.Schmuck, and P.W.Schultz (Eds.), *The psychology of sustainable development* (pp.61–78).New York: Kluwer.
- Şeşen, E. (2015). Çevre eğitiminde kamusal halkla ilişkiler ve STK'lar ile işbirliği. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(1), 429-443.
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6.ed.). ABD: Pearson Education.
- Talas, M. (2010). Çevre bilinci konusunda sivil toplum örgütlerinin önemi. *Journal Of World Of Turks*, 2(3), 71-80.
- Thompson, C. W., Roe, J., Aspinall, P., Mitchell, R., Clow, A., and Miller, D. (2012). More green space is linked to less stress in deprived communities: Evidence from salivary cortisol patterns. *Landscape and urban planning*, 105(3), 221-229.
- Tungaç, A. S., Yaman, S., ve İncebacak, B. B. (2017). İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin ormanlara yönelik tutumlarında doğa eğitimi projelerinin etkisi. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 41-50.
- Turgut, H., ve Yılmaz, S. (2010). Ekolojik Temelli Çocuk Oyun Alanlarının Oluşturulması, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi 20-22 Mayıs 2010, Cilt: IV, Sayfa: 1618-1630 [http://karok3.artvin.edu.tr/IV.Cilt/\(1618-1630\).pdf](http://karok3.artvin.edu.tr/IV.Cilt/(1618-1630).pdf)

Tutkunkardaş, M. D., ve Kılınçaslan, A. (2011). Çocuk ve ergenlerde depresyonun ilaçla tedavisi: Bir gözden geçirme. *Journal Of Mood Disorders*, 1(1), 34-45.

Türk Dil Kurumu. (2015). Büyük Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>.

Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği. (2014). Obezite Tanı ve Tedavi Kılavuzu.

<http://beslenme.gov.tr/index.php?lang=tr&page=38?CHK=faa24fe77653b6d22b02892f4fa6288f>, 11.11.2018.

TÜİK. (2018). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması.Sayı:27819,<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>, 08.08.2018.

TÜİK. (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, Sayı: 15866,<http://www.tuik.gov.tr>, 22.08.2018.

Ulrich, R. S. (1992). Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health. *The Role Of Horticulture In Human Well-Being And Social Development*, 93-105.

Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., and Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal Of Environmental Psychology*, 11(3), 201-230.

UNEP (United Nations Environment Programme) (1977). *The Tbilisi Declaration: Intergovernmental Conference on Environmental Education*. UNEP.

UNESCO. (1975) The Belgrade Charter A Global Framework for Environmental Education. *Adopted at the International Workshop on Environmental Education*, 13 to 22 October. Belgrade, Yugoslavia

Ünal, S., ve Dımışkı, E. (1999). Üniversite öncesi çevre eğitimi ve sorunları. *T.C. Çevre Bakanlığı Çevre ve İnsan Dergisi*, 42, 56.

- Ürey, M., Çepni, S., ve Kaymakçı, S. (2015). Fen temelli ve disiplinlerarası okul bahçesi programının bazı sosyal bilgiler öğretim programı kazanımları üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 7-30.
- Valentine, G., and McKendrick, J. (1997). Children's outdoor play: exploring parental concerns about children's safety and the changing nature of childhood. *Geoforum*, 28(2), 219- 235.
- Wells, N. M., and Lekies, K. S. (2006). Nature and the life course: Pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism. *Children, Youth and Environments*, 16(1), 1-24.
- White, R. (2004). Young children's relationship with nature: Its importance to children's development & the earth's future. *White Hutchinson Leisure & Learning Group*, 1-9.
- Yalçın, B. (2013). *Doğal çevreyi koruma programının okul öncesi dönem çocuklarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkileri: Çanakkale il örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yalçın, L. (2009). *Öğretmen adaylarının çevreye yönelik bilinçlerinin sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. (18. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, S. (2017). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş grubu çocukların biyofilisinin ve çocuklar ile annelerinin açık alan tercihlerinin araştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Yılmaz, S., ve Olgan, R. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının doğaya yakınlık (biyofili) seviyelerinin araştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1106-1129.

Zaradic, P. A., and Pergams, O. R. (2007). Videophilia: Implications for childhood development and conservation. *Journal Of Developmental Processes*, 2(1), 130-144.

<http://www.doc.govt.nz>, 10.03.2019.

<http://www.fundee.org>, 14.04.2019.

www.montessori.org.tr, 10.10.2018.

<http://www.unep.org>, 10.11.2018

<https://www.unilever.com.tr>, 22.04.2019

<http://infopoll.net/Live/surveys/s14218.htm>, Environmental Values Survey, 01.08.2019

EKLER

EK-1. GÖRÜŞ FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu İnönü Üniversitesi'nde bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Bu anketin amacı, yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluk dönemlerindeki doğa deneyimlerini belirlemek ve bu konu üzerindeki görüşlerini ortaya koymaktır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır. Anket formunda yer alan soruları içtenlikle cevaplamanızı rica eder, çalışmamıza katkıda bulunduğunuz için şimdiden teşekkür ederiz.

Dilek ZUBARİ
Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

A)Aşağıda sizinle ilgili demografik bilgiler yer almaktadır. Kendinize uygun olan seçenekleri işaretleyiniz.

A1.Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

A2.Yaşınız:

- () 20 yaşın altında
() 20- 29 yaş
() 30- 39 yaş
() 40- 49 yaş
() 50 ve üstü yaş

A3.Eğitim durumunuz:

- () İlkokul/İlköğretim okulu
() Ortaokul/İlköğretim okulu
() Lise
() Üniversite
() Lisansüstü

A4.Mesleğiniz:

A5.Anne ve babanızın mesleği: Anne: Baba:

A6.Gelir düzeyiniz:

- () 0- 1500 TL
() 1500- 2500 TL
() 2500- 4000 TL
() 4000- 6500 TL
() 6500 ve üstü

A7.Medeni durumunuz: () Bekâr () Evli () Diğer

A8.Çocuğunuz var mı? () Evet () Hayır

A9.Cevabınız evet ise sayısı:

A10.Şu an yaşadığınız şehir:

B)Üye olduğunuz çevre kuruluşuna bağlı olarak, aşağıda verilen sorulara kendinize göre en uygun cevabı verecek şekilde işaretleyiniz.

B1.Çevre konusunda çalışan herhangi bir kuruluşa üye misiniz?

B2.Üye olduğunuz çevre kuruluşunun adı:.....

B3.Ne kadar süredir üyesiniz?

B4.Çevre kuruluşundaki göreviniz/ sorumluluğunuz nedir?

B5. Kuruluşunuzun çalışmaları asıl olarak hangi alanda yoğunlaşıyor? Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

- Doğa ve doğal hayatı koruma
 Çevre sorunları
 Biyoçeşitliliği koruma (Gen kaynaklarını, türleri vb.)
 Çevre eğitimi
 Diğer. Lütfen Belirtiniz:

B6. Aşağıdaki maddeleri dikkate alarak, size göre doğanın korunmasında öncelikli amacın ne olması gerektiğini düşündüğünüz şıkkı işaretleyiniz.

- Çocuklarımıza yaşanılır bir dünya bırakmak için
 Yaşam kalitesinin düşmemesi için
 Ekonomik gelişmenin sekteye uğramaması için
 Doğanın bizzat kendisi için
 İnsan dışında diğer canlılarında yaşama hakkı olduğu için
 Biyoçeşitliliği kaybını önlemek için
 İnsanın geleceğinin, doğanın sağlıklı ve dengede kalmasına bağlı olduğu için
 Diğer (Lütfen belirtiniz):

B7. Doğa ve çevrenin korunması için sahip olduğunuz tutum ve davranışlarınızın arkasında yatan nedenleri en etkili olandan en az etkili olana doğru sıralayınız.

Sıralama	Maddeler
	Çocukluğumdan beri doğadaki olayları merak ettiğim için
	Doğa hakkında daha çok şey öğrenmek için
	Doğayla iç içe olmak için
	Boş zamanlarımı değerlendirmek için
	Doğal alanları iyileştirmek için
	Doğa koruma hakkında başkalarını eğitmek için
	Çevre etiğinin gelişmesine katkı sağlamak için
	Doğaya değer veren insanlarla bir arada olmak için
	Benzer şeylerden zevk alan yeni insanlarla tanışmak için
	Spor yapmak için
	Yaşamın genel koşuşturmacasından, telaşından bir an olsun uzaklaşmak için
	Mesleğime katkı sağladığı için
	İnsanlığın doğadan aldıklarının, en azından bir kısmını tekrar doğaya geri vermek için
	Çevre sorunlarına çözüm üretmek için
	Doğa için yapılanlara maddi katkıda bulunmak için
	Diğer (Lütfen belirtiniz)

C)Günümüz çocuklarının doğadan uzak bir yaşam sürmesinin nedenleri ve bu yaşamın yol açtığı sorunları belirlemek amacıyla aşağıda verilen sorulara kendinize göre en uygun gelen cevabı işaretleyiniz.

C1.Aşağıda çocukların doğa ile temasını engelleyen olası nedenler sıralanmıştır. Listelenen nedenler arasında, size göre çocukların doğayla temasının önündeki 5 asıl engeli önem sırasına göre sıralayınız.(En önemli nedene 1)

	Hava koşulları
	Doğa korkusu
	Doğanın yararları konusundaki farkındalık eksikliği
	İlgisizlik veya ilgi kaybı
	Erişilebilirlik sorunları (örneğin; yaşanılan yerin uzak olması veya bedensel bir engelinin bulunması gibi)
	Zaman bulamama/Zaman yokluğu algısı
	Güvenlik önlemleri (trafik, yabancılar, kaçırılma, takip edilme, yaralanma vb.)
	Bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi teknolojik araçlar karşısında geçirilen süre
	Uygun programların olmaması veya maliyetli olması
	Özel ekipman gerektirmesi
	Ailelerin kısıtlamaları, tutumları ve inançları
	Akranlar tarafından dışlanma
	Bozulmuş çevre
	Öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliği
	Alerjiler
	Okul kısıtlamaları, yönetici ve öğretmenlerin tutumları ve okul programları
	Kentsel dönüşüm
	Doğadan hoşlanmama (çocuk, ebeveyn, öğretmen)
	Diğer. Lütfen belirtiniz.

C2.Aşağıda verilen seçenekler arasında “Doğa yoksunluğunun” yol açtığı sorunlar yer almaktadır. Bunlar arasından en önemli gördüğünüz 10 maddeyi işaretleyiniz.

	Doğa koruma bilincinin azalması
	Teknolojik araçlara (bilgisayar, cep telefonu gibi)bağımlılığın artması
	Duyuların aktif kullanılamaması /Çevrede olup biteni fark edememe
	İletişim eksikliğinin olması
	Dikkat eksikliği bozukluğu ve/veya hiperaktivite bozukluğu gibi sorunlarda artış
	Doğa sevgisinin azalması
	Obezite ve/veya iştahsızlık gibi beslenme sorunlarındaki artış
	Asosyal davranışlar
	Depresyonun artması
	Biyofobide (canlılardan ve doğadan korkma) artış
	Sosyal etkileşimin azalması
	Özgüven eksikliği
	Yalnız kalmaktan korkma
	Kalp-damar rahatsızlıklarının küçük yaşlarda görülmesi
	Öz -disiplinin/öz -yönetimin sağlanamaması
	Biyçeşitliliğin yok olmasına karşı duyarsızlık
	Gençlerde doğa/çevre koruma ile ilgili STK'lara katılım oranının azalması
	Okulda ve evde artan disiplin ve davranış sorunları
	Hayal gücünün azalması
	Özsaygının azalması
	Yaratıcı düşüncenin körelmesi
	Stresle baş edebilme yeteneğinde azalma
	Akademik başarının düşmesi
	Gençlerin çevre sorunlarına karşı ilgisiz olması (örneğin; ormanların, doğal yaşam alanlarının yok edilmesi gibi)
	Diğer. Lütfen belirtiniz:

D. Doğal alanların kişilerde bıraktığı duygu ve görüşleri belirlemek amacıyla aşağıda verilen sorulara kendinize göre en uygun gelen cevabı işaretleyiniz.

D1.Doğada bulunduğunuz anlardaki duygularınızı belirlemek amacıyla aşağıda belirtilen ifadelerden size göre en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

D1.Çocukluğunuz (0-14 yaş) aşağıdaki yaşam alanlarından hangisinde geçmiştir?

	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Dağ köyü		
Ormaniçi köyü		
Ova köyü		
Kasaba		
Şehir		
Büyük şehir		
Metropol		
Diğer:		

D2.Çocukluğunuzun (0-14 yaş) yaz tatilleri, aşağıdakilerden hangisinde geçmiştir?

	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Dağ köyü		
Ormaniçi köyü		
Ova köyü		
Çiftlik		
Kasaba		
Şehir		
Tatil köyü		
Kamp ve Mokamp alanları		
Pansiyon/ Otel		
Çok yıldızlı otel		
Diğer:		

D3.Aşağıdaki listelenmiş yerler arasından, bugün tatilinizi geçirmeyi tercih ettiğiniz ilk 5 seçeneği sıralayınız:

Dağ köyü		Yıldızlı Oteller	
Ormaniçi köyü		Butik Oteller	
Ova köyü		Deniz Kenarı	
Kasaba		Tarihi Yerler	
Kent Merkezleri		Tatil Köyü	
Diğer:			

D4.Çocukluğunuzda oturduğunuz konut tipi:

	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
(Tek/Çok katlı) Müstakil ev (ortak kullanım alanlı bahçesi olan)		
Müstakil ev(kendine ait bahçesi olan)		
Apartman dairesi		
Lojman dairesi		
Oyun Bahçeli Site		
Oyun Bahçesi Olmayan Site		
Diğer:		

D5.Çocukluk dönemlerinizde dışarıda oyun oynarken kullandığınız alanlar nerelerdir? Kullanım sıklığına göre sıralayınız.

	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Evlerinin bahçesi		
Mahalle sokak araları		
Apartman/site bahçesi		
Eve yakın oyun parkı		
Eve yakın doğal/el değmemiş alan		
Açık hava spor tesisleri		
Alışveriş merkezlerindeki oyun alanları		
Diğer:		

D6. Bugün yakın çevrenizdeki (kendi çocuğunuz, torununuz, komşu ya da semt/mahallenizdeki) çocukların (0-14 yaş), dışarıda oyun oynarken kullandıkları alanlar nerelerdir? Kullanım sıklığına göre sıralayınız.

	6 yaş ve öncesi	7 yaş ve sonrası
Evlerinin bahçesi		
Mahalle sokak araları		
Apartman/site bahçesi		
Eve yakın oyun parkı		
Eve yakın doğal/el değmemiş alan		
Açık hava spor tesisleri		
Alışveriş merkezlerindeki oyun alanları		
Diğer:		

D7.Çocukluğunuzda (0-14 yaş) doğada kimlerle vakit geçiriyordunuz?

- Ebeveynlerimle
- Öğretmen(ler)imle
- Kardeş(ler)imle
- Bakıcı (lar)ı ile
- Genellikle tek başıma
- Sınıf arkadaş(lar)ımla
- Mahalledeki arkadaş(lar)ımla
- Yakın akrabam olan büyüklerle (Büyükanne, büyükbaba, amca, teyze vb.)
- Diğer. Lütfen belirtiniz:

D8.Bugün yakın çevrenizdeki (kendi çocuğunuz, torununuz, komşu ya da semt/mahallenizdeki) çocukların (0-14 yaş), doğada kimlerle vakit geçirmektedirler?

- Ebeveynleri ile
- Öğretmen(ler)i ile
- Kardeş(ler)i ile
- Bakıcı (lar)ı ile
- Genellikle tek başına
- Sınıf arkadaşları ile
- Mahalledeki arkadaşları ile
- Yakın akrabası olan büyüklerle (Büyükanne, Büyükbaba, amca, teyze vb.)
- Diğer. Lütfen belirtiniz:

D9.Aşağıda listelenmiş etkinlikler arasında çocukluğunuzda (0-14 yaş) yaptığımız etkinlikleri işaretleyiniz (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz).

Evde hayvan beslemek		Bahçe işleri ile uğraşmak	
Doğa kampına katılmak		Doğa yürüyüşü yapmak	
Tarımla uğraşmak		Balık avlamak	
Avcılık yapmak		Takım sporları yapmak	
Odun toplamak		Kuş gözlemek	
Evde bitki yetiştirmek		Hayvancılık/Çiftlik hayvanlarının bakımı	
Kırda çiçek toplamak		Su oyunları (Su tabancası, su sıçratma vb.)	
Mantar toplamak		Hayvan otlatmak	
Yaban yemişleri toplamak		Ağaçlandırma çalışmalarına katılmak	
Diğer:			

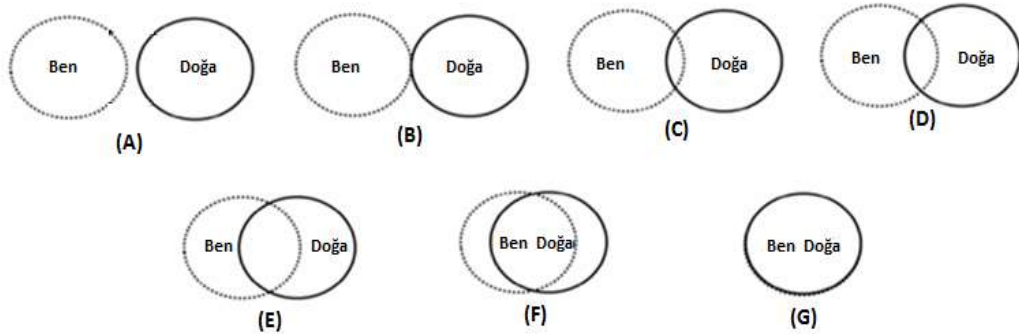
D10.Aşağıda listelenmiş etkinlikler arasında, şimdiki çocukların yaptıkları etkinlikleri işaretleyiniz (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz).

Evde hayvan beslemek		Bahçe işleri ile uğraşmak	
Doğa kampına katılmak		Doğa yürüyüşü yapmak	
Tarımla uğraşmak		Balık avlamak	
Avcılık yapmak		Takım sporları yapmak	
Odun toplamak		Kuş gözlemek	
Evde bitki yetiştirmek		Hayvancılık/Çiftlik hayvanlarının bakımı	
Kırda çiçek toplamak		Su oyunları (Su tabancası, su sıçratma vb.)	
Mantar toplamak		Hayvan otlatmak	
Yaban yemişleri toplamak		Ağaçlandırma çalışmalarına katılmak	
Diğer:			

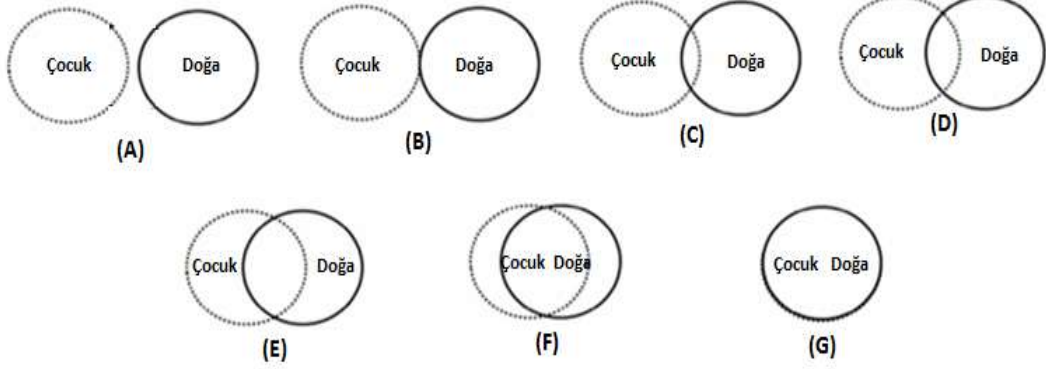
D11.Çocukların açık havada, yetişkinlerin veya toplumun müdahalesi (yani kuralları, yasaları, güvenlik, vb. yoluyla) olmadan serbestçe oyun oynamaları ile ilgili görüşünüz nedir? Aşağıdaki seçenekler arasından size en uygun olanı seçiniz.

- (A) Son derece tehlikelidir ve çocukların güvenliğini korumak için her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır.
- (B) Aşırı dikkat ve sürekli denetimi elden bırakmamak koşuluyla, bazen güvenlidir.
- (C) Bir dereceye kadar güvenlidir ve çocuğun güvenliği göz önünde bulundurularak yönetilmelidir.
- (D) Çocukları teknolojinin kısıncısından uzak tutmak için oldukça etkili bir yöntemdir. Yetişkinlerin müdahalesi çok az olmalıdır.
- (E) Çocukların doğa ile bağlantısını kurmanın tek yoludur ve her yerde özendirilmelidir.

D12.Lütfen doğal çevre ile olan ilişkinizi en iyi tanımlayan şekli daire içine alınız. Kendinizi çevrenin neresinde görüyorsunuz?

D13.Varsa çocuklarınızı, yoksa yakından tanıdığınız çocukları göz önünde bulundurarak şu anda çocukların doğal çevre ile ilişkilerini en iyi tanımlayan şekli daire içine alınız.

D14.Doğaya ilgi duymanızı sağlayan ve size doğa sevgisini aşıl原因an ilk 5 etmeni işaretleyiniz.

Anne/Baba		Hayvan bakımı	
Kardeşler		Kuş gözlemek	
Büyükanne/Büyükbaba		Bahçe işleri ile uğraşmak	
Arkadaşlar		Avlanma etkinlikleri	
Öğretmenler		Doğal alanlara yakın yerde yaşamak	
Eğitim süresince aldığım dersler (fen bilgisi, çevre gibi)		Yaban yaşamı gözleme (kuşlar dışında)	
Balık avlama etkinlikleri		Doğal alanlarda (orman, kıy gibi) yaptığınız piknikler	
Kamp yapmak		Doğayı temel alan merkezlerdeki kişiler veya etkinlikler (Kamp, hayvanat bahçeleri ...)	
Diğer:			

Bunların dışında belirtmek istediğiniz hususlar:

.....

NOT: Çalışmanın sonraki aşamalarında sizinle iletişim kurabilmek ve konuyla ilgili bilgi alışverişinde bulunabilmek adına e-posta adresinizi yazabilerseniz çok memnun oluruz.

E-posta:

KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

EK-2. DOĞADAN KEYİF ALMA ÖLÇEĞİ

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin Değilim/Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Mutsuz olduğum zaman, doğal alanlarda bulunmak bana huzur veriyor.					
2.Doğanın sessizliğinde huzur buluyorum.					
3.Kırsal bölgelere, örneğin ormanlara veya tarlalara geziler yapmayı çok seviyorum.					
4.Doğada olmak, benim için harika bir stres azaltıcı işlevi görüyor.					
5.Çocukluk özlemlerimi, doğal alanlara(kır, orman vb.) giderek gideriyorum.					
6.Mutlu olmak için, doğada zaman geçirmeye gereksinimim duyuyorum.					
7.Sırf doğayla iç içe olma adına, yakın çevremde doğal ortamlar (çiçek yetiştirme, hobi bahçeleri vb.) yaratmaya çalışıyorum.					
8.Ağaçlık bir alanda rüzgâr estiğinde yaprakların yumuşak hışırtısı bana huzur veriyor.					
9.Benim için göl kenarında oturup yusufçukları izlemek çok keyiflidir.					
10.Bataklıklar her ne kadar sivrisinek ve sinek gibi haşerelerin üreme alanı olsa da, bataklıkları kurutmamak gerekir.					
11.Doğal ortamların yok olduğunu görmek beni üzüyor.					
12.Yakın çevremde doğa ile baş başa kalabileceğim doğal bir alanın olmaması beni huzursuz ediyor.					
13.Gerçek bir doğasever, doğal hayatı olduğu gibi bırakır ve asla çiçekleri koparmaz, bitkileri yerinden sökmez.					
14.Benim için ormanda ağaçlara ve kuşlara bakmaktansa, alışveriş merkezinde olmak daha caziptir.					
15.Doğal alanlarda zaman geçirmek bana anlamsız geliyor.					

EK-3. DOĞANIN KİŞİSEL GELİŞİME KATKILARI ÖLÇEĞİ

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin Değilim/Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Doğa deneyimleri çocukların ve yetişkinlerin sağlığını olumlu etkilemektedir.					
2.Çocukların doğada, yetişkin gözetimi olmadan gerçekleştirdikleri oyunlar, daha zeki, daha işbirliğine açık ve daha sağlıklı bireyler olmalarını sağlar.					
3.Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların kapalı alanlardan ziyade, açık, doğal alanlarda zaman geçirmeleri bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişmelerine daha fazla katkı sağlar.					
4.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın özgüven ve güvende hissetme duygularına büyük katkısı vardır.					
5.Çocukluk döneminde doğal çevrede geçirilen zamanın sorumluluk bilincinin gelişimine katkısı büyüktür.					
6.Çocuklarımızı doğayla mümkün olduğunca erken yaşta tanıştırmamız, onların yaşamlarına sunacağımız en önemli katkılardan biri olacaktır.					
7.Bütünsel sağlıklı bir gelişim için, hayatı doğanın içinde öğrenmek ve doğayı hayatımızın yol göstericisi olarak görmek gerekir.					
8.İnsan kalbi doğadan uzaklaşırsa katılaşır; canlı varlıklara olan saygının yok olması, çok geçmeden insana olan saygının da yok olmasına yol açacaktır.					
9.Eğer doğal alana götürme olanağımız yoksa, sanal simülasyon programları ile gerçekleştirilecek eğitim, aynı işlevi görecektir.					
10.Teknoloji çağında olduğumuz için çocuğun gelişimi açısından, sanal ortamlar ve teknolojik araçlar çocuğun hayal gücünü geliştirerek, yaratıcılığını arttırmada doğal alanlardaki eğitimden çok daha etkili olacaktır.					
11.Doğal alanlar azalsa bile, hobi bahçeleri, parklar da aynı işlevi görmektedir.					
12.Çocukların kapalı ortamlarda oyun oynamaları, daha güvende olmalarını sağlar.					

EK-4. KURULUŞ ÇALIŞMALARINDAKİ AKTİFLİK ÖLÇEĞİ

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
Maddi yardımda bulunmak (Aidat dışında)					
Aynî yardımda bulunmak					
Akademik katkıda bulunmak					
Eylemlere aktif katılmak					
İmza kampanyalarına katılmak					
Kapalı mekân etkinliklerine (konferans, seminer vb.) katılmak					
Doğada gerçekleştirilen etkinliklere (kamp, doğa yürüyüşü, kuş gözleme vb.) katılmak					
Sadece dernek ve yönetimle ilgili toplantılara katılmak					
Diğer (Lütfen belirtiniz):					

**EK-5. ÇOCUKLUKTA AÇIK VE KAPALI ALANLARDA OYUN OYNAMA
SIKLIĞI ÖLÇEĞİ**

Çocuklukta Açık ve Kapalı Alanlarda Oyun Oynama Sıklığı Ölçeği	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
Açık Hava Oyunları					
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)					
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)					
Kapalı Alan Oyunları					
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma vb.)					
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, Yapay Kum/Top/ Şekilli Şişirilmiş Balon Havuzları, Basketbol, Hentbol)					
Diğer. Lütfen belirtiniz:					

**EK-6. GÜNÜMÜZ ÇOCUKLARININ OYUN MEKÂNLARI VE ÇEŞİTLERİ
ÖLÇEĞİ**

Günümüz Çocuklarının Oyun Mekânları Ve Çeşitleri Ölçeği	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
Açık Hava Oyunları					
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Ağaca Tırmanma, Salıncakta Sallanma, Uçurtma Uçurma, Çember Çevirme vb.)					
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Saklambaç, Yakalamaca, İp Atlama, Sek Sek, Misket/Bilye Oyunu, Futbol, Oyun Parkında Oynama vb.)					
Kapalı Alan Oyunları					
a. Bireysel Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evde Oyuncaklarla Oynama, Oyun Hamuru İle Oynama, Resim Yapma, Bilgisayar Oyunları vb.)					
b. Grupla Oynanan Oyunlar (Örneğin; Evcilik, Kapalı Alan Oyun Aktiviteleri, Yapay Kum/Top/Şekilli Şişirilmiş Balon Havuzları, Basketbol, Hentbol)					
c. Bilgisayar Destekli Oyunlar/Teknolojik Oyunlar (Farmer Sim vb.)					
Diğer. Lütfen belirtiniz:					